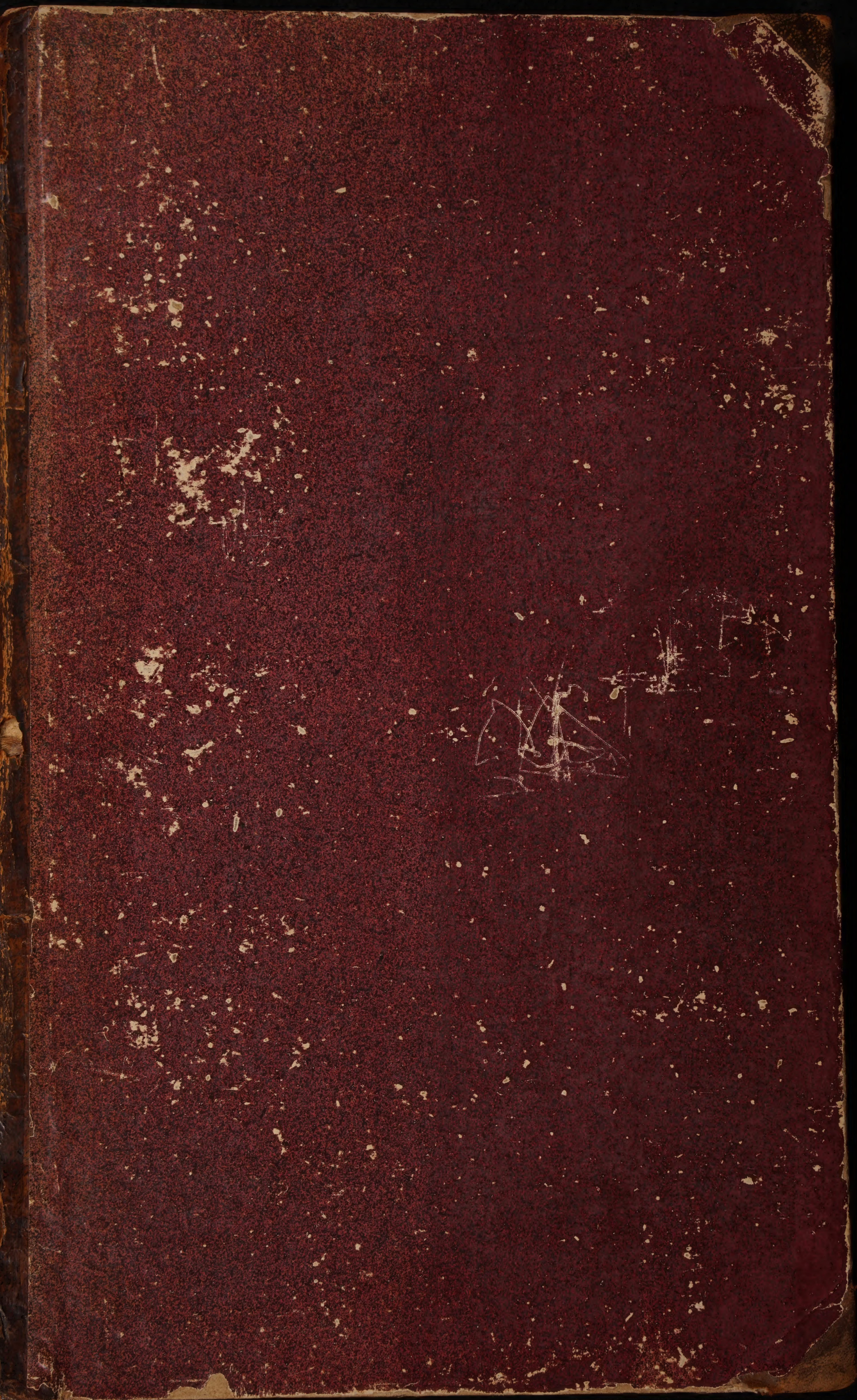
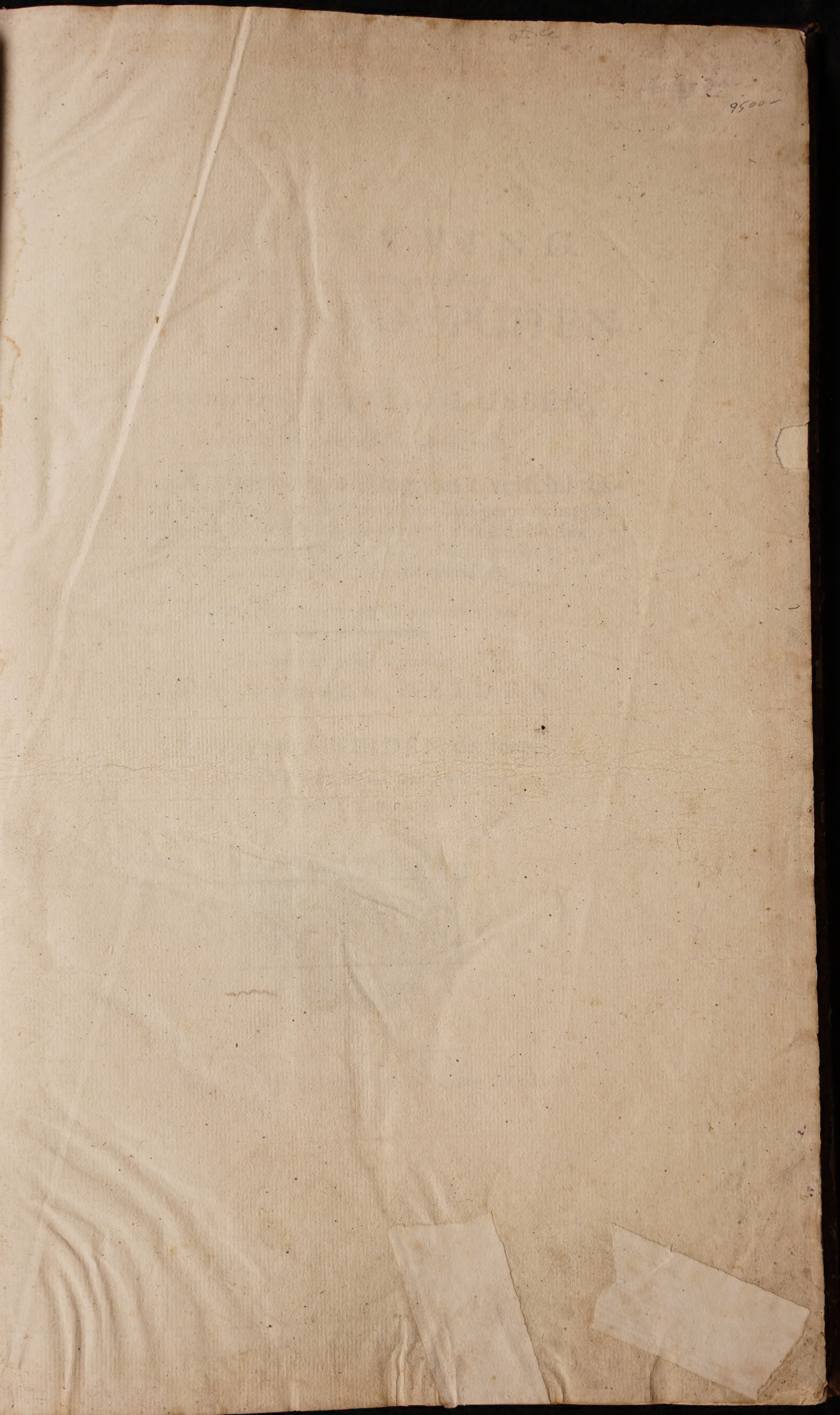
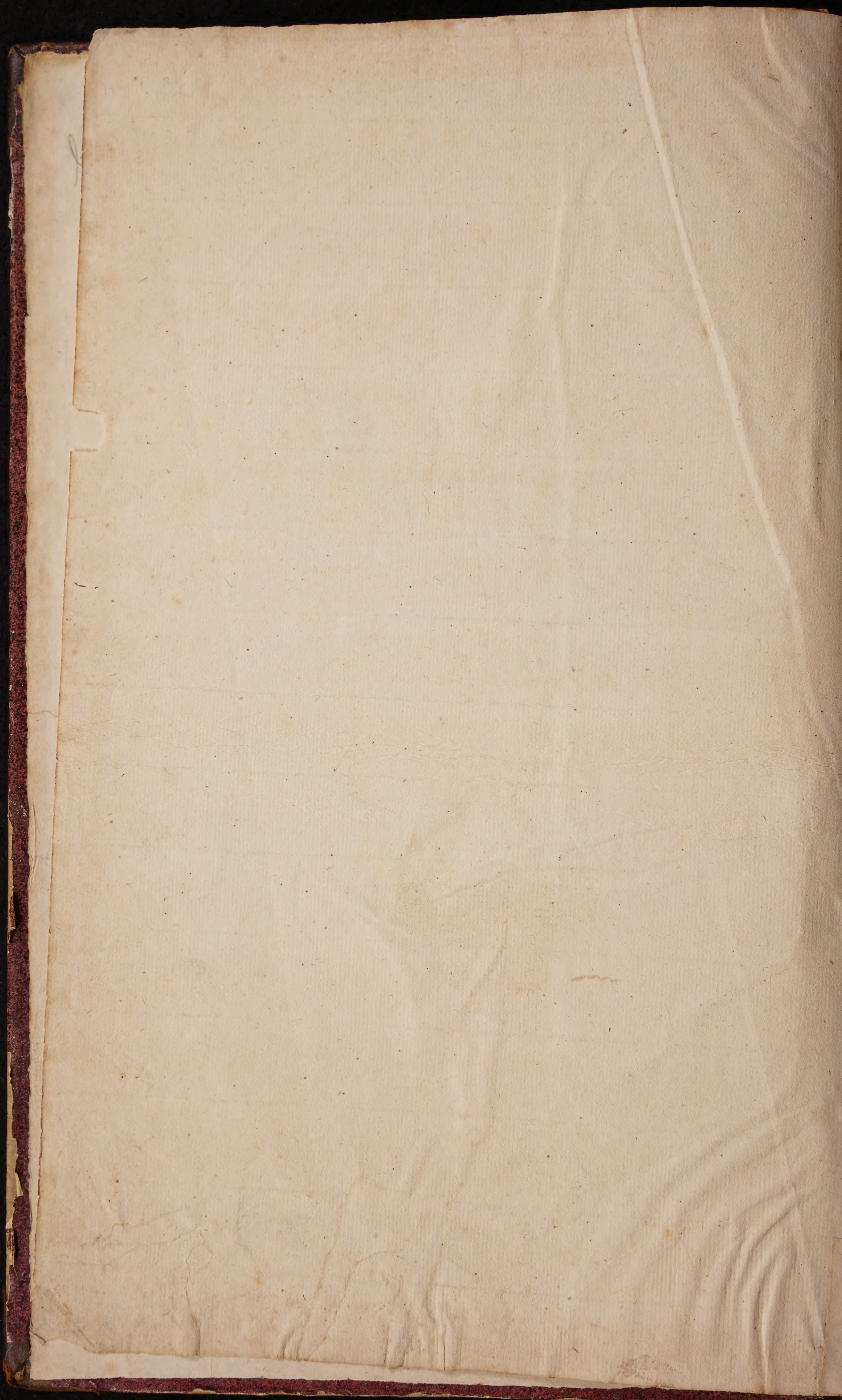

9500—

BESCHRYVING

Der nieuwlyks uitgevonden en geoctrojeerde

SLANG-BRAND-SPUITEN,

EN

Haare wyze van BRAND-BLUSSEN,

Tegenwoordig binnen Amsterdam in gebruik zijnde.

Behelzende wijders aanwijzing van 't verschil tusschen haare uitwerking, en die van d'oude Blus-gereedschappen en Spuiten; zo uit de Werktuigen zelve, als uit de blussing der Branden, welke binnen deeze Stad, onder 't gebruik van beyde, zyn voorgevallen.

Nevens Beschrijving der Brand-ordres van de Stad Amsterdam.

Door der zelver Inventeur

JAN VANDER HEIDEN,

EN

JAN VANDER HEIDEN de Jonge,

Generaale Brandmeesters der Stad Amsterdam.

TWEEDE DRUK.

t'AMSTERDAM,

Gedrukt voor de Erfgenaamen van JAN VANDER HEIDEN.

A°. 1735.

Aan

De Edele Groot-Achtbaare Heeren,

De Heer JOANNES HUDDE,

De Heer Mr. JOAN HUIDECOOPER,
Ridder, Heer van Maarſeveen, Neerdyk, &c.

De Heer Mr. NICOLAAS WITSEN,

De Heer JOAN DE VRIES.

Regeerende Burgermeeſteren en Raaden
der Stad Amſterdam.

Edele Groot-Achtbaare Heeren,

HOe zelden het gebeurt, dat nieuwe Uitvindingen wel gelukken, is al de waerelt bekend, en weinig te verwonderen. 't Is byna onmooglyk al het geen 'er toe vereiſcht word van vooren af te doorzien en uit te denken. Kleine omſtandigheden konnen dikmaals de geheele uitwerking bederven, en, 't geen men onwrikbaar geloofde, om ver werpen. Zelfs omtrent de beſt-aangeleide werken is men onendlyke toe-

vallen en ftribbelingen onderworpen: inzonderheit dan, wanneerze tot een algemeen gebruik gebragt en ingevoert zullen worden. Dus gebeurt het, gelyk men nauwkeurig heeft waargenoomen, dat van hondert uitvindingen, waar van reeds proeven (ook, zo men meende, met goet fucces) waaren genoomen, en zelfs Octrojen op vergunt, nauwlyks eene ter volmaaktheit komt. Maar d'inventie der Slang-brandfpuiten omtrent haar eerfte en noch zwakke beginfelen, op U Ed: Groot Achtb: byzondre laft verder ondernoomen, fchoonze zodanige toevallen en moeijelykheeden niet weinig, van alle zyden, is onderworpen geweeft, wierd echter, gelyk meede kort te vooren het werk der Lantaarens, onder haar gunftig geleide, wyze beftiering, en welgefchikte ordres ten gelukkigen einde gebracht, en met meerder nut en voordeel der ingezetenen ingevoert, dan men ooit hadde derven hoopen.

Ze wierdt op U Ed: Groot-Achtb: ordre te werk gelegt, en voor d'eerftemaal, ter proeve, aan de Stads Oude Brand-fpuiten gevoegt, doen in den jaare 1672, na dat wy de Stads Lantaarens op gelyke wyze en bevel in ftand gebracht, en het U Ed: Groot Achtb: gunftelyk belieft hadde, ons in d'opzicht en waarneeming der zelve te ftellen, gelyk wy met alle fchuldige dankbaarheit erkennen, ons mede d'opficht der oude Spuiten en Blusgereedfchappen wierd aanbevoolen; en wel voornaamelyk gelaft de zelve te verbeeteren. Dewyl ze doen, gelyk U Ed: Groot Achtb: te recht hadden aangemerkt, meerder naadeel als nut by de branden deeden. Hierom hebben wy ook, op dat blyke hoe verre zo heilzaamen oogmerk feedert door dit middel bereikt, en U Ed: Groot Achtb: ordre voldaan is, in het eerfte deel deezer befchryving, de hoedanigheit en uitwerking der nieuwe Blusmiddelen tegens de oude vergeleeken. En in 't tweede deel uit alle de branden, die feedert den jaare 1652 onder 't gebruik der beide Blusmiddelen zyn voorgevallen, den verfchilligen uitval van beide getoont. En om 't waare verfchil ontwyffelbaar te vinden, de geleede fchaade volgens opgeeven der Geintresfeerden zelve, 't zeekerfte dat men kan hebben, telkens daar neevens gevoegt

Dus wierd ze, onder U Ed: Groot Achtb: doorluchtige

regeering, van tyd tot tyd, ten ende toe voltooit. 't Gelukten ons middelerwyl uit hunne goeden raad, en doordringende kennis, ook in deeze flach van zaaken, veel te profiteeren. Haare wyze beftiering, en onvermoeide zorg voor 't gemeene beft, die 't zich nooit liet verveelen ons de behulpzaame hand, daar 't vereifte, te bieden, deeden ons de geduurige toevallen, ftribbelingen en moeylykheeden, die de invoering van nieuwe werken onvermydelyk verzellen, lichter te boven komen; het geene in de wech was opruimen; de Oude Spuiten verbreeken; en de Leeren, Haaken, Zeilen aan kant maken: zonder 't welk de Stad nooit daar af volkoome vrucht had konnen genieten; en dat ter andre zyde haar van zwaare onkoften ontlaftte.

De net gereguleerde Ordres en Keuren by U Ed: Groot Achtb: vervolgens hier op geftelt, en die wy in 't derde deel befchryven, bragten dit werk, en gevolglyk de geheele brandbluffing, tot fo volkoomenen ftand, dat in feftig achter een gevolgde branden, welke feedert dien tyd, (wanneer het U Ed: Groot Achtb: ook gunftelyk beliefde, d'uitvoering der zelve ordres, neevens d'algemeene opficht der brandbluffing, en 't geene de zelve betreft, ons verder aan te beveelen) zyn voorgevallen, het nooit gebeurt is, dat buuren, door brand in haar naaftens huis, van elkander fchaade leeden: zelfs nooit dat het vierde deel van een huis teffens verbrandde. En gevolglyk werd die geene, welke 't ongeluk eerft treft, noch altyd, met behouding van by na al 't zyne, weeder gered.

'T is ook door de zelve, dat men geen brandftichteryen, fchoonze al op veel plaatzen te gelyk wierd aangerecht, heeft te vreezen; en dat niet alleen d'ingezeetenen van Uwe Stad zich in volle veiligheid voor d'onheilen van brand geftelt zien, maar dat het zelve ook alom ten voorbeelde aan andere Steeden en Landen verftrekt.

Om zoo veel reedenen, die uit zich zelve dit werk U Ed: Groot Achtb: toe eigenen, neemen we de vrymoedigheit van het aan U Ed: Groot Achtb:, met alle refpect en eerbiedenis, op te draagen. Onder hoope dat U Ed: Groot Achtb: gelykze by alle voorvallen de goedheit hebben van hun genoegen, omtrent den welgelukten uitval

uitval deezer inventie, opentlyk te betuigen, 't zelve ten goede, en wyders in haare gunstige bescherming zullen neemen. God Almachtig biddende dat hem genaadelyk believe, Uwe voorneemens ten gemeenen beste overvloedig te zegenen, Uwe dierbaare Persoonen in zyne heilige hoede te neemen, en lang een tydelyke, daar na eeuwige welstant te laten genieten; terwylwe voor altoos geheellyk zyn,

Edele Groot Achtbaare Heeren;

Uw Ed: Groot Achtbaarh:

Amsterdam den 15. Juny 1690.

Onderdanigste en zeer verplichte Dienaaren

JAN VAN DER HEIDEN.

JAN VAN DER HEIDEN de Jonge.

PRIVILEGIE.

DE Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden, Allen den geenen die deeſen ſullen ſien ofte hooren leſen Salut. Doen te weten dat wy ontfangen hebben d'ootmoedige Supplicatie aan Ons gepreſenteert, uit den naam ende van wegen Jan ende Nicolaas van der Heyden, woonende tot Amſterdam, inhoudende dat Sy Supplianten hadden uytgevonden ſekere Slang-brand-ſpuiten, beſtaande in een geduirig ſtralende brand-ſpuit, met een buygelyke buis daar aan, om haar gedaante een Slang genaamd, die men kan verlangen naar eiſch ende welgevallen; mitsgaders een waterbak of ander Inſtrument met een ander buis of Slang, die men insgelyks kan verlangen, door welke Slang-brand-ſpuiten alle Branden, hoe hevig ende ongenaakbaar die ſouden mogen voorkomen, met ongelooffelyke Spoet geheel ſeeker uitgebluſcht werden, Eerſtelyk om dat deſelve ſeer licht en handig ſynde, met haar toebehooren, door twee, drie a vier mannen ſonder paarden ſeer ſpoedig ter vereiſchter plaatſe konnen werden gebracht; Ten tweeden om dat die, ſchoon verre van 't water ſtaande, door vier, ſes of acht mannen met water werden voorſien, ſoodanig dat men geduirig ſonder ophouden daar mede konde ſpuiten; Ende eindelyk, inſonderheit om dat daar mede het water door de Slang wierde gedreven ende geleit door deuren, venſters, glaſen, gaten in de muiren of daaken, tuſſchen door en over huiſen, kerken en toorens, ende met een continuele dikke ſtraal wierde geſpuit, alwaar het vereiſchte; Sulks dat in vergelykinge van de ordinaris Brand ſpuiten, door deeſe nieuw geinventeerde Slang-brand-ſpuiten, het water veel ſpoediger, in veel grooter quantiteit, ende altyd geheel ſeeker in den Brand wierde gebracht; ende gelyk deeſe inventie van een uytſteekende vermogen ende heylſame uytwerkinge wierde bevonden; in het bluſſchen van brand, ſoo konde deſelve door eenige veranderinge bequaam werden gemaakt tot verſcheyde andere nutte gebruyken; Ende alſo Sy Supplianten tot het uytvinden van deeſe ſeer heilſame inventie, veele tyd, moeyten ende koſten hadden aangeleyt, waar van Sy luyden weynig ofte geen vrucht te verwachten ſouden hebben, buyten Ons Octroy, van die alleen te mogen voort ſetten; en dat deeze hare inventie (ſchoon met geen verbetering echter met veel veranderingen en tot verſcheyden gebruyken) nagemaakt ſoude konnen werden; Soo verſochten de voornoemde Supplianten, tot dien eynde ons Octroy voor haar en hare Erfgenaamen. Welke aangemerkt. SOO IS 'T, dat Wy Ons ter beede van de voornoemde Supplianten genegen vindende, deſelve ende hare Erfgenaamen geconſenteert, geaccordeert ende geoctroyeert hebben, conſenteeren, accorderen ende octroyeeren mits deſen, dat ſy alleen ende met ſecluſie van allen anderen voor den tyd van vyf en-twintig naaſtkomende achter een volgende Jaren, in deeſe Vereenigde Nederlanden, geaſſocieerde Landſchappen, Steeden ende Leeden van dien, de voorſz. nieuwe inventie van Slang-brand-ſpuiten ſullen mogen maken, practiſeren, in 't werk ſtellen ende gebruyken, ook venten ende verkoopen, verbiedende over ſulks allen ende iegelyken Ingeſetenen van de voorſz. Vereenigde Nederlanden, geaſſocieerde Landſchappen, Steeden ende Leeden van dien, binnen den voorſz. tyd van vyf-en-twintig naaſtkomende Jaren, in 't geheel ofte ten deele, direct of indirect, de voorſz. nieuwe inventie van Slang brand-ſpuiten, nochte eenige ſoort van waterperſſende Inſtrumenten, van wat naam ofte gebruik die ſouden mogen weſen, met Slangen, ſal mogen maken, doen na maaken, practiſeren, ofte elders nagemaakt, hier te Lande te brengen om verkoft ofte gebruikt te worden, op de verbeurte van alle nagemaakte werken ende Inſtrumenten, ende daar en boven van een Somme van negen hondert Caroli guldens, t'appliceren een derdendeel daar van ten behoeve van den Officier die de calange doen ſal, het tweede derdendeel ten behoeven van den Armen, ende het reſterende derdendeel ten behoeve van de voornoemde Supplianten en hare Erfgenamen, mits dat het zy een nieuwe Inventie, noyt voor deſen hier te Landen geinventeert, gebruykt ofte gepractiſeert, ende deſelve Inventie gebracht ende geſtelt werde in volkomen perfectie binnen een Jaar na dato deſer vallende, op pœne van het verlies van deſen onſen Octroye. Ontbieden ende beveelen daaromme alle Officieren, Juſticieren, Magiſtraaten ende Inwoonders van de voorſz. Landen, mitsgaders allen anderen, die dit aangaan mag; dat Sy de meergenoemde Supplianten en hare Erfgenamen doen ende laten genieten ende gebruyken 't volkomen effect van deſen Onſen Octroye, conſent ende privelegie, ceſſerende alle beleth ende wederſeggen ter contrarie. Behoudens nochtans dat Sy Supplianten ofte hare Erfgenaamen gehouden blyven op deſen Onſen Octroye te verſoeken, ook t'obtineren attache van ſoodanige Provincie of Provincien, alwaar ſy hare voorſz. nieuwe Inventie ſullen willen practiſeren ende in 't werk ſtellen. Gegeven in den Hage, onder 't Cachet van den Staat Paraphure van den Heere Preſiderende in onſe vergaderinge, ende de Signature van een van Onſe Griffiers, op den een en-twintigſten September ſeſtien hondert ſeven en tzeventig.

ut.

P. DUVELAER.

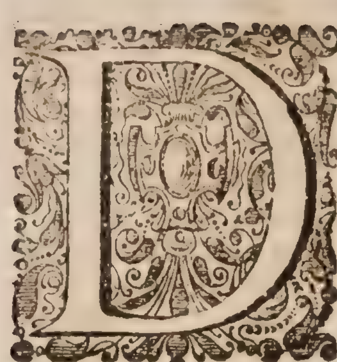
Ter ordonnantie van de Hooggemelde Heeren Staaten Generaal.

J. SPRONSEN.

De brieven van Attache der byzondere Provintien, hier toe behoorende, voegen wy 'er niet verder by, om datze zo veel in getal, en ook alle tot dit generaal Octroy relatief en van gelyken inhoud zyn; maar alleen het Octroy van haar Ed: Groot Mog: de Heeren Staaten van Holland en Weſtvriesland, als zynde eenige daagen te voren afzonderlyk verleend. 't welk volgt.

PRI-

PRIVILEGIE.

E Staten van Holland ende Weſtvrieſland, Doen te weten; Alzoo ons vertoont is by Jan ende Nicolaas van der Heiden, hoe dat Sy luyden hadden uytgevonden d'Inventie der Slang-brand-ſpuiten, beſtaande in een geduurige ſtralende brand-ſpuit, met een buygelyke buys daar aan, om haar gedaante een Slang genaamd, die men konde verlangen naar eyſch, ende welgevallen; mitsgaders een waterbak of ander Inſtrument met een ander buys of Slang, die men insgelyks konde verlangen: door welke Slang-brand-ſpuiten, alle Branden, hoe heevig ende ongenaakbaar die ſouden mogen voorkomen, met ongelooffelyke ſpoet, geheel ſeeker uytgebluſcht wierden; Eerſt om dat dezelve ſeer licht en handig ſijnde, met haar toebehooren, door twee, drie, a vier mannen, ſonder paarden; en by gevolg ſeer ſpoedig ter vereyſchter plaatſe wierden gebracht; Ten tweeden, om dat die, ſchoon verre van 't water ſtaande, door vier, ſes, of acht mannen met water wierden voorſien, ſoodanig dat men geduurig ſonder ophouden daar mede konde ſpuiten; Ende eindelyk, inſonderheyd om dat daar mede het water door de Slang wierd gedreven, ende geleyt door deuren, venſters, glaſen, gaten in de muuren of daaken, tuſſchen, door ende over huyſen, kerken ende toorens, ende met een continuele dikke ſtraal wierd geſpuyt, alwaar 't de nood vereyſchte; Sulks dat in vergelyking van d'oude of gemeene Brand-ſpuiten, door deeſe Slang-brand-ſpuiten by de Supplianten geinventeert, het water veel ſpoediger, ende in veel grooter quantiteyt, ende altyd geheel ſeeker in den Brand wierd gebracht: ende gelyk deeſe Inventie van een uytſteekent vermogen ende heylſame uytwerking wierd bevonden, in het bluſſen van brand; ſoo konde deſelve door eenige veranderinge bequaam gemaakt werden, tot verſcheide andere nutte gebruyken; Ende alſoo Sy Supplianten tot het uytvinden van deeſe ſeer heylſame inventie, veele tyd, moeyten ende koſten hadden aangeleyt, waar van Sy luyden weynig ofte geen vrucht te verwachten ſouden hebben, buyten Ons Octroy, van die alleen te mogen voort ſetten, ende dat deeze hare inventie (ſchoon met geen verbetering, echter met veel veranderingen ende tot verſcheyden gebruyken) nagemaakt ſoude konnen worden; zo was 't dat Sy Supplianten, genootſaakt waren haar te keeren tot Ons, met alle onderdanigheid verſoekende, ende ootmoedelyk biddende, dat het onſe goede ende favorable geliefte zyn mochte, de Supplianten ende hunne Erfgenamen, wegens de gemelde Inventie te verleenen Octroy voor vyf-ende-twintig achter een volgende Jaren, dicteerende dat niemand de voornoemde Slang-brand-ſpuiten, in die tyd, zonder conſent van de Supplianten zou mogen naar maaken, verkoopen of gebruyken, noch het zelve laten doen in Onſe Landen van Holland ende Weſtvrieſland, noch ook gemaakt zynde van buyten in te brengen, geheel noch ten deele, direct noch indirect, als meede dat niemand eenige ſoort van waterperſſende Inſtrumenten, van wat naam of gebruyk die ſouden mogen weſen, met Slangen, zouden mogen maken, gebruyken of inbrengen als voren, alles op zoodanige hooge peene als wy daar op zouden gelieven te ſtatueren. SOO IS'T, dat Wy de ſake en 't verſoek voorſz. overgemerkt hebbende, ende genegen weſende ter Beede van de Supplianten naar genomen berigtinge ende advys van Onſe Gecommitteerde Raden, uyt Onſe rechte wetenſchap Souveraine macht ende authoriteit, de Supplianten ende hare Erfgenamen geconſenteert, ende geoctroyeert hebben, conſenteeren ende octroyeeren mits deſen, dat Sy gedurende den tyd van vyf en twintig eerſt achter een volgende Jaren, binnen den voorſz. Onſe Landen, alleen zullen mogen maken ende gebruiken, de Slang-brand-ſpuiten hier boven genoemt; mitsgaders alle andere ſoort van waterparſſende Inſtrumenten met Slangen, verbiedende allen ende eenen iegelyken, de zelve Slang-brand-ſpuiten en waterparſſende Inſtrumenten, zonder conſent van de Supplianten en hare Erfgenamen, na te maken, verkopen of gebruyken, ofte elders met Slangen, ofte anderſints na gemaakt zynde, binnen den voornoemden Onſen Lande, in 't geheel ofte ten deel te brengen ofte te verkoopen, op de verbeurte van de naar gemaakte, ingebrachte ofte verkochte Spuiten, ende inſtrumenten, ende een boete van drie hondert guldens daar en boven, te appliceeren, een derde part voor den Officier die de calange doen ſal, een derde part voor den Armen der plaatſe daar het caſus voorvallen zal, ende het reſterende derde part voor de Supplianten; Ende ten eynde de voornoemde Supplianten 't effect van deſen Onſen Octroye mogen genieten als na behooren. Laſten wy allen ende eenen ieder dien het aangaan mag, haar daar na te reguleeren. Gedaan in den Hage onder Onzen grooten Zegele hier aan doen hangen den 16. September in 't Jaar Onſes Heeren ende Zaligmakers duizent ſes hondert ſeven en tzeventich.

Abr. WASSENAAR.

Ter ordonnantie van de Staten.

HERBERT VAN BEAUMONT.

BESCHRYVING
DER NIEUWELYX UITGEVONDE
SLANG-BRAND-SPUITEN.
EN MANIER VAN BRAND-BLUSSEN DAAR OP GEPAST, EN TEGENSWOORDIG BINNEN AMSTERDAM IN GEBRUIK.

EERSTE DEEL

Behelzende Beschryving der Oude en Nieuwe Blus-gereetschappen, tegens elkander vergeleeken.

Wat nootzakelykheit het heeft, zich door bequaame middelen voor d'ongevallen van brand veilig te stellen, heeft de ervarentheit aan alle zyden maar al te overvloedig geleert. Nauwlyx vind men Steeden die door brand geen merkelyke schaade hebben geleeden; gelyk 'er veele t'eenemaal, andere grooten deels, door zyn vernielt en onder de as begraven. De voorbeelden hier van zyn zo menigvuldig en beklaaglyk, dat men niemand vind, die aan het nut van zodaanige middelen twyfelt: en derhalven heeft zich ieder, met de bequaamste die bekent waaren, getracht tegens die onheilen te voorzien. Maar dat de gereetschappen, welke tot noch toe alom tot de brandblussing gebruikt zyn, de vereiste bequaamheit niet hebben, blykt niet minder uit dezelve voorvallen, en onnoemelyke schaadens die dagelyks daar by geleeden worden 't Is ook een onfeilbaar blyk van haar zwakheit en kleine uitwerking datmen meest, of genoegsaam altyt, na alle vlyt en moeite daar meede aangewent om den brand te lessen, noch endling zyn toevlugt moet neemen tot het omverhaalen van huizen en geevels; of wel, dat noch erger is, dezelve met Buskruit doen opspringen, om de branden af te snyden. Waarlyk middelen die zo wel vernielen en schaade doen als de branden zelve, maar die echter daar by zo nootzakelyk en gemeen zyn, datmen nergens Blusgereetschappen vind, of men vind ook te gelyk Brandhaken, en andere breekgereetschappen daar neevens. *Noodzakelykheit der Blusgereetschappen.*

Van zodanige gereetschappen, die gemeenelyk bestaan in een groot getal Leere Brand-Emmers, Ladders, Gieters, Zeilen, en veeltyds ook een soort van Brand-Spuiten, in de eerstvolgende Figuur by letter A afgebeelt, daarmen dan Brandhaken en diergelyke byvoegde, was de Stadt Amsterdam meede overvloedig voorzien, doen ons by Burgermeesteren en Regeerders der zelver Steede, voor omtrent 16 Jaren, (na wy te vooren eenige proeve van onze Inventie, van geheel nieuwe Blusmiddelen, aan haar Edele Grootachtbaarheden hadden vertoont) de opsicht, en verbetering van Stads Blusgereetschappen, wierd aanbevoolen. Dit gaf ons doen te meerder gelegentheit om de zwakheit van alle zodanige Blusmiddelen, de onbequaamheit der oude Spuiten, en wat aan beide gebrak, levendig te ondervinden. Maar de verleegentheit daar in men zich t'elkens, by de Branden, met dezelve bevond, en daar in wy groot deel hadden, dreef ons wel haast aan, om met alle vlyd de gemelde Inventie te volmaaken, en in gebruik te brengen. Met welke wy (onder Godes genadige hulpe en zeegen) volkomen ons oogmerk bereikt, en al het geene tot spoedige en zeekere blussing word vereist, hebben verkreegen: 't welk de ondervinding sedert in allen deelen heeft bevestigt. *Van wat Blusgereetschappen Amsterdam voorheen voorzien was.*

Van deeze nieuwe Blusmiddelen spreekt dit Bericht, en beschryftze, nevens de Ordres en Reglementen, die sedert by de Regeering dezer Steede, op 't gebruik der zel- *Inhout.*

ve Middelen of SLANG-BRAND-SPUITEN zyn gepaft en ingevoert: welke niet minder het haare hebben gecontribueert, tot verkryging van 't gewenfte effect en veiligheit, die men tegenwoordig binnen deeze Stadt, omtrent de Brandbluffing geniet; en die wy meede, uit het verhaal der Branden federt geruimen tyd, onder 't gebruik der beide blus gereetfchappen, voorgevallen, zullen aanwyzen, en de fchaade daar by geleeden teegen elkandre vergelyken.

Maar dewyl de oude Blusgereetfchappen en Spuiten reeds zeer gemeen, en byna alle Steeden daar af voorzien zyn, en datmen, om 't effect van de Nieuwe te genieten, de oude geheellyk moet en mach verwerpen (gelyk ook deeze Stad gedaan, en daar uit meerder geprofiteert heeft, als aan de nieuwe te bekoftigen was) zo vinden we noodig, mede aan te wyzen, waarom de oude Blus gereetfchappen te zwak, en de voorige Spuiten geheel dienfteloos zyn. En te liever zullen wy dit doen, om dat daar uit met eenen van zelve zal blyken, wat 'er tot de bluffing noodig is; en ook, als we vervolgens de Nieuwe Slang fpuiten en haar effect daar tegen over zullen hebben geftelt, te klaarder gezien worde, op wat wyze men met dezelve, al het gebreklyke dat in de oude Spuiten plaats hadde, heeft verbetert en weehgenomen. En te gelyk meede datter tot de geheele brand-bluffing niet altoos vereift word, daar af zy niet volkomen voorzien zyn.

EERSTE HOOFDSTUK.

Van de Emmers, Leeren, Haken en Zeylen.

DE leere Brand Emmers, en Ladders waar langs men de zelve na boven op de Daaken en 't hoogfte van de huizen opgeeft, zyn wel de outfte en gemeenfte blus gereedfchappen, en die men byna overal in groot getal vind. Waar by de Zeilen en Brand haaken (in de volgende Figuur by O. en P. afgebeelt) zyn bygevoecht: d'eerfte om de byftaande huizen mede te dekken en voor 't aanflaan van de vlam en 't vliegen van vonken te beveiligen; en de tweede om deurbraak en affnyding in aan-een gehechte gebouwen te maaken; daar toe men mede op veel plaatzen Buskruit, als een vaardiger middel, gebruikt, en de huizen doet opfpringen.

Waarom de Brand emmers te zwak zyn. 't Voornaamfte, daar in deeze te kort fchieten, is, datze niet waater genoeg konnen aanbrengen: 't welk gefchiet langs dubbele ryen volk, daar af d'eene zy de volle en d'andre de ledige Emmers overgeeft; waar by het zelve noch grootdeels onderweeg plengt en ftort. Wanneer de quantiteit van waater, die men by ervarentheit ondervind dat vereift word om de branden zeeker te konnen bluffen, (en die ook altyt met de nieuwe Slang fpuiten in den brand word gebracht) vergeleeken word met het water dat men, zonder aanmerking van 't ftorten, met Emmers kan overgeven, bevind men datter vereifcht worden achtien dubbele, of fes-en-dertig enkelde ryen volk, van de waterkant af tot by het brandende huis, of wel tot op de daaken van de buurhuizen, gerangeert te ftaan. En, zo men 't ftorten en lekken mede aanmerkt, waar by deurgaans ruim het halve water verloren word, zou men 't getal der ryen noch moeten verdubbelen.

Maar hoe weinig moogelyk het is, zo onendelyk veel menfchen en Emmers, als hier toe van noden zyn, by der hand te krygen, en inzonderheit in die verlegentheid, terwyl de Brand vaft zyn gang gaat, zich aan alle kanten uitfpreit, en elk met zyn goederen te bergen bezig is, in ordre te brengen en te houden, kan men zeer lichtelyk uitdenken.

Voor eerft zyn 'er by na geen ftraaten breet genoech om 't vierde deel van het gemelde getal ryen en menfchen, in ordre ftaande, te konnen bergen.

Ten tweeden, konnen op de daaken nauwlyks twee of drie ryen, naa genoeg by den Brand geplaatft worden, om dezelve met gieten te bereiken.

En ten derden, vereifter zo veel tyd en moeite om 't zelve in ordre te brengen, en 't geen 'er in gebracht is word zo dikwils door 't vluchten van goederen, en 't aanbrengen van meerder Ladders, Haaken en Zeilen wederom overhoop geworpen, dat, gelykwe deurgaans by de branden gezien hebben, men zich zeer wel hadde geweert als 'er twee of drie ryen volk in ordre waaren gebracht; zonder datz'er echter by na ooit beftendig in te houden waaren, en dat middelerwyl de branden te zwaar en groot wierden omze met Emmers te bluffen; als wanneer men zyn toevlucht tot het dekken en omverhaalen van huizen moeft neemen, of wel dezelve tot aan dwarsftraaten en dubbelde muuren laaten voortgaan.

Een

1ste Figuur. Pag: 3.

A. Afbeelding van d'oude Brandspuiten, doende haar werking; en van d'andere gereetschappen die daar aen behooren, als Lere Emmers M, Leren N, Haken O, en Zeylen P.
B. Afbeelding vande nieuwe Brandspuiten, genaamt SLANG BRAND SPUYTEN, doende mede haar werking.

A Figure des anciennes pompes a esteindre le feu, faisant leur operation, et des autres Instruments qui en dependent, sçavoir Les Seaux de Cuir M, les Eschelles N, les crocs O, et les voiles P
B Figure des nouvelles Pompes, appellées POMPES A BOYAUX faisants aussy leur operation.

Een tweede, en mede geen geringe zwaarigheit, is, dat het waater met gieten niet veer genoeg kan geworpen worden, om den brand te treffen. De hette van de vlam, inzonderheit wanneerze ten dak en venfteren uitflaat, en de zwaare rook, laten niet toe dat men zich dicht genoeg aan 't vuur plaatft: en gevolglyk kan men niet anders als de buitendeelen, en nooit het zwaarfte van den brand, bereiken; 't welk voornamelyk beneden de wind, daar rook en vlam na toeflaat, en daar derhalven de meefte tegenweer vereift, noch de grootfte verhindering geeft. En zeer dikwils gebeurt het daar-en-boven, dat, of het brandende huis hooger ftaat als de omftaande huizen, of dat het zelve, met tuffchenplaats, daar van is afgefcheiden, of datter andre toevallen zyn die nieuwe verhinderingen aanbrengen. *Tweede gebrek der Emmers.*

Maar, fchoon het ongeval op de voordeeligfte wyze voorvalt, 't heeft echter zeer weinig voordeel in dat hier en ginder een deel half ledig gelekte Emmers, in de buitenfte deelen van den brand, worden gegoten, die wel haaft door de hette van 't vuur wederom opdroogen; want nooit kan men 't midden van den brand, ten zyze zeer klein is, bereiken. En 't fchynd derhalven zo vreemd niet, dat men endling gemeenlyk zyn toevlucht moet neemen, tot het om-ver haalen van huizen en geevels, en 't maaken van affnydingen met Brand-haaken en Buskruit; noch ook dat de zelve zo algemeen in 't gebruik zyn geraakt, dewyl men zonder die, hoe fchadelyk zy zyn, niet machtig is de Branden te ftuiten.

Tot wegneming van het eerfte gebrek, te weeten, datze niet water genoeg konnen aanbrengen, wetenwe niet dat voor heen ooit middelen zyn aangewend; maar tot verbetering van het tweede, namelyk dat het water met gieten niet ver genoeg in den brand kan worden gebracht, zyn voor omtrent 40. jaaren, zeker flag van Spuiten uitgevonden, en op zeer veel plaatzen ingevoert; die evenwel niet veel verbetering hebben aangebracht. *Wat voorheen tot verbetering gedaan is.*

TWEEDE HOOFDSTUK.

Van de Oude Spuiten.

Dit Inftrument, in de overftaande eerfte Figuur by A. afgebeeld (waar neven ook de nieuwe Slang-fpuiten by B. en C. om 't verfchil te zien, zyn gevoegt) beloofde ten eerften zeer veel; 't is groot en aanzienlyk, en men kan daar meede het waater teffens van de ftraat tot op de daaken van de huizen werpen; en 't zelve, door middel van de fpuit-pyp (D) die op of aan de Spuit vaft ftaat, en die maar om kan drajen, naar alle zyden uitfturen. Hier meede fcheen het laaft geftelde gebrek van de Brand Emmers, daar wel meeft het oog op viel, geholpen te zyn; en men had 'er zo grooten verwachting af, datze in zeer veel fteeden wierden in gebruik gebracht, en meede in deeze Stad, tot omtrent feftig in getal, aangemaakt. Maar de ondervinding beantwoordde de verwachting, die m'er af gehad had, zo qualyk, en haar uitwerkinge by brand was van zo weinig voordeel, dat zelve een der oudfte Burgermeefteren van Amfterdam, die doen ter tyd nauw regard op de branden hadde genomen, ons zeide, klaar ondervonden te hebben dat de zelve, onder 't gebruik van deze Spuiten, deurgaans zwaarder wierden als te vooren; en dat menze nu minder hadde konnen ftuiten, voor dat een of meer huizen vernielt waaren, als toen men zich met Emmers alleen behielp. De Brand haken, Bylen, Houweelen, en diergelyke fchadelyke middelen, bleven mede zo wel als te vooren in gebruik; die ook niet eer als onder 't gebruik der Slang-fpuiten zyn afgefchaft.

De oorzaak hier af is (gelyk de volgende 2de. Figuur, vertonende een Huis en achterhuizing daar af de zymuuren, om 't inwendige te konnen zien, zyn weg genomen, en uitbeeldende 't verfchil der werking van d'oude, en onze nieuwe Slang-fpuiten, klaar aanwyft) dat de oude Spuiten, op de ftraat neer ftaande, het water niet anders als van beneeden, recht van haar af, tegen de voorgeevels aan en eeven daar over, of door de venfters en glazen, alffe open zyn, tot kort achter de zelve geevel konnen fpuiten. De ftraalen 1. 2. 3. 4. 5. 6, (in de gemelde 2de. Figuur,) zynde al de leidingen die men aan het water van de oude Spuit Z. vlak voor 't brandende huis, en zo voordeelig als oit doenlyk is geplaatft, kan geeven, eindigen of ftuiten noodzakelyk alle kort achter de voorgeevel, daarze neervallen: als de ftraal 1. tegen de vloer van de kelder by R, de ftraalen 2. 3. 4. en 5. tegens de zoldring en voorfte balken der eerfte vertrekken by S. T. V. W, en de ftraal 6. aan 't begin van 't dak: 't welk gevolg- *Waarom de oude Spuiten onbequaam zyn.* *Konnen 't Waater niet in den brand brengen.*

volglyk alleen de voorzyde der branden, die in de voorſte vertrekken ontſtaan, kan raaken; en de afterdeelen van de zelve Branden, (by D. B. G.) niet konnende bereiken, aan den Brand alle vryheid laat om zich agterwaart en zylings uit te ſpreiden, en alles watter omtrent is aan te taſten. Dus wort al haar effect alleen op de geevel beſteed, en dezelve wat langer ſtaande gehouden; ſchoonze voor deze Spuiten beter ten eerſten uit de weg was.

En minſt in After-vertrekken.

En dewyl zodanige branden die in voor-vertrekken ontſtaan de gereerſte en bereikelykſte zyn, die voorvallen konnen, en dat zy blykelyk daar op geen voordeel konnen doen: zo is het zeeker dat zy op alle andre, die in binne vertrekken of achterhuizen verder van de ſtraat af begin nemen, niets ter waerelt konnen uitregten. Men ziet dit klaar in de binnekamers E, en die van 't Achterhuis F, daar afze niet altoos konnen bereiken. In alle zodanige gevallen, die echter verre de meeſte zyn, om dat de keukens en andre plaatſen daar 't meeſte houtwerk is, en meeſt met vuur en licht word omgegaan, gemeenelyk in d'achter-deelen van de huizen zyn, kon men, dewyl dan 't voorſte van de huizen in de weeg was, niets doen voor dat den brand, het binnenwerk doorgebrand hebbende, zich verzwaarde, en naar alle kanten uitſpreidende, ook tot aan de voor-geevel deur-drong. Ondertuſſen vulde men de Spuiten met waater, daar 't meeſte deel van d'emmers en 't volk, die elders dienſt hadden konnen doen, toe wierden gebruikt; en dan wachtte men met gedult, tot de brand zo verre geavanceert was, dat de vlam ook de voor-venſteren uitſloeg; wanneer men gelykelyk aan 't Spuiten viel, de geevel bluſte, en als een ſchutſel, waar achter den brand veilig de buurhuizen en al 't geene 'er achter ſtond aantaſte, ſtaande hield; zo lang tot de balken en ankers losgebrand zynde, de zelve neerſtorte, en zo men niet tydig genoeg week, de Spuiten en menſchen verpletterde (daar van in ons Tweede Deel in 't verhaal der Branden, welke onder 't gebruik van deze Spuiten zyn voorgevallen, verſcheide voorbeelden zyn:) of wel tot dat men, gevaars halven, niet langer dervende ſtand houden, reſolveerde de geevel met Haken neer en de Spuiten ter zyden af te haalen. Maar, ſchoon dan de brand van vooren oopen is, ten geeft evenwel geen meerder gereetheit aan de bluſſing. De Spuiten ſtaan ter zyden, en de ſtraalen konnen van daar naulyx over de brandende puinhoopen, daar menze niet op kan brengen, heen reiken. Behalven dat ook dezelve, ſchuin van bezyden komende, evenwel niet anders als de voorkanten, en geenſints het midden van den brand, veel minder de achter of zydeelen, raaken konnen. Derhalven konmen wederom niet alleen den brand niet bluſſen, of het geene reeds ontſteeken was redden, maar ook niet den voortgang en meede ontſteeking van de buurhuizen rondom, en 't overſlaan van de vlam in de daaken beletten; want dewyl men om de gezeide redenen de zywanden van de naaſte en achterſtaande huizen, daar de vlam van begin af gedurig tegens aanbrand, van de zyde des brands niet kan bereiken, (behalven dat doorgaans de naaſte huizen lang zyn ontſteeken, eer de voorgevel neerſtort) en dat men veel minder de andere zyde of gemelde buurhuizen van binnen, (gelyk reets getoont en uit de gemelde Figuur blykelyk is) kan beſpuiten, zo is 'er geen middel om den brand daar uit te weeren. Verders, zo dra het tweede of wederzyds de naaſt aanſtaande huizen meede ontſteeken zyn, heeft men, ten opſicht van de volgende huizen, weer dezelve zwaarigheit en gelyke beletzelen. Men is daatelyk, om 't gevaar van 't vallen der geevels genootzaakt de Spuiten meerder te rug te haalen; en het vuur grooter wordende gaat te haaſtiger voort. Dus dringt de brand, zonder tegenſtand, wederzyds van 't een huis in 't ander; en de Spuiten en menſchen zyn even eens, naar maate datze verzwaart en haar met het overſtorten van losbrandende geevels dreigt, genoodzaakt van huis tot huis te rug te wyken en 't gevaar te ontvluchten.

Doz konnen in 't geheel niets tot de Bluſſing doen.

Van achteren, daar geen waater omtrent te brengen noch eenige tegenweer te doen is, verſpreid den brand niet minder: en 't is klaar, dewyl men in 't geheel het water daar 't vereiſt word, niet kan brengen, dat 'er geen kans altoos is om den voortgang te beletten, veel min om te bluſſen, voor dat al het brandelyke verteert zynde, dezelve aan dubble muuren en oopen plaatzen ſtuit: of zo 'er deeze niet zyn moet menze met de Brand-haaken en breek-gereedſchappen door 't neerhaalen van huizen, maaken.

Wat daar af by ondervinding is gebleeken.

Hier meede komt de ervarentheit zo net over-een, datwe by naukeurig onderzoek bevonden hebben, dat geen van al de branden, onder 't gebruik van deeze Spuiten nevens de andre gereetſchappen binnen deeze Stad voorgevallen, gebluſt, maar alleen zodanig aan dubble muuren of oope plaatzen geëindigt zyn: en dat de puin, zo weinig effect had de bluſſing, daagen en weeken daar na bleef leggen ſmeulen. 't Welkwe in 't verhaal der voorgevalle branden omſtandig zullen aanwyzen.

Behalven dit gebrek 't welk onvermydelyk haar geheel effect vruchteloos, en zelfs nadeelig maakt, te meer om dat middelerwyl de andere blusgereetschappen en 't volk hier aanbesteet worden, zyn by deeze Spuiten geen middelen altoos verschaft tot verbeetering van 't eerste gebrek, dat wy in 't gebruyk der Brand-emmers hebben aangemerkt; namelyk datze niet waters genoeg konnen aanbrengen. Want dewijl het water, op gelyke wyze, met Emmers tot in deze Spuiten word gebracht, blyft men de zelve moejelykheid onderworpen, men moet even groot getal Menschen en Brand-emmers by de hand hebben, en in ordre gerangeert houden; dat hier by voor al niet gemaklyker te doen is, om dat, de Spuiten zo zwaar zynde datze met Paarden moeten aangebracht worden, de laater komende door de reyen, die tot de eerste gemaakt zyn, heen breeken, en de zelve wederom telkens in disordre brengen: 't welk de zwaare Leeren, Haken, en Zeilen niet minder doen. Men ziet dit gewoel en den omslag die 'er vereist word fluxwyze afgebeelt in de volgende derde Figuur tussen A en B; schoon dit een der ruimste Markten is, en 'er alleenlyk drie dubbelde ryen, zynde niet meer dan 'er tot een Spuit behooren, staan geplaatst. En men ondervond ook dat men alle vlyt en moeite aangewend hebbende, evenwel nauwlyx ooit de Spuiten een vierde van den tyd gaande konde houden. *Tweede voornaam gebrek.*

Onder haare andre gebreeken, die in 't Werk-tuig zelve plaats hebben, zyn wel de voornaamste, d'onmanierlyke groote en zwaarte, die groote moejelykheid en omslag in 't bewerken maakt; de wanschiklyke samenstelling, en mismaakte gestalte, 't welkze zeer licht doet ontstellen; de gebrooke straal, die t'elkens ophoud, en met het neerdrukken van de Zuiger, weer op nieu beginnende, een slag en beweging in de Spuit-pyp maakt, 't welk haar van 't beoogde wit of venster af-rukt, en eer menze daar weder op kan brengen, is de straal ten ende; en diergelyke meer. Maar 't zou overtollig schynen, dat men alle zodanige gebreeken, welke even als de geene daar afwe laast hebben gesprooken, alleen beletzel aan haar uitwerking doen, omstandiger beschreef; dewylwe reets overvloedig getoont hebben, dat de geheele uitwerkinge van deze Spuiten vruchteloos en dikwils nadeelig is, en dat men overzulx niet zou konnen zeggen dat andre gebreeken, die zodanig een uitwerking verhinderen, nadeel aan de brandblussing doen. *Andre gebreeken der oude Spuiten.*

Maar zo in tegendeel haar effect goed waare geweest, en dat zy 't waater overal daar 't vereiste hadden konnen brengen, zoudenze groote nadeelen hebben gedaan; en 't zal daarom te pas komen datwe in 't volgende Hoofdstuk aanmerken, dat geen van deze gebreeken in de nieuwe Slang-spuiten plaats hebben.

DERDE HOOFDSTUK.

Van de Nieuwe Slang-Brandspuiten.

Uit het voorgaande blykt klaar, dat het voornaamste, 't welk zo wel aan de Emmers als aan de vorige Spuiten ontbrak, was, datze niet waters genoeg konden aanbrengen; en inzonderheid, datze 't zelve niet ter plaatze daar 't vereist word, door en over de naast aanstaande huizen, of achter de voorgeevels en buite-wanden van 't brandende huis zelve, tot in den brand konden leiden; en overzulx datze meest te kort schooten in 't geene eeniglyk tot de blussing vereist wierd.

Het eerste is in de nieuwe Slang Brandspuiten, die in de voorgaande eerste Figuur nevens de oude by B. en C, staan afgebeeld, geremedieert door 't middel van de Water-slang L. zynde een lange en buiggelyke buis, van zeker zoort van doek, hier toe byzonderlyk bereid gemaakt: welke van de waterkant, of de plaats daar men 't zelve bekoomen kan, af, tot aan de Spuit toe reikende, het water in overvloed geduurig in de Spuit brengt. Ten dien einde word het eene end van de gemelde Waterslang, beneeden aan de Spuit over een pyp, vast gemaakt; en aan het ander end is een Zak (I), in een Schraag hangende, waar in het water, de Zak dicht aan de kant neergezet zynde, word gegoten; 't welk dan door de Slang tot in de Spuit vloeit: of wel wanneer de Slang zeer lang vereist word te zyn, dat in Steeden daar 't water niet overal dicht by de hand is gebeurt, gebruikt men in plaats van deeze Zak en Schraag een ander Instrument, by K. boven in de gemelde Figuur afgebeeld, dat wy een Slang-pomp noemen: 't welk het water met kracht door de Slang heen, zelfs *Middel om 't Waater in de nieuwe Spuiten te brengen.*

B ter

ter lengte van duizend voeten of meerder tot in de Spuit dryft. En hier van diend men zich ook in bergachtige Steeden, of die opgaande ſtraaten hebben.

Dit middel van het water door een Slang van de waterkant af tot in de Spuit te brengen, 't welk zeer eenvoudig, gemakkelyk, en inzonderheit ook vaardig in 't werk te ſtellen is, verſchaft niet alleen waters genoeg, en zelfs meerder als 'er tot de bluſſing vereiſt word, aan de Spuiten, 't welk de Emmers niet doen konden; maar het neemt ook teffens al den omſlag en moejelykheit weg, welke wy in het overgeeven van 't water met Brand-emmers langs reyen volk hebben aangemerkt. De Slang uitgeleid zynde blyft leggen, zonder datze door 't gewoel en 't geloop van de menigte, gelyk de ryen, overhoop of in diſordre gebragt kan worden. Het aanbrengen van meerder Spuiten kan'er meede niets aan hinderen; behalven dat de nieuwe ook zo licht zyn, dat'er nooit paarden toe behoeven om ze aan te brengen, en Leeren, Haaken, Zeilen of diergelyke gebruikt men niet meer. Zulx dat al den omſlag die 't zelve maakt (en welke men in de derde Figuur ter rechter zyde tuſſchen B. en C. afgebeeld ziet) zo klein is, datze ook in de engſte ſteegen, gemakkelyk in 't werk geſtelt kan worden.

Remediering van 't tweede gebrek om 't Water in den Brand te brengen

Het tweede en voornaamſte gebrek, namentlyk datze het water niet tot in den brand konnen brengen, word geremedieert door een tweede Slang, of Spuit-ſlangen van leer gemaakt, dat op een byzondere wyze bereid en zaamen gevoegt word, om dicht, beſtendig en tegen 't geweld van 't water beſtant te zyn. Deeze is in de eerſte Figuur by F. en in de overſtaande by L. en C. afgebeeld; en brengt het water van de Spuit af, die meede gelyk de voorige op de ſtraat omtrent het brandende huis word geplaatſt, door, over, en achter de buurhuizen, of wel 't brandende huis zelve, tot in de keukens, binnenkamers, kelders, ſchoorſteenen, of waar den brand zoude moogen weezen: alwaar het water, met eeven grote force als van de ſtraat af, ſchoon de Slang krom, recht, hoog of laag leid, word uitgeſpuit. Men hoeft derhalven niet te wachten tot de vlam voor uit ſlaat, noch geevels en muuren om ver te haalen, maar men kan de Spuit-pyp over al inbrengen; en gevolglyk de branden vroeg in 't begin, terwylze noch klein zyn en weinig ſchaade gedaan hebben, ſtuiten. Of zo het geheele huis en meerder teffens in vlam ſtaat, moogen de Spuiten, zonder dat het verhindering maakt, voor de naaſte huizen buiten gevaar van 't vallen der geevels ſtaan; en men kan het vuur eevenwel rondom benaderen, de buurhuizen beſchermen, een groote meenigte waater zonder plengen vlak te midden in den brand brengen, en dezelve met alle zeekerheid bluſſen.

Brand in voor-vertrekken.

Dit alles ziet men zeer klaar in de overſtaande tweede Figuur. Ontſtaat de brand in een der voorvertrekken (als by B.) die wel de gereetſte zyn maar minſt voorvallen, men leid de Slang door 't voorhuis of gang, en langs de trappen op, (by L.) naar boven: en ſteekende de Spuit pyp (als by B.) door de deur van 't brandende vertrek heen, ſpuit men vlak in 't vuur, en bluſt den brand met alle gemak en zekerheit, of wel men vind gelegentheid, zo men wil, uit een der overſtaande huizen, om van vooren door de venſters tot in den brand te ſpuiten, zonder dat nu de zolderingen of dwarsbalken konnen hindren, om dat de Spuit pyp, op gelyke hoogte als die men beryken wil, kan gebracht worden; gelyk by M. is aangeweezen.

In achter-vertrekken en achter-huizen.

Ontſtaat de brand verder achterwaart in de binnekameren (als by E.) 't welk meerder gebeurt, of in 't achterhuis by F. of kelder D. Men gebruikt denzelven weg; leidende de Slang door de voorſte vertrekken, of door 't geheele voorhuis heen, en langs de trappen op (als by L.) na booven, en brengt de Spuit-pyp wederom tot in't brandende vertrek zelve. En zo men den brand van buiten wil benaderen, behoeft 'er maar een lichte leer (by Y) tegens de buiten geevel aangezet, de Slang daar langs opgebracht, en de Spuit pyp door 't een of 't ander glas heen geſteeken te worden; wanneer men wederom den brand vlak voor zich heeft. Of zo de brand hooger in 't dak, of in 't bovenſte der ſchoornſteenen is, men heeft niet anders te doen als met de Slang te volgen, die men eeven zo lichtelyk als een los touw overal kan meede neemen: en men kan gemakkelyk, de Spuitpyp van boven in de ſchoorſteen inſteekende, (als by I. of K.) dezelve teffens van booven tot beneeden bluſſen.

Door 't geheele Huis heen.

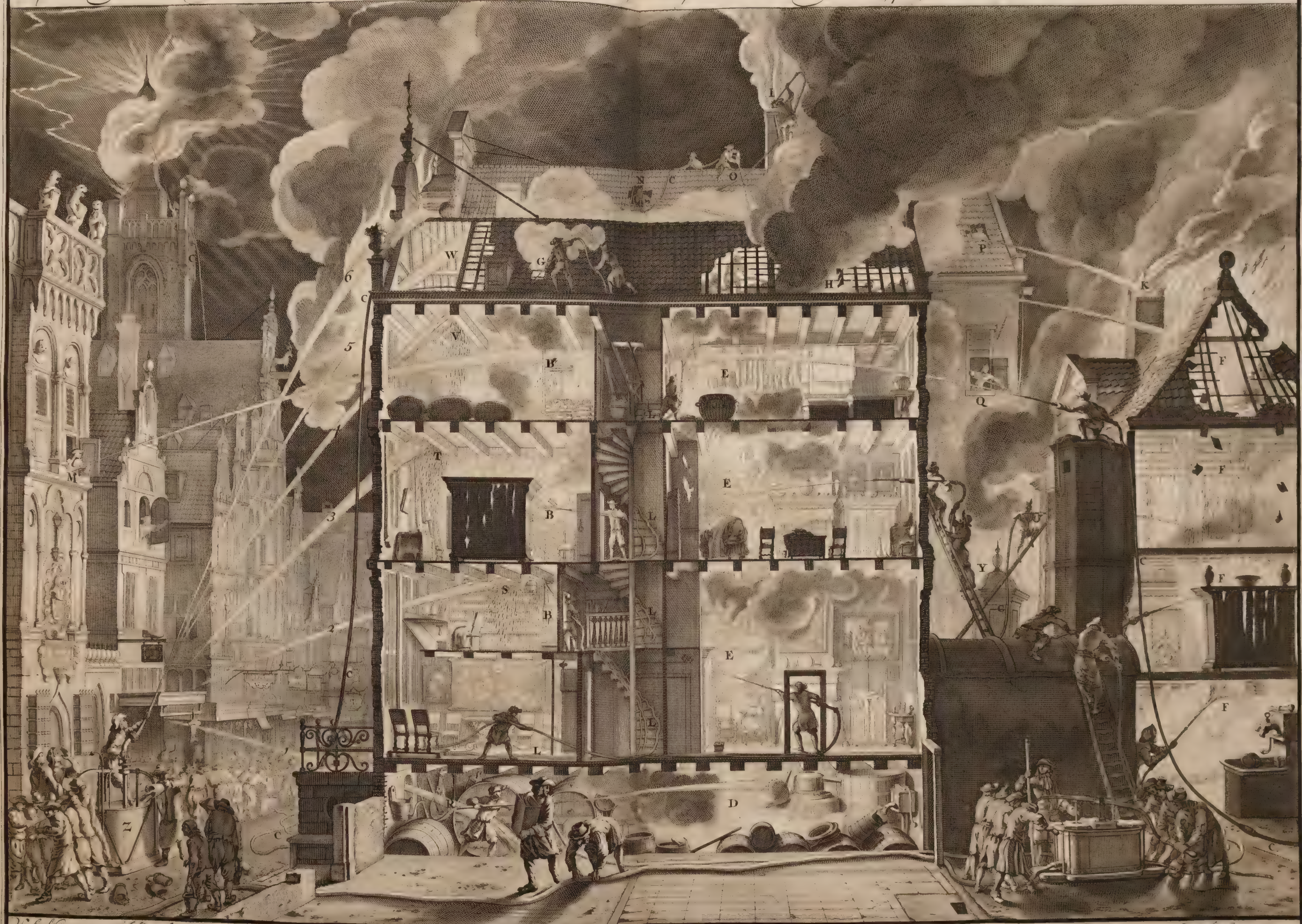
Indien den brand zo zwaar is, datze door 't geheele dak uitſlaat, dan heeft men maar de Slang te brengen door de buurhuizen heen tot op de daaken; van waar men wederom van alle zyden vlak in den brand kan ſpuiten, en dezelve eeven bequaamelyk bluſſen. Gelyk lichtelyk by G. H. N. O. P. Q. en elders kan gezien worden.

In Toorens.

Zelfs ſchoon de brand in 't hoogſte van de toorens ontſtaat, men kan 'er, als het

2.de Figuur pag. 6.

Afbeelding van't verschil der bequaamheeden in't Brandblussen tusschen de Slangbrandspuyten vergeleeken met d'oude Spuyten.

Uitbeelding vant verschil der bequaamheden, van d'Oude en Nieuwe Brandspuiten, ten gebruik van brandblussen, vertoonende dat de eerste naulix de voorste delen, zelfs van zodanige branden, die opt aldergereedste in voorvertrekken der huisen ontstaen, konnen bereyken: en die verder achterwaart syn geheel niet raken. en dat de laaste in tegendeel alle branden, hoe ongenaaklyk voorvallende 't zy datse voor of achter inde huisen of te gelyk hoog en ver in achter deelen der gebouwen ontstaan, van alle zeden konnen benaderen, geheel omcingelen, en met alle zekerheyt uytblussen.

Figure, representant au naturel les avantages des nouvelles Pompes a boyaux sur les anciennes, a éteindre le feu marquant que les anciennes ne sçauroient que difficilement atteindre au feu qui s'est pris aux appartements de devant, et nullement a celui des endroits un peu reculez; et qu'au contraire les nouvelles peuvent porter leurs jets d'eau par tout, dans les lieux mêmes les plus eslcignez, et de difficile acces, et en éteindre le feu, quelque violant qu'il puisse estre, en l'approchant, et l'environnant de tous cotez.

de noot vereist, de Slang en Spuit-pyp brengen. Invoegen dat geen plaatsen bedacht konnen worden, hoe hoog, hoe ver achter afgelegen, of tussen andere gebouwen belemmert die zouden mogen weezen, daar het water door 't middel van de Slangen niet aanstonts zeer gemakkelyk en in overvloet kan gebracht worden. *of waar 't ook zy.*

En dewyl al het geene de Brand-blussing vereist alleen hier in bestaat, dat men genoegzaame quantiteit waaters spoedig overal kan brengen, (ten welken opsicht van spoedigheit is aan te merken, dat de Slang-spuiten klein en ligt zynde zonder paarden vaardig ter plaatze van den brand konnen gebracht worden, dat omze te werk te stellen maar weinig menschen vereischt, en alleen de Waater-slang naa 't water en de Spuit-slang na den brand moet worden gebracht, 't welk te gelyk en in weinig minuten tyds kan geschieden) zo is blykelyk dat deze Spuiten volkomen alles hebben wat tot de blussing noodig is: en dat'er geen branden, 't zy groot of klein, of hoe en waarze ontstaan, konnen voorvallen dieze niet bequaamelyk konnen benaderen en aanstonts blussen. *De Slang-spuiten hebben alles dat de blussing vereist.*

Hier uit blykt meede dat 'er neevens de Slang-brand-spuiten geen andre bygereetschappen behoeven. Men gebruikt geen groot getal Brand Emmers om 't water over te mannen, dewyl het zelve teffens, door de Slangen van de waterkant af, tot in den brand toe gebracht word. De Brandleeren, waar langs men 't water na boven opgeeft, en de zeilen, om huizen mee te dekken, komen ook niet meer te pas, nu men de Spuit-pyp zelve op de daaken brengt, en daar terstond het aanslaan van de vlam, en 't vliegen der vonken belet. Veel minder noch de Haaken, die alleen dienen om afsnydingen te maaken, of geevels en wanden om ver te rukken; dewyl men nu geen andre devoiren aanwend als om alles in zyn geheel en staande te houden: waarom ook alle zodanige gereedschappen die te vooren by deeze stad in meenigte wierden onderhouden, door de Regeering zyn afgeschaft, en neevens de oude Spuiten gezamentlyk verbroken en vernietigt.

Ten opsicht der andre gebreeken, welke wy in de oude Spuiten hebben aangemerkt, daar af was het eerste haare ongeschikte groote en zwaarte; 't welk in de nieuwe die zeer klein en licht zyn, zo dat ook weinig menschen die ter vlucht by den brand konnen brengen, geen plaats altoos heeft. *Verbetering van alle andere gebreeken.*

Het tweede, naamelyk, datze zeer licht ontstellen, hebben we door bequaame schikking der deelen, het geeven van behoorlyke gestalte, netheid, en sterkte aan al dat gewelt lyd, zo geheel voorgekomen, dat men in den tyd van 15. Jaaren, welke deeze nieuwe Spuiten hier en elders zyn gebruikt, nooit ongemak daar af heeft vernomen.

Het derde, van dat zy om het afbreken van de straal geen wit konden rooyen, kan in deeze geen plaats hebben; dewyl haar inwendige deelen zodanig gestelt zyn, dat de straal zonder ophouden, of zelfs de minste verslapping, gestadig deurspuit. De Slang legt overzulx ook t'eenemaal stil, en de Spuit-pyp maakt in de hand geen beweging altoos; en derhalven kan men de straal zeer gemaklyk en volmaakt net bestieren.

Een vierde was, datze in wintertyt lichtelyk bevrozen; 't welk gebeurde om datze dikmaals door gebrek van water, en andre haperyen, moesten stil staan; en 't is onmogelyk een Spuit, die niet zonder ophouden ter gang blyft, buiten bevriezing te houden. Maar omtrent de nieuwe Spuiten, die men door 't voorengemelde middel geduurig vol water kan houden, gebeurt dit nooit: en hier af hebben we, zelfs in de felste vorst, proeven gezien.

Men ziet dan klaar, dat alle de gebreeken der oude blus-middelen volkoomen zyn verbetert en geholpen, en dat men een volmaakt effect, en zeekerheit omtrent de Brandblussing, nevens al het geene daar toe word vereist, teffens door 't middel der Slang-brand-spuiten verkrygt; en ook, dat ver de grootste zaak en al het geen men zoude konnen wenschen, is, dat men nu altyd de branden vroeg in haar beginsel, en dikwils in 't eerste vertrek daarin ze ontstaan, kan stuiten en blussen: 't welk niet alleen genoegzaam alle schaadens, maar ook daar en boven de beroerte en schrik onder de ingezetenen, dieveryen en andre ongemakken, die de zwaare branden onvermydelyk verzellen, byna geheel voorkomt. En dit heeft de ervarentheit zo volkomen in alle deelen bevestigt; dat van ruim 't zestig achter een gevolgde branden, binnen deeze Stad voor gevallen, nooid geevel is omgestort of de minste schaade aan buurhuizen geschied. Gelyk wy in 't volgende tweede deel in 't verhaal der branden, die door deeze Spuiten geblust zyn, zullen aanwyzen. *Besluit.*

 BE-

BESCHRYVING

DER NIEUWELYX UITGEVONDE

SLANG-BRAND-SPUITEN.

EN MANIER VAN BRAND-BLUSSEN DAAR OP GEPAST, EN TEGENSWOORDIG BINNEN AMSTERDAM IN GEBRUIK.

TWEEDE DEEL

Behelzende beschryving van branden, binnen Amsterdam zedert den Jare 1651. eerst onder 't gebruik van Brand-Emmers, Leeren, Haaken en Zeilen, daar na van die te zamen met de oude Spuiten, en laastelyk van de Slang-spuiten alleen, voorgevallen.

Nieuwe Inventien onzeeker voor ze d'ondervinding heeft bevestigt.

Van byna alle nieuwe Inventien, inzonderheit van werktuigen en gereetschappen die tot gebruik dienen, moet de ondervinding de deugt of ondeugt, zo menze zeeker wil kennen, toonen. 't Gebeurt niet zelden dat nieuwe werken, daar af men groote verwachtingen hadde, en die in alle haare deelen wel geschikt scheenen, om het beoogde te bereiken, onder het gebruik qualyk uitvallen: en derhalven kan men zich daar af niet ten vollen verzeekeren, voor dat de ervarentheid den uitslag heeft bevestigt, en dat de ondervinding, met het geene men verwagte, of de samen stelling van het werk tuig beloofde, geheel over-een komt. Het eerste hebben wy in 't voorgaande deel gezien, en het tweede zullen wy in dit deel aanwyzen. Ten dien einde zullenwe de aanmerkelykste branden, die zedert geruimen tyd binnen Amsterdam, zo wel onder 't gebruik der oude, als der nieuwe Blus-gereetschappen zyn voorgevallen, beschryven: en daar van ook de Jaarlykze schaade, (van die Jaaren namelyk datze ieder na haar vereisch, de oude Spuiten met alle haar by gereedschappen, en de Slang-brand-spuiten geheel alleen, zyn compleet geweest) tegens elkander vergelyken; om daar uit niet alleen het verschil te zien, maar ook met een op de bequaamste en zekerste wyze te doen blyken, wat vrucht men effectivelyk in deze Stad van de zelve geniet. Hier in zullenwe alle mogelyke omzichtigheid gebruiken, en niet alleen de gevallen, met al het geene daar in is aan te merken, verhaalen, maar ook tyd en plaatze aanwyzen; ten einde dat niemant, met eenige schyn van reden, aan de oprechtheit van ons verhaal zou konnen twyffelen: en ook om dat, zo iemand echter genegentheit mochte hebben om de waarheid daar van nader te onderzoeken, wy hem gaarne alle gemak, gelegentheit en aanleiding daar toe zouden verschaffen. Zulx zou ook lichtelyk te doen zyn, dewyl wy spreeken van zaaken die zeer onlangs en openbaar zyn voorgevallen; inzonderheit die branden, welke door de nieuwe Slang Brand-Spuiten zyn geblust en noch daaglyx geblust worden, daar 't voornamelyk op aankomt: en dat ook d'andre maar zo weinig jaaren zyn geleeden, dat de meeste van die geene, welke 't ongeluk heeft getroffen of daar in deel hebben gehad, noch in 't leeven zyn. Daar en boven ziet men ook lichtelyk met d'eerste opslag, ('t welk aanmerkelyk is) ter plaatze daar voor heen branden zyn ontstaan, dat de hertimmerde gebouwen, zich tot aan dwarsstraaten, oopen plaatsen, of ten minsten dubbele muuren uitstrekken, en gevolglyk dat de omstaande huizen altyd tot zo verre zyn weg gebrand: in tegendeel, zedert de nieuwe Spuiten in compleeten getale zyn aangemaakt geweest, dat niet alleen de buurhuizen, zonder onderscheit van dubble of enkle muuren, en zelfs ofze van hout of steen gebouwt waaren, zyn be-

Blyk van 't Effect der oude en nieuwe blus-middelen.

3.e Figuur

Afbeelding van den Brandt van t oude Stadhuys van Amsterdam, onder 't gebruyk der oude Spuyten geheel afgebrandt, den 7. July 1652.

Afbeelding van den Brandt van 't Oude Stadhuis van Amsterdam: 't welk den 7 July 1652 ten grondt toe afbrande, niet tegenstaande zeer grooten yver en alle mogelyke tegenweer met d' oude Brand Spuiten en haar aanhorige Gereedschappen wierd aangewendt: van welke den grooten Omslag en overhoop Lopend Gewoel, die haar altyt verzellen, tussen A en B wordt aangewezen. Aan d'andre zyde tussen B en C werdt getoont het gezinge en niet overhoop rakende toestel der Nieugeinventeerde Slang Spuiten: die ten dezen einde hier zyn bygevoegt.

Figure representant l'Incendie de la Vielle Maison de Ville d'Amsterdam, qui brula entierement le 7 Juillet 1652. quelques efforts que l'on fit pour la Sauver, par le moyen des Anciennes Pompes, et tout leur Appareil; dont on marque depuis A jusques a B. l'extreme Embaras, et la Confusion horrible, qui les accompagnoient tousjours. On a ajouté, au bout de la Figure, les Pompes de la Nouvel Invention (entre B & C) pour marquer la Maniere aisée de s'en Servir, nullement embarassante, ce qui n'est aussi jamais empêchée par la Dresse

behouden en bewaart, maar dat ook altyd het eerst onsteken huis, met weinig beschadiging, tot den top is blyven staan, en dat het maar kleine reparatie vereist heeft, om hetzelve weer in voorige staat te herstellen.

Wy zullen dezelve ordre, diewe in 't voorige deel hebben gebruikt, ook in het tegenwoordige houden; en derhalven eerst spreeken van de branden, welke onder 't gebruik van Brand-Emmers en haar toebehoorens, zyn voorgevallen; of wel, terwyl noch zo weinig van de oude Spuiten in de Stad waaren, dat men de blussing evenwel aan de eerste middelen alleen heeft toe te schryven. Kortheitshalven zullenwe, omtrent deeze, verby gaaan die van geen groot belang geweest zyn.

EERSTE HOOFDSTUK.

Van de branden onder 't gebruik der Emmers, Leeren, Haaken, en Zeylen voorgevallen.

De oudste brand waar van ons gedenkt, en die wy zelfs, gelyk ook alle de volgende, hebben gezien, was de brand van 't oude Stadhuis deezer Stad, voorgevallen den 7 July 1652 omtrent twee uuren na middernacht, zonder dat men ooit zeeker heeft konnen verneemen door wat toeval. Dit gebouw had, gelyk de overstaande Figuur aanwyst, een ruime markt voor zich; daar 't water by langs liep, en overzulx zeer gereet te bekomen was: zo was 't ook van achteren, en 't water daar noch ruim zo dicht by; wederzyds waaren ruime straaten, die 't zelve van d'omstaande huizing affscheideden. De brand begon eeven booven Burgermeesters kaamer omtrent D, en wierd vroeg in 't begin, dat groot voordeel geeft, door wachten die gewoonlyk op 't Stadhuis en de waag daar tegen overstaande geplaatst zyn, vernomen, en de meenigte spoedig op de been gebracht. Men had hier van alle zyden ruimte, Menschen, Emmers en Leeren, wyl het midden in de Stadt was, in overvloet; en 't ontbrak aan geen yver van de Burgery, die willig haar devoir deed om deeze plaats, daar het algemeen aangeleegen was; te redden. De zwaare Ladders wierden daatelyk ten wederzyden van het ontsteeken deel opgerecht; volk daar op geplaatst, en de brandemmers naar booven op het dak op gegeeven: maarze quaamen 'er niet (gelyk altyd en onvermydelyk gebeurt) voor datze half leedig gestort en uit gelekt waaren. Langs ieder Leer kon men ook niet meer dan eenen Emmer teffens opgeeven: waar toe noch van daar tot aan de waaterkant een dubble rye volk moest gerangeert staan, 't welk grooten omslag maakt, als lichtelyk hier over te zien is, en eevenwel geenzins water genoeg aanbracht om iets van belang uit te werken. Het gieten kon meede den brand weinig raaken, en zelfs die de uiterste deelen van de vlam wilde bereiken moest zich te ver bloot en in merkelyk gevaar begeeven. Daar-en-booven de kleine quantiteit, die uit ieder Emmer apart wierd uitgestort, was noodzakelyk door de hitte van de vlam ten meestendeele, zo niet geheel weg gedroogt eer het waater van de volgende Emmer daar weer by quam. 't Was ook niet moogelyk van het dak af de binne kamers, daar de brand van de een in d'ander doordrong, te begieten, veel minder nog van buiten door de vensters, daar het de uitslaande vlam belette, en daar men ook geen Leer, zo ver het binnewerk ontsteeken was, tegens de muren durfde aan zetten, om niet met een en ander teffens van boven neer te komen. Op deeze wyze gedroeg het zich gemeenlyk by de branden: en hier, daar alle geleegentheeden wenschelyk, 't gebouw van steen en geen fel brandende stoffen by waren, brandde 't geheele Stadhuis met alles watter aan vast was tot de grond toe af, zonder dat 'er eenig deel van geblust wierd of iets staande bleef als alleen eenig zwaar muurwerk van den toren, hoewel zo zwak, dewyl al 't houtwerk en de bindzels wech gebrand waren, dat men 't 's anderendaags met touwen moest schooren, tot het afgebroken wierd. Men had nauwlyks tyd om de papieren, en 't geen daar 't meest aangeleegen was, te bergen, de rest verbrandde; de gelden van de Wisselbank smolten veel aan groote klompen, die naderhand uit de puinhoopen gehaalt wierden: en de brand eindigde niet als voor aan den Dam, ter zyden aan de straaten, en van achteren aan 't begonne muurwerk van 't nieuwe Stadhuis, daar af de steigering noch grootdeels meede verbrandde. Invoegen dat met al de meenigte van menschen en gereetschappen niet altoos tot de blussing gevorderd wierd, en dat men nauwlyx de huizen aan de overzy der straaten, met natte Zeilen en geduurig gieten voor de Vonken en afschynende hette konde bewaren. Dus was

Brand van 't oude Stadhuis van Amsterdam.

Dat geheel vernield wierd.

Waar aan den brand eindigde.

 ook

ook van de Nieuwe Kerk (hier zeer dicht by ſtaande , en weinig jaren te vooren vlak op den middag in brand geraakt zynde) in drie uuren tyds , alles verbrand wat branden kon.

Terwyl hier een ruimer ſtraat , of wel een grooter plein voor den brand was , als by een der volgende , hebbenwe hier een oude Spuit , met drie dubbele rangen volk, zynde zo veel daar toe ten minſten vereiſcht worden, bygevoegt ; en ook verder ter linker zyde tuſſchen A. en B. 't gewoel en omſlag die 't aanbrengen van deeze Spuiten met Paarden, neffens Leeren , Haaken , Zeilen en 't overgeeven van Emmers by de brand maakt , afgebeeld ; en wederom daar tegens over ter rechter zyde tuſſchen B. en C. een der nieuwe Spuiten in werking ſtaande, en andre aangebracht werdende. Alleen om het verwarde gewoel en omſlag van de eerſte ; en de eenvoudige toeſtel der laatſte, tegens elkandren aan te wyzen. 't Welk men dan zodanig , en niet als ofze by deezen brand gebruikt waren , heeft aan te merken.

Brand in een Smeer-ſmeltery.

Vier huyzen daar by ſtaande mee verbrand.

Een tweede voornaame brand is geweeſt tuſſchen den 6. en 7. November in 't Jaar 1654. op 't Spuy ; in een Smeerſmeltery , niet ver van de Luterſe Oude Kerk , alwaar weinig tyd te vooren een der oude Spuiten , de eerſte die in deeze Stad geweeſt is , was geplaatſt. De brand ontſtond op de ſmeerzolder door een vergeete kaars ; en de Smeerſmelter , die meermaalen door zyn onvoorzichtigheit in gevaar was geweeſt , den brand verneemende , meendeze wederom , gelyk hem voor heen wel gelukt was , met het opwerpen van een bed te dempen : maar hy had deeze reis het ongeluk , dat zyn voeten op het glibberige ſmeer uitſchietende , hy met het bed achter over viel , en den brand , eer hy zich kon redden , te ver de overhand nam. De Smeltery ſtond in 't midden van vyf huizen , hebbende van vooren een breede graft , daar 't water van 't Spuy doorloopt , van achter een ruime leedige plaats , aan d'eene zy een breede , en d'andre zy een ſmalle ſtraat. Hier wierd insgelyx met de Emmers alle devoir aangewend om den brand uit de vier andre huizen uit te keeren ; maar zo t'eenemaal zonder vrucht , datze alle gezamentlyk , hoewel met vrye muuren gebouwt , neevens de Smeltery tot de grond toe af branden , uitgezeit alleen een gedeelte van 't uiterſte , zynde een laag hoekhuis , op eige muuren en vlak aan 't water ſtaande , 't welk door de gezeide Spuit , die vermids de laagte van 't huis , over 't zelve heen kon ſpuiten , en 't water zeer gereed hadde , noch ten deele wierd behouden : dat het grootſte effect , ons ooit van deeze Spuiten voorgekomen , is geweeſt ; gelyk klaarder uit het gevolg zal blyken. Al het geene wyders met de Emmers wierd verricht was alleen , dat de huizen aan de overzyde van de ſtraaten , en eenige kleine daar achter , doch van afgeſcheide ſtaande , wierden nat gehouden , omze voor d'aanſlaande hette te beveiligen : maar 't vuur zelve wierd zo weinig gebluſt , dat de vlam noch omtrent tien of twaalf dagen onder de puinhoopen , daar men als in een gloeienden Oven in zag , bleef ſmeulen en blaken.

Een ſchip verbrand.

't Jaar daar aanvolgende den 10 Maart , geraakte een Schip in 't Y voor de palen , doch by alle geluk op ſtroom , en derhalven rondom vry van alle Scheepen af leggende , in brand. Men bracht aanſtonds Emmers , Gieters , en diergelyke gereedſchappen , welke aan de waterkant tot de bluſſing in Scheepen gereed wierden gehouden , met vaartuigen by , die gemaklyk van alle zyden aan 't Schip konden komen , en ook met groote vlyt te werk geſtelt wierden. Maar 't brandde evenwel tot op 't water toe af , zulx datter niet als 't wrak van over bleef.

Brand in twee Lynbaanen.

De vierde brand was wederom binnen de Stad in twee Lynbaanen de Hector en de Swaan genaamt , naaſt malkander by de Bullebakſluis ſtaande , op den 14 January 1657 des nachts omtrent elf uuren , en ontſtond onder 't ſtooven van 't touw door een brandende kaars , welke by ongeluk uit een Lantaren , daar 't volk meede boven in de ſtoof beezich was , tot beneeden in 't warm geteerde touw viel. Zommige van 't werkvolk , door dit toeval ontruſt , wilden het touw uitwerken , maar dewyl men geen licht kon zien , beelde de Meeſterknecht zich in dat de kaars in 't vallen geſmoort zou zyn , en liet het volk , zonder verdere zorg te draagen , naar huis gaan. De brand onderwyl ſmeulende ontſtak kort daar na zo fel , datze wel haaſt de geheele Stad overlichtte , en elk op de been raakte. De Baanen lagen met d'eene zyde tegen de Stads-wallen , en aan d'ander zyde liep 'er 't water , of de Baangraft rakende langs heen , 't welke groote gereetheit gaf. Maar men zag haaſt dat met gieten de brand niet te bereiken was , dewyl 'er geen ſchutſels noch huizen dicht genoeg by ſtonden om zich op te plaatzen , 't welk hier toe noodzakelyk vereiſt word. Ondertuſſchen raakten ook een of twee der oude Spuiten ter gang , die , wyl de Baanen deurgaans zeer laag zyn , gemakkelyk op

de

4.de Figuur Pag: 11.

Afbeelding van Brandt ontstaan den 5 December 1658. op d'Oude Schans; vertoonende het neerstorten van de Geevel, op de Oude Spuiten en Mensen die daar aan arbeyde, waar van 'er verscheyde swaar gequest, en vier of vyf geheel verplettert wierden.

Le Feu, qui se vit a Amsterdam sur l'Oude Schans, le 5 Decembre 1658; et la chute de la Muraille de devant la Maison embrasée, qui ruina les Vielles Pompes, blessa plusieurs Hommes, qui les faisoit agir, et en tua quatre ou cinq.

de daaken konden spuiten ; maar om dat dezelve buitenwaarts afwateren, liep het water ook zydelings weg , zonder dat het brandende binnenwerk geraakt wierd. 't Welk derhalven meede zonder vrucht zynde , zag men van 't bluſſen af, en keerde zich gezamentlyk na 't achterſte der Baanen , om aldaar met haaken en bylen , ver van den brand af, en deurbraak te maaken ; en door dat middel den voortgang te beletten , Waar aan ook den brand eindigde , en een gedeelte van 't achter-end der Baanen door bewaart wierd: maar d'overige lengte, te zamen met de Hoofthuizen, de ſtoofplaatzen, touw en al 't geen 'er in was wierd tot de grond vernield en afgebrand. 't Welk maar elf jaren te vooren aan dezelve Baanen nochmaal was gebeurt.

Aan 't achter-end door een deurbraak afgeſneden.

De vyfde brand is door de overſtaande Figuur afgebeelt , en plaats en tyd daar onder beſchreven. 't Was een groot Koopmans huis , rondom op zwaare en vrye of eige muuren gebouwt , en dat voor en achter tegens water, met bequaame ſtraaten tuſſchen beide , ſtond ; zynde overzulx van wenſchelyke gelegentheit om gebluſt te konnen worden. Hier by geraakten meede, neevens de Brand-Emmers en Ladders, eenige der voorige Spuiten ter gang , maar die , in plaats van hulp te doen , een zeer beklaaglyke ramp veroorzaakten ; want terwyl men hier 't water dicht by de hand , en de Spuiten op de ſtraat vlak voor het brandende huis geplaaſt hadde , wierd de voorgeevel en de buitenwaard-uitſlaande vlam lichtelyk gebluſt ; 't welk moed gaf, en veele gelooven deed dat men vorderde : maar dewyl 't niet mogelyk is het water verder met deeze Spuiten als tot zeer kort achter de voorgeevel te brengen (daar af de reeden klaar in ons voorgaande deel Pag. 3. is aangeweezen) bleef het vuur van binnen eeven fel ; en gevolglyk de balken en ankers eerder deur en los gebrand zynde dan men vermoedde, ſtortte de geevel teffens op de Spuiten en Menſchen , dieze bewerkten , neer : waar van vyf op de plaats dood bleeven , en veel andre zwaar gequetſt wierden , dat eenige noch zedert beſtierven ; de Spuiten wierden plat geſlagen en zeer ontreddert. Onder de dooden was ook de Stads onder Fabricq, die uit zyn byhebbende papieren , en d'anderen uit haar kleeding wierden gekent , zynde de lighaamen te zeer verplettert en geſchonden. Omtrent de bluſſing was echter met zo zwaren ramp en alle andre toeſtel niets altoos gevordert. 't Huis wierd, met al 't geen 'er in was , tot de grond vernield, en de brand niet geſtuit, voor dat alles wat tuſſchen de gemelde vrye muuren ſtond , geheel verteert was.

Brand van d'overſtaande figuur.

Zwaar ongeluk.

Op de zelve wyze droeg het zich toe met de Zuikerbakkery, de Koning van Poolen genaamt , zynde de zeſde voornaame brand die zeedert voorviel , en ontſtond den derden January 1660, op d'Oude Heeren graft. Aldaar bleef meede van de gemelde Zuikerbakkery , die zeer groot was, niets overig dan puinhoopen , welke niet ophielden van branden , voorze opgeruimt en weggevoert waren , niet tegenſtaande het water aldaar meede wederzyds , namelyk van vooren uit de Heere graft, en van after door een wyde gang uit de Keizers graft , zeer gereed te brengen was : en alle bedenkelyke devoiren , met de middelen van dien tyd, voor en achter wierden aangewend.

Een Zuikerbakkery verbrand.

De drie hier op gevolgde branden , daar van twee op de Elands graft , en een op de nieuwe zyds Achter burgwal ontſtonden , waaren byna van gelyke geleegentheit, en ook t'eenemaal van gelyken uitgank ; 't water haddenze dicht van vooren , eige , en gevolglyk dubbele muuren ten wederzyde, en de huizingen verbrandden meede alle tot den grond toe.

Maar veel erger liep het af met den negenden brand , welke den 16 October 1662. 's nachts omtrent drie uuren ontſtond in een Heet-Parſery in de Barnde ſteeg , daar 't water wel vry dicht maar echter niet volkoomen zo gereed als by de voorige branden was. Dit gaf wat meerder moeijelykheit voor d'oude gereetſchappen , en de brand ſloeg middelerwyl , tegens alle devoiren , zylings en achterwaart voort door de Pakhuizen die wederzyds langs de Huidevetters ſloot , daar tuſſchen door loopende , ſtonden , tot in de Bloed ſtraat. In beide de ſtraaten waaren vry groote huizen , van welke in de Barnde ſteeg twee , en in de Bloed-ſtraat vyf geheel afbrandden, met de Pakhuizen en wooningen die tuſſchen beiden , en aan de gemelde ſloot, ſtonden ; en te zamen een getal van omtrent veertig zo groote als kleine gebouwen, behalven verſcheide achterhuizen , welke echter veele niet aan de woonhuizen gehecht waaren , uitmaakten. Men deed endelyk onder hulp van een zeer groote meenigte menſchen zo veel devoir met huizen te dekken , te begieten en van binnen nat te houden , dat de brand , doch meeſt aan open plaatzen en de reſt dubbel muurwerk, gelyk de voorige , wierd geſtuit : maar van 't geene daar de brand vat aan kreeg wierd niets gered of ge-

Zwaare brand in de Barnde-ſteeg,

gebluft, fchoon dezelve tot 's anderdaags by den avond duurde ; en dus een groot getal menfchen en niet minder blus-gereetfchappen, by de hand en tot hulp quaamen. De puin brandde noch wel vyf of fes daagen daar na, en hielt meede niet op voor datze geheel uit den weg geruimt was.

By deezen brand, en noch meerder by de volgende, begon men de oude Spuiten, die midderwyl geduurig wierden aangemaakt, in meerder getal by te brengen, en te gebruiken. Zulx dat de branden die naderhand zyn ontftaan, niet gevoeglyk konnen getelt worden by de geene welke onder 't gebruik van Emmers en haar bygereetfchappen alleen zyn voorgevallen. Behalven dat ook de zwakheit van 't effect van deeze middelen genoeg uit de reets verhaalde gevallen blykt, gelyk ook uit het vervolg zelve, wanneerze daarenbooven door een groot getal oude Spuiten wierden geholpen. En dewyl deeze laatfte niet voor 't Jaar 1669 of 70 in completen getale zyn geweeft, zullenwe met die Jaaren 't volgende Hoofdftuk beginnen.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Van de Branden die onder 't gebruik der Oude Spuiten, te zamen met de Emmers en aanheorige Gereetfchappen, zyn voorgevallen.

Wanneer d'oude blus-gereetfchappen compleet zyn geweeft. Van d'Oude Spuiten waren 'er van tyd tot tyd zo veel aangemaakt, datze in 't Jaar 1670. een getal van omtrent feftig uitmaakten ; welke door de geheele Stad verdeeld ftonden. De Brand-emmers, Ladders, Haken en Zeilen waren daar en-boven meede onder de hand geduurig vermeerdert ; in voegen dat de Stad nu in allen deele volkomen van blus-gereetfchappen voorzien was. Wy zullen derhalven de volgende drie Jaaren (na welke de eerfte Slang-fpuit in gebruik quam) uit kiezen, om, nevens de befchryving der branden daar in voorgevallen, ook de fchaade, welke zo aan huizing als goederen daar by wierd geleeden, aan te teekenen ; en dezelve met de fchaade onder 't gebruik der Slang-brand-fpuiten, na dezelve meede in compleeten getaale zyn geweeft, geleeden, te vergelyken : 't welk het waare verfchil van d'uitwerking der Oude en Nieuwe blus-middelen volkomen zeeker zal aanwyzen.

In de gemelde drie Jaaren bevindenwe dat feftien branden van belang zyn voorgevallen, waar van wy echter maar van elf net bericht van de fchade hebben konnen bekoomen : weshalven, om in geenen deele buiten zeekerheit te gaan, wy ook alleen de fchaade der gemelde elf branden zullen aantekenen. En ook om dezelve reeden voorby gaan de befchaadig der goederen, die gevlucht, bedurven en verlooren of den Eigenaars ontftoolen wierden ; de fchaade aan de blus gereetfchappen zelfs ; en de ongelukken aan lyf en leeven van de geene die met zo onbequaame middelen tegens den brand moeften werken : 't welk wel van groot belang, maar niet te waardeeren is ; en veel minder met het nieuwe te vergelyken, welkers fpoedige en onfeilbaare bluffing alle zodanige ongemakken geheel voorkomt.

Eerfte brand, in een Zuikerbakkery op de Lauriergraft. De eerfte Brand die door d'overftaande Figuur is afgebeeld, was op de Lauriergraft, in een groote en nieuw gebouwde Zuiker-bakkery den 29 December 1669. in de na-nacht. En ontftond na men meent door te heet ftooken van de Stoof, waar in de Zuiker gedroogt word. De oude Spuiten wierden aanftonts in grooten getale aangebragt, en weerzyds van den brand, maar zo veel bezyden af, geplaatft, dat het vallen van de Geevel geen quaad daar aan kon doen, dewyl men gelyke rampen als op d'Oude Schans (in 't voorige Hoofd deel pagina 11 verhaald) gebeurde, te vreezen had. Van daar eevenwel de brand zelve niet konnende geraakt worden, bracht men andre Spuiten op Vlotfchuiten in 't waater, dat voor langs 't brandende huis heen liep, om ook vlak van vooren in te fpuiten. Maar hier ftond zo wel de voorgeevel als ter zyden de zymuuren in de weeg ; invoegen dat men wederom eeven min kon uitrechten, en niet alleen den brand, die zeer heevig in de Zuiker voort ging, niet bluffen, dewyl men daar ter plaatze 't waater niet kon brengen, maar zelfs niet beletten konde dat de vlam ook in 't dak van 't woonhuis vatte, en 't zelve nevens de Zuiker-bakkery, en al 't geen 'er in was, tot de grond toe vernielde. De buurhuizen, fchoonze zeer laag en des te bereikelyker waaren, wierden meede ontfteeken, en daar na van de hooge muuren der Zuikerbakkery en 't woonhuis overftort en zeer verplettert, 't welk ook den brand daar in grootdeels fmoorde die voorts met Emmers wierd geholpen. De fchaade van den eignaar der Zuiker-bakkery, die by na al 't zyne verloor en zo zeer ont-

5.de Figuur Pag. 12.

Swaaren Brand den 29 December 1669. ontstaan in een Zuikerbakkery, op de Laurier graft: welke neevens het Woon huis, Schoon men't waater zeer gereedt, en een groote meenichte der Oude Spuiten, en Blus gereedschappen in't werk gebracht hadde, tot de grondt toe af brande.

Grand Feu, qui se prit le 29 Decembre 1669. dans une Sucrerie, Sur le Laurier graft: La quelle fut entierement consumée, avec le Logis du Maistre; quoi qu'on eût l'eau a commandement, et quantité de Vielles Pompes et autres Instruments de ce tems la a éteindre le Feu.

ontſtelt was geweeſt, dat hy dit ongeluk maar weinig dagen overleefde, bedroeg vol- 1670.
gens bericht en opgeeving van zyn Weduwe, aan huizinge omtrent - 65000 guld. *Schade van*
aan Zuiker en andre goederen. - - - - - - - 130000 guld. *den eerſten*
brand.

en over zulx te zamen - - 195000 guld.

't Welk is buiten de beſchaadiging van de buurhuizen, die hier en op veel van de
volgende plaatzen wel van groot belang was, maar die wy echter, wanneer de huizingen
niet geheel afbranden, gemeenlyk in dit Hoofdſtuk voorby gaan zullen, om de moe-
jelykheit die 't in heeft van zulx alles na te vorſen, en dat het verſchil eevenwel
groot genoeg zal zyn.

De tweede brand, daar naaſt op volgende, was meede in een Zuiker-bakkery, de *Tweede*
Zon genaamt, op de Prince graft by de Leelie graft; in 't volgende Jaar tuſſen den *brand in de*
27 en 28 Auguſtus. Zyn woonhuis ſtont op de gezeide Leelie graft, en met zyn *Zuikerbak-*
achtergeevel zylings tegen het achterſte van de Zuiker-bakkery. 't water van de Prin- *kery de Zon.*
ce graft liep derhalven van vooren langs de Zuikerbakkery, en dat van de Leelie
graft langs 't woonhuis, met ruime ſtraaten daar tuſſen; en gevolglyk alles zo bequaam
en gereed tot de bluſſing geſchikt als men zou konnen uitdenken. De Spuiten en Em-
mers neevens haar by gereetſchappen, Leeren, Haaken, en Zeilen, wierden ook we-
derom in groote meenigte aangebracht en met alle vlyd te werk geſtelt: maar 't geen
haar by de voorige en alle branden nutteloos maakte, was ook hier oorzaak dat alle
pogingen vergeefs waaren, en beide, de Zuiker-bakkery en 't woonhuis, tot de
grond toe afbranden. De ſchaade daar van word by de geintreſſeerde begroot wegens
de huizing op - - - - - - - 15000 guld.
en weegens de goederen op - - - - 35000 guld. *Schade van den tweeden brand.*

te zamen - 50000 guld.

De derde brand, die in 't zelve Jaar den 25 September op 't Realen Eiland voor- *Derde brand*
viel, had vooral geen beeter uitval: ze ontſtond in de Moutery van 't Potas-vat, van *in een Mou-*
achter tegens 't waater leggende: zyn voorgeevel en eene zy ſtond tegens breede ſtra- *tery en*
ten, en d'andre zy lag geſtrekt langs drie groote kooren pakhuizen; doch beide had- *Graanpak-*
denze vrye muuren, en de laatſte ſtonden meede van achteren aan 't waater en zy- *huizen.*
lings aan een ruime Scheeps timmerwerf. Dus kon m'er van alle kanten zeer gemak-
kelyk by, en in de Moutery (alleen met graan, dat geen zeer brandelyke ſtoffe is, be-
leid) ging de brand zo langzaam voort, dat men tyds genoeg had, om een groote
meenigte van d'Oude Spuiten en andere gereetſchappen aan te brengen en te werk te
ſtellen: waar meede men, volgens gewoonte, om 't vallen der muuren t'ontwyken,
van verre tegens de buitegeevels en zymuuren aan ſpuite, zonder eenigzints het vuur
van binnen te raaken of te bluſſen; dat ook endeling, hoewel zeer langzaam, in de
gemelde Pakhuizen, die met eeven traag brandende ſtoffen, boven graan en onder
zout, beleid waaren, indrong. De brand duurde byna volle drie daagen, eer de Mou-
tery en Pakhuizen geheel vernield wierden, en 't inſtorten der kooren zolders ſmoor-
de telkens den brand grootdeels uit, die dan daar na zachjes weer verhefte; in-
voegen dat, zo men maar weinig waater van binnen daar de brand was had konnen
brengen, men dezelve gemakkelyk zou hebben gebluſt, en alles behouden. Mid-
delerwyl wierd, met den geheelen toeſtel van d'Oude Spuiten, daar af de brand ge-
heel omringt was, en duizenden van Menſen en Emmers die 't waater daar in brach-
ten en weer in 't wild vruchteloos uit ſpuittenden, niets ten voordeel uitgerecht; 't brand-
de al tot de grond of tot op 't zout toe af, wat aan een gehecht was; en men had
werks genoeg om alleen de huizen, die aan d'andre zy van de ſtraaten ſtonden,
met Zeilen te dekken en nat te houden, omze voor de meenigte van vonken, wel-
ke 't inſtorten van de graan zolders t'elkens opwierp, te beveiligen. De Spuiten
raakten ook door de gebreklykheit van haar maakzel, de eene voor en de andre na on-
klaar; zulx dat, wyl de brand zo lang duurde, de meeſte van die in de Stad waaren
hier by, en reddeloos weer af, gebracht wierden. De ſlechte uitval van 't effect
der Oude Spuiten en Bluſmiddelen by deezen brand, die dezelve ſchoon in zwaare
ſteene gebouwen en traag brandende ſtoffe zynde, in 't minſt niet hadden konnen
bluſſen, deed ons zo klaar haar onbequaamheit en gebreeken zien, en wat 'er in tegen-
deel tot de bluſſing vereiſt wierd, dat wy doenmaals voor 't eerſt gedachten naamen van na
bee-

1670. beeter middelen te zoeken. De schaade wierd by de Geintereſſeerde voor het minſt
Schade van den derden brand. geſchat aan de huizen op - - - - - - - - 30000 guld.
aan de goederen, zynde 't graan meeſt geheel bedurven, op - - 50000 guld.

te zamen - 80000 guld.

Vierden brand. De vierde brand had meede geen beeter uitval; deeze was den 25 October, des avonds omtrent zeven uuren, op de binnekant van 't Nieuw Eiland, in 't huis van een Gaarenkoper, en ontſtond op de zolder in gaaren dat by vuur te drogen hing. 't Bleef hier meede niet by dit eene huis, hoewel 't zelve ter eene zyde dubble muuren had, en van vooren een breede graft daar 't waater doorliep, maar de brand verſpreide zich *in 6. huizen.* ter andre zyde tot in 't zesde huis. Zulx maakte in den avond zo vervaarlyken vlam en licht over de geheele Stad, dat by na al de Sleepers die 't voeren van Spuiten was bevoolen, de haare bybrachten: 't welk in korten tyd zo grooten getal uitmaakte dat de ſtraaten daar af vervuld wierden, en veele niet na genoeg konden koomen om den brand te bereiken: andere, dat ziende, brachten haar Spuiten op ſchuiten in 't waater by, maar 't was eeven vruchteloos, en hier zo wel als by alle andre voorvallen onmoogelyk den brand te bluſſen met werktuigen die alleen uitwendig haar water beſteeden: 't ontbrak niet aan de meenigte, volk, of yver; de waater ſtraalen vlogen van alle zyden dwars op en over de ſtraaten, in de locht, of van vooren krachtig genoeg tegen en op de huizen aan, maar niet daar binnen daar 't vereiſchte. Gevolglyk wierden wederom de voorgeevels alleen wat gebluſt tot dat alles daar achter verbrand zynde, den eene voor en d'ander na neer ſtortte, 't welk men telkens met zulk een meenigte zwaare Spuiten vol waater, dwars door den drang van ontallyke Menſchen, en andre blus-gereetſchappen, beneffens goederen die daar van alle kanten wierden uitgedragen, met geen kleine verwarring en disordre moeſt ontvluchten. De brand eindigde mede aan vrye muuren van de byſtaande huizen, in geſtalte als de overſtaande Figuur afbeeldt: en 't was 'er zo ver af dat men hier op eenig effect met de blus-gereetſchappen hadde konnen doen, dat zelfs de neergeſtorte puin geheelyk ongebluſt bleef leggen: *Zwaar ongeluk.* 't welk oorzaak van een zeer beklaaglyk ongeluk was. De zy en achtermuuren der verbrande huizen waaren meeſt blyven ſtaan, (gelyk de gemelde Figuur meede vertoont) daar af de ſteunzels noch geduurig van ondren weg branden: eenige daagen daar na verheſte de brand in de puin zo ſterk, dat de buuren by nacht genootzaakt waaren, met lantaarnen op de puinhoopen te klimmen om te zien of daar van ook op nieuw ongemak aan haare huizen was te wachten, maar een weinig te na aan d'eene zy koomende, ſtorten een groot ſtuk muur, miſſchien door de dreuning van 't gaan, plotzeling neer en haar op 't lyf: 't welk twee of drie van hun kort daar na zeer ellendig beſtorven. Behalven dit ongeluk, in der daad veel zwaarder dan de brand zelve, beliep de ſchaade aan de huizing, volgens opgeeving van kundige en geinteres-
Schade van den vierden brand. ſeerde, ten minſten - - - - - - - - 36000 guld.
en aan goederen - - - - - - - - 58000 guld.

te zamen - 94000 guld.

1671. *Vyfden brand.* De vyfde brand was in 't volgende Jaar 1671. op den 16. September, des nachts by ſtil weer in de Zaagmolen van de Ooſt-Indiſche Compagnie, by de Stads wal ſtaande, door een kaars, die een Jongen daar in ſlaapende, had verzuimt: van dezelve
Schade daarvan. bleef niets over als as en koolen met eenige verſtroide ſtukken. De ſchaade bedroeg omtrent - - - - - - - - - - 5000 guld.

Zesde brand. Den 18 October daar aanvolgende ontſtond brand in een Gruttery op de Goudsblom graft, door verzuim van de knechts, die terwyl den Eeſt geſtookt was waaren gaan ſlaapen. Deeze brandde meede geheellyk tot de grond toe af, zonder dat 'er iets van gered wierd, en geen het minſte effect van bluſſen aan bleek. De ſchaade van 't gebouw bedroeg omtrent - - - - - - 3000 guld.
Schade daarvan. van de goederen omtrent - - - - - - 2000 guld.

te zamen - - 5000 guld.

Zevende brand. De zevende brand was de laatſte van dit Jaar, den 25 December, in een groot gelaade

6.de Figuur Pag. 14.

Ruinen van ses Huizen, verbrandt den 25 October 1670, op't Nieu Eylandt; welke etlyke dagen daar na nog bleeven smeulen, en endling by nacht weer verheffende, viel het los gebrande Muurwerk neer op verscheyde Buuren, die om te blussen op de puin hoopen waaren geklommen.

Ruines de six Maisons dans le Nieu Eylandt; brulées le 25 Octobre 1670, d'ou quelques jours apres le Feu, qui y restoit, vint a s'elever la nuit, et fit tomber un pan de Muraille sur quelques Voisins, accourus pour y remedier.

laade Schip, de Zon genaamt, voor de Stad zeilree leggende; 't welk meede met zyn geheele laading tot op 't waater toe afbrandde. de schaade daar van bedroeg. volgens 't bericht van kundige en geintereſſeerde, wegens het Schip ten minſten 50000 guld.
en de inlaading - - - - - - - 100000 guld. *Schade van den zeevenden brand.*

te zamen - 150000 guld.

Hoewel deeze ſchaade zeer aanmerkelyk is, was eevenwel die van de naaſt volgende brand, de eerſte van 't Jaar 1672. veel grooter. Deze was op den 22. February des nachts in vriezend weer, in de Boek- en Plaatdrukkery van de Heer Joan Blauw, by de Nieuwe Kerk; zynde vlak in 't midden van de Stad, waar door ook ſpoedig zeer veel van d'Oude Spuiten by der hand en in 't werk, maar eeven haaſt bevrooren en onbruikbaar raakten: 't welk by deeze Spuiten niet te voorkomen was, dewyl men (gelyk in 't voorgaande deel is aangeweezen) geen middelen hadde om zonder ophouden waaters genoeg aan te brengen, en de Spuiten geſtaadig in 't werk en beweeging te houden. De Drukkery ſtond in de Graave ſtraat of 't Hol, daar geen zo oopen ruimte, en 't waater wat verder van de hand als by de voorige branden, is; 't welk noch grooter ongereetheit voor deeze Spuiten gaf. 't Gebouw ſtond eevenwel aan twee zyden tegens ope ſtraat, en van achter was een ruime plaats, daar aan de brand aan die zyden eindigde: ter andre zyde ſtond het Witwerkers Pand, dat de reſt van 't geweeze Latynze School was, daar af de Drukkery het ander deel uitmaakte. Terwyl dus de eene Spuit voor en de ander na bevroor, verzwaarde de brand niet weinig, ontſtak meede het Pand, en maakte groote verleegentheit en vluchting onder de buuren; elk trachte zyne goederen te bergen, maar de ſtraaten waaren zo bezet van Spuiten, Ladders en andre zwaare gereetſchappen, dats 'er niet als met groote moeite en confuſie, ten deele door, ten deele overheen, konden geraaken. Dit hielp voort alles in verwarring, de ryen volk die 't water overgaven, overhoop, d'Emmers onder de voet, en 't volk van de Spuiten af: tot datze alle bevroren en onbruikbaar geworden zynde, men geheellyk van 't bluſſen af zach, en zich te vreeden hielt met de omſtaande huizen, zo veel doenlyk was, voor 't ontſteeken te bewaaren, die men echter niet alle konde beſchermen: daar geen oope plaatzen of dubble muuren waaren, drong de brand door. Verſcheide achterhuizen verbrandden, nevens het geheele Pand en zyn winkelwaren. En verders deze groote Drukkery met al dat 'er in was wierd zodanig vernield, dat zelfs de koopre plaaten, in d'uiterſte hoeken ſtaande, als loot voor 't vuur verſmolten, en andre t'eenemaal verſchroeiden: daar een groot getal van zeer voornaame plaaten by wierd verlooren. Dus eindigde deeze brand meede als alle voorgaande, niet door 't bluſſen maar na 't brandelyke of al het geene daar 't vuur vat aan kreeg verteert was, aan ope plaatzen, ſtraaten of dubble muuren. De ſchaade hier van zeer groot zynde word voor 't minſte by d'eigenaars geſchat aan de huizingen op - - - - - 27000 guld.
aan de Plaaten, gereetſchappen en andre goederen van de Drukkery en 't Pand - - - - - - - - 355000 guld. *Schade van de achtſte brand.*

te zamen - 382000 guld.

1672. Swaare brand in een Drukkery.

By deezen brand, zo ongelukkig uitgevallen, haddenwe aangemerkt dat meede inzonderheid het aanbrengen van waater in de Spuiten hadde gemanqueert, en dat die by gebrek van 't zelve, t'elkens hadden moeten ſtilſtaan, 't welk oorzaak van 't bevriezen was geweeſt. Dit deed ons by proviſie en om eenige proef van onze Inventie van Slangen en 't leiden van 't water te neemen, daar we doen meê beſich waaren, een Aanbrenger of Slang-pomp met een Water-ſlang daar aan gereed maaken, die 't waater uit de burgwal optrok en in de Spuiten bracht, om tot vulling van een der Oude Spuiten te gebruiken; zonder echter een Spuit-ſlang, 't voornaamſte, daar noch by te voegen. Deeze raakte by d'eerſt volgende brand in 't werk, 't welk was op den 25 Maart, dicht by de Reguliers Tooren, booven in 't huis van een Speelkaarte maaker, zynde 't middelſte van vyf aan een gehechte huizen, die zeer kort waaren, van twee zyden tegens 't waater en rondom van alle andre gebouwen afſtonden. De brand was booven in 't dak en ontſtak meede het dak van 't naaſte huis; maar de gemelde Spuit, gemakkelyk op en over deeze korte huizen, ook niet hoog zynde, konnende Spuiten, en geduurige toevoer door 't middel van de gemelde Slang-pomp beko- *Negende brand.*

 men-

1672. mende, bluſte deezen brand, die alleen boven in en derhalven blood was, zo ſpoedig uit dat de ſchaade daar van veel minder als gewoonelyk beliep, en aan beide de huizen, niet boven - - - - - - - 3500 guld.

Schade van de negende brand. aan de goedren volgens opgeeving van den Eigenaar - - 8130 guld.

te zamen - 11630 guld.

Tiende brand. De volgende en tiende brand, welke in een ander deel van de Stad, op de buitekant van 't nieuwe Waals Eiland den eerſten April des zelven Jaars voorviel, en daar de gemelde Slang niet gebracht wierd, had wederom geen zo goeden uitval, en 't onvermoogen der Oude Spuiten en blus-gereetſchappen, bleek hier klaarder als ooit voor heen. Ze ontſtond in de werk kelder van een Zeile maaker, die geheel met een ſteene vloer bezolderd was, en 't huis zelve ſtond aan alle zyden op vrye muuren. 't brandde derhalven zeer lang in deeze kelder eer de vlam door de gemelde vloer kon heen dringen, en 't waar ligtelyk met weinig water, zo men het ter vereiſte plaats had konnen brengen, te bluſſen geweeſt. Middelerwyl quamen Spuiten genoeg by der hand, die ook met waater gevuld wierden, en met alle kracht van vooren de kelder, zo dra men ze geopent had, in ſpuitteden: maar dewyl de brand door het oopenen lucht kreeg, en dat de Spuiten niet anders als 't voorſte van de kelder-vloer konden raaken (gelyk men zulks, of d'oorzaak daar van, zeer klaar in de voorgaande tweede Figuur by R ziet) zo verzwaarde de brand geſtadig tegen het ſpuiten aan, en men moeſt de kelder weer ſluiten, dewyl men klaar zag dat het ſpuiten geen nut deed. De vloeren endling inſtortende klom de vlam allengs tot boven in den top, en eindigde niet voor 't geheele huis was neer geſtort en verbrand; niet tegenſtaande men zo veel doenlyk was van vooren in ſpuitte en 't branden zeer langzaam voort ging, zo wel om de gemelde harde vloeren, als dat de drie pakzolders van dit huis met graanen beleid waaren, welke niet branden konnende, eerſt den voortgank ſtuiteden, en naderhand alsze inſtorteden t'elkens by na den geheelen brand uitſmoorden, eevenwel kon al de meenigte van blusgereetſchappen zo veel niet te weeg brengen datze dan voort gebluſt wierd. De ſchaade deezes brands word by de geintereſſeerdens begroot, wegens 't huis, op - 17000 guld.

Schade van den tiende brand. en de goederen beliepen - - - - - - - 13500 guld.

te zamen - 30500 guld.

Elfde brand. Zeedert viel noch eene brand voor, eer wy met het nieuwe werk klaar konden raaken, daar zeer jammerlyke ongelukken by gebeurden: 't was den 19. November des nachts in de Nieuwe ſtraat, in een Broodbakkery; die gemeenelyk door 't geduurig ſtooken zeer uitgedroogt zyn, en gevolglyk vaardig vuur konnen vatten. De brand drong derhalven ook zo ſpoedig voort, dat de Bakker die noch in de eerſte ſlaap lag, nauwlyx zo tydig wakker wierd, dat hy 't kon ontvluchten en twee van zyn kinderen meê neemen, die echter beide beſchadigt wierden: ondertuſſen had hy zyn Vrouw, in de kraam leggende, met haar kraam kintje en noch een meisje wat ouder zynde achter gelaten, om welke meede te bergen hy aanſtonds weder in huis liep; maar de brand overviel hem doen zodanig dat hy, noch niemand van de zyne weeder te rug konden koomen. Van de Vrouw en 't Kraamkintje wierd niets gevonden dat naar eenig menslyk deel geleek, maar van de Man en 't Dochtertje was noch iets overig: en zelfs van d'eerſt uitgebrachte kinderen quam 't eene kort daar na te ſterven. 't Bakkershuis was zeer laag, en 't brandde tot den grond toe af, maar de buurhuizen wierden door haar hooge en vrye muuren beſchermt. De geld ſchaade van deezen brand was in vergelyking van zo jammerlyke ongelukken niet zeer t'eſtimeeren, en dewyl de bewoonders verongelukten hebbenwe de ſchaade niet net genoeg konnen verneemen.

Twaalfde brand. Onderwyl of kort na deezen brand waarenwe zo veel verder met onze nieuwe Inventie geavanceert, dat boven de vooren gemelde waater Slang ook de tweede naamelyk de Spuit-ſlang, hoewel maar aan een der oude Stads ſpuiten doch hermaakt, was gevoegt. Waar van by de eerſtvolgende brand, den 12. January 1673. in d'Admiraliteits oude Lynbaanen by de St. Antonis Poort, in 't laatſte van den brand, zynde de Spuit ver van daar geplaatſt, eenige proeve wierd gezien. Deeze Lynbaanen waaren zeedert eenigen tyd tot een Magazyn van Scheepsgereetſchappen ten Oorlog, inzonderheit voor branders, gebruikt, en over zulx waaren 'er veel krullen, riet, ſwavel,

7de Figuur. Pag:17

Brand van d' Admiraliteits oude Lynbanen, en bystaande Gebouwen, by welke een der Niewe Slang Spuiten voor d' Eerste maal, en alle de Oude Spuiten voor de laatste reyze zyn gebruikt. voorgevallen den 12 January 1673.

Feu qui se prit le 12 Janvier 1673, aux Vielles Corderies de l' Amirauté, et au Bâtiments qui les joignoient; et ce fut pour la Dexniere fois que l'on employa les Vielles Pompes, et pour la Premiere, que l'on se Servit des Nouvelles aboyaux.

vel, herpuis en diergelyke materialien in, welke zo hevig opbrandde, dat de vlam teffens de geheele Stad overlichtte, en wel haaſt de Oude Spuiten en andere gereetſchappen van alle kanten aangevoert wierden. Rondom den brand was groote ruimte, en bequaame gelegentheit omze te benaderen: van vooren was het St. Antonis Plyn; een ruime markt, daar de meeſte Spuiten op wierden geplaatſt; gelyk in de overſtaande Figuur op de voorgrond is afgebeeld: aan de eene zyde was het water van Marken (by A); ter andre zyde de Stads Oude Wal (B), en achter noch grooter ruimte. De Lynbaanen, waar in het brandtuig lag, en die zich langs het gezeide water en de Wal uitſtrekten, ſtonden ook noch met een tuſſen plaats van de hoofthuizen (O) afgeſcheiden; invoegen dat men bequamelyk met de Spuiten tuſſen beide konde reiken en de hoofthuizen van achteren beſpuiten; 't welk ook vaardig wierd te werk gelegt omze voor 't overſlaan van de vlam te beveiligen: en onderwyl de overige Spuiten by (D) in ordre gebracht en met waater gevult, om zo de brand eevenwel van achteren deurdrong en de gemelde hooft-huizen aangreep, gelyk ook tegens alle devoiren aan gebeurde, dezelve alsdan meede van vooren te konnen beſpuiten. Ter zyden wierden ook Spuiten, en andre gereedſchappen op ſchuiten in 't water gebracht: en men was overal met pompen, gieten en omverhaalen van de losbrandende muuren en ſchoorſteenen zeer ieverig bezich, wanneer de nieuwe Slang brand-ſpuit aangebracht wierd; 't welk zo lang was aangeloopen ter oorzaak dat de zelve ter andre zyde van de Stad by de Weſter Kerk was geplaatſt, en aan de zelve Kerk noch een tweede Spuit ſtond: tot welke beide maar een Sleeper omze aan te voeren geſtelt zynde, wilde 't ongeluk dat de Sleeper doenmaals juiſt de onhermaakte Spuit eerſt by bragt; zulx dat hy eene gang gedaan hebbende weer te rug moeſt keeren om de tweede te haalen, en dat de Slang-ſpuit derhalven de laatſte zynde, zo laat byquam datze de plaats door de menigte der Oude Spuiten geheel bezet en elk zo driftig daar aan beezig vond, dat niemand voor dit nieuwe werk, 't welk doen noch niet bekent en ook geen ſpeciale ordre tot deszelfs waarneeming en bewerking geſtelt was, plaats wilde maaken of hand daar aanſlaan: men achtede 't hier geen tyd om nieuwe dingen en die men niet kende te beproeven, of daarom 't oude te verhinderen, ſchoon 't geen voordeel altoos deede, en men in tegendeel klaar zag dat de brand hand over hand toenam. Dus wierd de Slang-ſpuit geheel belet en opgehouden tot dat de Lynbaanen, hoofthuizen, en alles wat 'er om en byſtond, onder de voet lagen; uitgezeid alleen twee houte Lootzen by (E) afgebeeld, die ter zyden den brand aan de wal en zo ver achterwaart ſtonden, dat geen van de Oude Spuiten, daar af ook doen al het grootſte gedeelte ontreddert was, die eenigſints konden bereiken; zulx dat zy 't endling opgaven en uit het werk ſcheiden. Doen, want eer was 'er geen kans, brachten wy 't zo veer dat de Slang-ſpuit te werk wierd geſtelt, by (F) aan de voet van de wal geplaatſt, zyn Waaterzak en Slang aan de waaterkant by (G) gezet en uitgeleid, en zyn Spuit-ſlang en Spuit-pyp by (H) op de Lootzen gebracht, om, zo men konde, dezelve noch te redden, hoewel 't niet zeer apparent ſcheen en na de meening van al de omſtanders onmoogelyk was, om dat deeze Lootzen zo vlak teegens den geheelen brand aanſtonden, en datze ook reeds ontſteeken waren. Dit gelukten echter tegens alle verwachting zo volkoomen wel en vaardig dat niet alleen de gezeide Lootzen aanſtonds wierden beveiligt, maar ook van daar al 't vuur rondom, zo ver de ſtraal konde reiken, gebluſt. 't Welk gedaan zynde, deeden we de Slang weder af brengen, en de brandende puin van vooren af tot achteren toe, ruim honderd treden ver, meede in zeer korten tyd uitbluſſen: werdende de Slang gaande weg over de puinhoopen die eerſt gebluſt, de weegen gebaant en verkoelt moeſten worden, heen gebracht, en 't waater met kracht in alle hoolen en gaaten ingedreeven. Dit voorval, waar uit het verſchil der beide Spuiten zonneklaar bleek, dewyl de Oude en al haar blus gereetſchappen, ten eerſten met vollen iever te werk geſtelt, zelfs niet hadden konnen beletten dat de brand in de hooft-huizen overſloeg en alles tot de grond toe vernielde, en in tegendeel een eenige nieuwe, die lang was weerhouden, en op 't laatſt lauw en traag te werk geſtelt aan 't geene men reeds onhelpelyk en verlooren ſchatte, noch alles wat doen overig was behielt, bracht de Oude Spuiten geheel buiten achting, en zo veel te weeg omtrent het volk en de omſtanders, dat de geene die ze hier zo driftig hadden bewerkt, en de nieuwe Spuit belet, zeedert de Oude niet meer wilden te werk ſtellen: gelyk ook na deezen brand nauwlyx ooit Oude Spuiten meer binnen deeze Stad zyn gebruikt, ſchoonze noch verſcheide Jaaren in weezen wierden gelaaten, en door de Sleepers aangebracht; en het noch geruimen tyd aanliep eer dat merkelyk ge-

Eerſte preef der Slang-ſpuiten, in 't leſt van den brand.

Zedert welke geen oude Spuiten meer zyn gebruikt.

E tal

tal Slang-ſpuiten was aangemaakt. De ſchaade van deezen brand, welke gevolglyk de laatſte onder de Oude Brand-ſpuiten is geweeſt, bedroeg aan Huizen en Pakhuizen volgens opgeeving van kundige - - - - - - 5000 guld.
van de Goederen - - - - - - - 16000 guld.

Schade van den twaalfden en laatſten brand.

te zamen - 21000 guld.

Hier bygevoegt zynde alle de ſchaadens van de voorgaande branden volgens het geene aldaar is aangeweezen, naamentlyk,

de ſchaade van den eerſten brand, - - - - -	195000 guld.
de ſchaade van den tweeden brand, - - - - -	50000 guld.
de ſchaade van den derden brand, - - - - -	80000 guld.
de ſchaade van den vierden brand, - - - - -	94000 guld.
de ſchaade van den vyfden brand, - - - - -	5000 guld.
de ſchaade van den zesden brand, - - - - -	5000 guld.
de ſchaade van den zevenden brand, - - - - -	150000 guld.
de ſchaade van den achtſten brand, - - - - -	382000 guld.
de ſchaade van den negenden brand, - - - -	11630 guld.
de ſchaade van den tienden brand, - - - - -	30500 guld.

Beloop der ſchade in drie jaaren.

Zo beloopt de gehele ſchade die in deeze drie Jaren, dat de Oude Spuiten en Blus-gereetſchappen binnen Amſterdam volkomen compleet zyn geweeſt, of wel door elf branden uit de zelve, wierd geleeden - 1024130 guld.

Jaarlykze ſchade.

En over zulx ieder Jaar door een omtrent - 341376 guldens. 't Welk we in 't volgende vierde Hooft-ſtuk zullen overbrengen, om het zelve aldaar met de Jaarlykſe ſchaade onder 't gebruik der Slang-brand ſpuiten, na dat de Oude Blus-gereetſchappen gezamentlyk weg genomen waren, te vergelyken.

DERDE HOOFDSTUK.

Van de Branden, zeedert het begin der Slang-Brandſpuiten, tot het einde van 't Jaar 1681. als wanneer de zelve tot het vereiſte getal gebracht en door de geheele Stad verdeelt wierden, voorgevallen.

Verhaal der branden onder 't aanmaken der Slang ſpuiten voorgevallen.

WY zullen deze branden afzonderlyk, en ook kortheitshalven alleen de zwaare of die iets aanmerkelyks in hadden, verhaalen; om dat de nieuwe Spuiten niet eerder, ſchoon na de laatſte brand van 't voorgaande Hoofdſtuk geen Oude meer wierden gebruikt, tot het vereiſte getal zyn aangemaakt geweeſt. Doenmaals was nog maar eene, en lang daar na een klein getal Slang ſpuiten in de Stad, die ook ſlechs uit Oude, (volgens de eerſte Reſolutie der Heeren Burgermeeſteren hier omtrent genomen) hermaakt waaren; en die zedert om haar onhandzaamheit en andre gebreeken, welke groot nadeel aan de bluſſing deeden; wederom op nader Reſolutie wierden verbrooken en met geheel Nieuwe verwiſſelt. De andre Oude Spuiten wierden ook noch gelaaten; gelyk meede de Brand Leeren, Haaken, Zeilen, en 't groot getal Brand-Emmers: welke niet zyn weg genomen als geruimen tyd daar na, en doen men by lange ervarentheit en veel branden volkoomen had gezien dat dezelve niet alleen geen voordeel, maar altyd merkelyk hinder en nadeel, deeden. Daar vereiſten ook bequaame Ordres naar dit nieuwe werk geſchikt; welke men noch moeſt uitvinden, in gebruik brengen, en dikmaals om toevallige zwaarigheeden, die zich onder de hand op deeden, wederom veranderen. Dit alles raakte niet geheel in ſtaat voor 't begin van 't Jaar 1682. En zo lange wierden de weinige Slang-ſpuiten, met de Oude, die noch telkens door de Sleepers by de branden wierden gebracht, en de andere Blus-gereetſchappen, belemmert: zy quaamen ook door haar klein getal, zwaarte, traagheit en disordre onder de Gildebroeders die 't bluſſen was aan bevoolen en door de geheele Stad verſtroid woonden, gemeenelyk zo laat by, dat het vuur ver was verſpreid, en veel huizen teffens, zelfs eens tot vyftig toe, ontſteken waren, voor de eerſte Spuit te werk wierd geſteld: eevenwel ſchoon dan de branden zo veel grooter en gevolglyk moejelyker te bluſſen waaren, is het echter nooid gebeurt dat na d'eerſte Spuiten ter

gang

gang gebracht waaren, de brand verder is door gedrongen. Wy zullen derhalven in dit Hoofdstuk haar uitwerking en vermoogen omtrent zwaare en wydverspreidde branden zien; welke men, zedert het volle getal Spuiten door de Stad ordentlyk verdeelt is geweest, altyd heeft voorgekoomen, en daar toe ons overzulx het volgende Hoofdstuk niet zo veel gelegentheit zal verschaffen. 1673.

De eerste brand die zeedert van belang was, ontstond den 6 Maart 1673. in de Oude Kapel steeg, op de zolder van een Brood-bakkery, die met Rysbossen, Turf en Brandhout beleid was; en te gelyk op de zolder van 't naast aanstaande Huis, dat met de Bakkery onder een dak, alleen met een houte schot gescheiden, stond. De beide zolders waaren eeven te vooren met brand-stof tegens de winter voorzien, en weinig laager lag het vol krullen en spaanders; 't welk zaamen zo heevigen vlam maakte dat de pannen tessens van het dak wierden afgesmeeten, het loot van de kerkglaazen daar tegen over weg smolt, en achterwaart verscheide buurhuizen meede ontstaken. Erger toestand is nauwlyx uit te denken: 't was in 't oudste deel van de Stad, daar de huizen zeer dicht, en zonder tussen plaatzen, gebouwt staan; in een nauwe straat en veer van 't waater: immers 't stond hier erger geschaapen dan by den brand in de Bloed straat en Barne steeg den 16 October 1662. ontstaan en vooren gemeld, daar omtrent veertig huizen by af brandden. Met het maaken van Slang-spuiten was ook noch weinig gevordert, invoegen dat hier een of meer der Oude Spuiten eerst quamen en met water gevult wierden: maar dewyl daar meede de brand, die meest achterwaart en het dak uitsloeg, niet kon bereikt worden, bleef men wachten totze ook voor door de Gevel heen zou dringen. Ondertussen quam 'er een eenige Slang-spuit, daar van de Spuit-pyp aanstonds boven in de Kerk wierd gebracht, door uitgestoote kerkglaazen in den brand gespuit, en d'uitslaande vlam tessens weg genoomen. Doen liet men de Spuit-pyp weder af en bracht ze boven op een der huizen naast den brand, van waar men, vlak van boven neer daar in spuitende, de brandende turf, hout, en 't geene rondom meer ontsteeken was aanstonds geheellyk bluste. Het huisraad, bedden en kleeren vondmen zommig half verbrand, ander alleen van de vlam deurkroopen en gezengt: dat beneeden in de huizen was geweest bleef meest onbeschadigt, zelfs een groot deel krullen, spaanders, turf en hout onverbrand, en de beide huizen tot den top staan; 't houtwerk van binnen was alleen beschadigt. De buurhuizen, schoon reeds zo ver ontsteeken datze by de bewoonders voor verlooren wierden gereekent, leeden geen schade van belang. Dit ongeval zo haastig gebluft als ontstaan, overviel den Bakker na dat hy zes daagen getrouwt was geweest en terwyl hy doodelyk krank lag; in welke gestalte hy ten huis wierd uitgedraagen. Men meende dat de brand moetwillig was gesticht door den Meesterknecht, die meede na de Vrouw had gevryd, zeedert haar zeer bestoolen, en nu zyn goedren tydig weeten uit den huise te brengen, en de vlucht te neemen, waar toe de luiden zelve geen tyd hadden gehad.

Gevaarlyke brand in de Capel steeg.

Met den brand in de Barne steeg vergeleeken.

Doch met weinig schaade gebluft.

De tweede brand op den 3. April daar aanvolgende was van geen voordeeliger gelegentheit: in een zeer nauwe steeg aan 't achterend van de St. Jans straat, in een Katoen drukkery; die rondom dicht betimmerd en in zyn buurhuizen beslooten stond. Derhalven kon m'er niet by koomen, of waater in brengen als door en over de gemelde huizen heen; en gevolglyk was hier met Oude Spuiten geen voordeel altoos te doen, en daar moest een groote hoek weg gebrand zyn geweest, eerze in 't vuur zouden hebben konnen spuiten. Met Zeilen, Haaken en Leeren was meede niet uit te rechten als verwarring te maaken; en men leed van een der laatste merkelyk nadeel: de Slang van d'eenige Slang-spuit die hier by quam, wierd voor by de Geevel op en over een kanteeling heen gehaalt, langs de daaken geleid, en de Spuitpyp tot by den brand gebracht; 't welk naulyx gedaan zynde en terwyl men begon te spuiten wierd een zwaare Ladder tegens de zelve kanteeling opgerecht om volk op te plaatzen, en de Slang zo vast daar onder beklemt, dat het waater geen doortocht vindende aan allen zyden met groot gewelt door voegen en naaden uitbarste. men zocht vermids het nacht en donker was en veel der oude Gereetschappen in den weg stonden, lang eer men dit toeval kon uitvinden (onderwyl verzwaarde den brand in zo dichten betimmering niet weinig: de vlam sloeg rondom tegen de huizen, daar onder verscheide met houte geevels waaren, en maakte groote verbaastheit en vluchting onder de buuren: doch doen na veel zoekens en disordre de gezeide beklemming gevonden en weg genomen was wierd de brand zo vaardig gestuit en gebluft, dat de menschen, die weinig tyds te vooren in 't heldre licht van de vlam gestaan hadden en zich nu tessens in 't duister vonden, haar inbeelden dat de vlam door ingestort muurwerk was ge-

Brand in een nauwe steeg en digte betimmering.

Verbindering door een brand-ladder.

Vaardig gebluft.

1673. gesmoort, en haast weer verheffen zou. De buurhuizen wierden alle zonder noemenswaardige schaade gered, en de Drukkery zelve bleef meestendeel, en rondom in zyn muurwerk, daar alleen de toppen van afvielen, staan. Dus eindigde deeze brand, met kleine schaade te doen, schoonze zich in 't begin zeer gevaarlyk opdeed, en om de engte van de straaten, dichte betimmering van houte huizen, daar de Drukkery te midden in en van omsingeld lag, niet zonder groote ruine scheen te zullen af loopen.

Brand in een achter pakhuis.

Het derde Ongeval was by een Gaarentwynder, den 12 November des zelven Jaars, op de Prince graft, in 't slimste van de nacht, eeven naa 't afgaan van de wachten: by welk toeval de brandgeruchten niet spoedig verspreid wierden, en 't volk traag ter been quam: de brand was ook in 't achterhuis, dat zo dicht met de omstaande buurhuizen beslooten was dat men 't vuur van de straat af niet kon zien. Hier door quaamen de Spuiten merkelyk laater, en doen d'eerste Slang door 't voorhuis wierd heen geleid, sloeg de vlam zo sterk tegens de achtergeevel aan, dat de bewoonder met d'uiterste verbaastheit het oopenen van de vensters belette, en men genoodzaakt was de Spuitpyp door een uitgestoote glasruit heen te steeken, en zo de zwaarste vlam wech te neemen: maar zo dra had hy hier van 't effect niet gezien of hy oopende zelf de vensters, en wees hun de gevaarlyxte plaatzen aan. En dewyl dit een notabel geval was, 't welk, om dat het by na alles hebbende dat een brand schielyk kan doen verzwaaren, zich in 't eerst op deed als of 't een geheele hoek zou weg-genoomen hebben, en dat de Regeering doenmaals naaukeurig d'uitwerking van deeze nieuwe inventie onderzocht, deed de Eigenaar by die occasie het volgende Verhaal en Verklaaring, 't gepasseerde omstandig behelzende: welke wy derhalven hier voor naader beschryving zullen invoegen.

Verhaal daar van door den Eigenaar zelve.

Ik ondergeschreeve Eygenaar en bewoonder van de Blaauwverwery, op de oost zyde van de Prince graft by de Ree straat, getuige mits deezen hoe waar is; dat op den 12 November 1673. des morgens omtrent 5 uuren brand is ontstaan in het pak en werkhuis, staande achter 't voorsz. huis, by de Ree straat, alwaar op de hoogste zolders, veel turf, en lager veel duizent ponden, zo los als gepakt gaaren lag, en veel meer andere brandelijke stoffe waren. Welke brand, dus laat in den morgen ontstaande, ter tijd als de Wachten al van de straat en toorens gegaan waren, zo vertrouw ik, dat de geruchten daarvan zich zeer laat verspreit hebben; zynde althans zulks, dat wanneer de Spuiten quamen om te blussen, de Brand zeer vervaarlijk was opgesteeken en niet alleen het gandsche huis door gedrongen, maar ook daar buiten, aan de aangehechte betimmeringe: 't welk een zeer naare geschapenheit veroorzaakte, te meer om dat het zo hart waaide, en dat daar ronzom heenen de huizen dicht tegens aan stonden; zonder elders aan de straat als met een naauwe en lange gang uit te komen. doch de Spuiten aldaar in het hevigste van het branden gekomen zynde, zo zyn terstond de Slangen van vooren door de vensters van de voorkamer van myn woonhuis in, en achter door de vensters van de achterkamer uitgeleid, en met zodanigen effect gespuit, dat de vlammen aanstonds van het brandende hout der cozynen, en van de zolders, mitsgaders de zolder balken van onderen, en van het gaaren langs heen, wierd afgestreeken: invoege dat noch hetzelve houtwerk, ten deele aan koolen, meest bleef staan; en het gaaren dat mede aan alle kanten in brand was, by na altemaal van buiten verzengt, de hoofden afgebrand en binnen noch gaaf wierd bevonden: zo dat ik noch veel duizend ponden, (doch voor een zeer geringe prys) daar van verkoft heb. Heb ook zelf de Spuitpypen doen aanleggen, op eene zyde van 't voorsz. pakhuis, alwaar eenige vaten met Indigo stonden, die ook begonden te branden, en daar door behouden wierden, zo dat na 't uitblussen, alleen de vaten en niet de verf beschadigt was. En verklare mede, dat dit blussen door de Slangen alzo van plaats tot plaats door al de vertrekken van 't pak en werkhuis heen gecontinueert heeft, tot dat de laatste vonk daar van geblust, en alles dryvend nat van water was. gevende voor reeden van wetenschap, zulks doenmaals met groote omzichtigheit, in mede hulp gezien te hebben. Ten ware oirkonde hebbe deze met myne hand geteekent.

Onderstond

Frans Fransz. Twynder.

Het volgende Jaar waaren 'er verscheide branden, die alle vaardiger en met minder schaade te doen wierden uitgeblust: 't welk zich doen gemeenlyk schikte na dat de Slang-spuiten dicht by of veer van de hand waaren. Maar ons oogmerk omtrent het ver-

verhaal van de branden der eerſte Jaaren dat de Slang ſpuiten in gebruik gebracht 1674.
wierden, alleen zynde om haar vermoogen en uitwerking omtrent de zwaarſte, afgeleege en verwaarloosde branden te toonen, waar toe ons de laatſte Jaaren, na het completeeren der zelve en der brand Ordres, als wanneer de branden altyd ſpoedig in 't begin zyn gebluſt, geen gelegentheit verſchaffen, zullenwe die ten meeſtendeele voorby gaan, en alleen de eerſte en laatſte van dit Jaar beſchryven.

Brand in de Brouwery van den Eenhoorn.

Deeze eerſte was den 21. January, op de Brouwers graft in de Brouwery van den Eenhoorn; maar zo diep achter in, dat 'er een zeer groote ruine moeſt gemaakt zyn geweeſt, eer 'er eenig waater door de Oude Spuiten kon ingebracht worden; zy quaamen echter lang voor d'andre, doch zonder iets te konnen uitrechten. Maar een eenige Slang-ſpuit, ſchoon merkelyk laater koomende, en daar af men de Spuit-pyp en Slang door de Brouwery heen bracht, ſtuite en bluſte den brand zo vaardig dat by na alles in zyn geheel bleef ſtaan

Op de Gelderſe kay.

De laatſte was de tweede Kersdag, op de Gelderſe kay, des morgens onder de Prediktyd, terwyl de bewoonders buiten de Stad en 't overige huisgezin ter kerke was. De vlam wierd eerſt van buur kinderen uit het naaſte huis gezien, na dat de geheele achter keuken met zaal en zoldering was ontſteeken. Het voorhuis wierd opgebroken, doch de Slangen alleen door en over de naaſte huizen geleid, maar by manquement van goede ordres, en inzonderheit door de onhandigheit der Spuiten, dat doen noch alleen oude hermaakte waaren, zo traag ter gang gebracht dat wy, een groot ſtuk weegs van daar uit de kerk gehaalt zynde, het alles noch in vollen brand vonden. 't Was een zeer lang huis met hennip beleid, en de achterhuizing, daar de brand in was, ſtond rondom op gemeene muuren met zyn buurhuizen, en dicht betimmert; invoegen dat 'er met de Oude Spuiten geen waater altoos waar in te brengen geweeſt: maar door 't middel van de Slangen wierd de brand noch in 't achterhuis geſtuit en gebluſt; en de buurhuizen, daar af de glazen reeds uitſprongen en afſmolten en de vlam tot binnen in ſloeg, dwars door den brand heen met de Spuit-ſtraal nat gemaakt en behouden. Na de bluſſing vond men, dat aanmerkelyk en een groot blyk van 't gedane effect was, het lywaat, ſervetten, kleeren en al 't geen opgevouwen was geweeſt, aan vierkante lappen, van buiten afgebrand en van binnen volkomen gaaf; en zelfs ook zommige bedde goet maar weinig geſchonden: in tegendeel was 't geld en zilverwerk door de hette geſmolten en tot klompen geſtremt, ringen en andere juweelen waaren de ſteenen uitgeſprongen; en wierden ons noch onlangs overblyfzels van goude munt, die geheel en ongeſchonden in ſtukken zilver was in gedreeven, getoont.

Blykelyke effect van de bluſſing.

In de Stads Timmertuin.

In 't Jaar 1675. den 11. Maart geviel 't ongeluk op Stads timmerwerf, in de nieuwe 1675.
uitlegging dicht by Stads wallen; werwaards de weegen noch niet beſtraat waaren; dit maakte dat men weinig kans zag om 'er de hermaakte Spuiten, vermids haar zwaarte, te krygen, en dat men zich met Emmers (welke hier, door dien 'er de Stads Emmerloots meede geplaast is, in overvloed waaren) Leeren en Zeilen en een kleine oude onhermaakte Spuit zocht te behelpen; maar te vergeefs. 't Was eerſt ontſtaan in de Smedery, en drong tegen 't gieten aan voort na de Timmerloots, die 'er aangehecht en geheel van hout gemaakt is: men vond zich derhalven, na verloop van omtrent twee uuren, genootzaakt een der hermaakte Slang-ſpuiten met groote moeite te haalen en ze daar tegen over aan de voet van de wal te plaatzen, de Spuit-ſlang wierd door 't waater, datter tuſſen beide loopt, en omtrent honderd voeten breed is, heen gebracht; en hoewelze doen volle kort was, om den brand overal te bereiken, zo wierd echter dezelve daar door aanſtonts geſtuit, de Timmerloots geheel, en de Smeedery zelve noch grootdeels behouden.

't Aanmaken van kleinder en ligter Spuiten gereſolveert.

Terwyl men meermaal zodaanige verhinderingen van de zwaarte der hermaakte Spuiten leed, datze daarom overal traager byquaamen en paarden vereiſten omze aan te voeren, dat zelfs by de gereedſte branden haar grootte en omſlag altyd merkelyk ongemak gaf; en datze inzonderheit ook lichtelyk quaamen te ontſtellen, 't welk de Oude Spuiten ſchoon hermaakt, echter altyd onvermydelyk onderworpen bleeven, zogtenwe zulx doen in geheel nieuwe, en kleinder van omſlag, die de menſchen zelve zouden konnen aanbrengen, te verbeeteren; 't welk ons volkoomen en in allen deele gelukkende, ſtaaktenwe ook aanſtonds het hermaaken, dat doen ter tyd aan vyftien van de Oude Spuiten was gedaan; en 't zelve aan de Heeren Burgermeeſteren geremonſtreerd hebbende, wierd by haar Ed. Groot Achtb. daar op voort gereſolveert, geen andre als deeze nieuwe kleinen aan te maaken; en ſeedert ook, doen men 't verſchil daar af by ervaarentheit omtrent de branden zag, al de Oude, en daar onder ook

1676. zelfs de hermaakte, te verbreeken, de materialen te verkoopen en met nieuwe te verwiſſelen. Doch dit was zo haaſt niet uit te voeren of men moeſt zich noch, by verſcheide van de volgende branden, meeſt met de hermaakte alleen behelpen.

Brand in een geladen Schip.

Een daar van was den 20. Maart 1676. in een gelaaden Schip voor de paalen in 't Y leggende, dat zeer heevig brandde; en doenmaals noch maar eene geheel nieuwe Spuit in de Stad zynde, was men genootzaakt te wachten tot dat die quam; zynde de andre te onhandzaam om op ſchuiten gebruikt te worden. Midlerwyl was men yverig beezig met emmers en gieters, maar zonder te vorderen. Dit was omtrent een gelyk geval als den brand in 't ſchip de Zon op den 25. December 1671, in 't voorgaande Hooftdeel verhaalt, dat met al wat 'er in was tot op 't waater weg brande; en men verwachte nu ook geen beeter uitſlag, tot dat de gemelde Spuit, op een vaartuig gezet en aangebracht zynde, teffens den geheelen brand bluſte, het Schip, hoewel vry beſchaadigt, gelyk het reeds was doen 'er de Spuit by quam, behielt, en de laading genoegzaam geheel bewaarde.

Felle brand op een afgeleegen plaats.

Hier op volgde den 12. July een zwaare brand, wel binnen de Stad, maar echter op 't allerongelukkigſte in plaats en tyd. 't Was op 't afgeleegen eiland Marken, daar geen Spuiten waaren, noch iemand van die tot de zelve geſtelt zyn omtrent woonde; op een Zondag morgen, eeven na 't afgaan van de nachtwachten, en terwyl ieder een noch ſliep; zelfs wierden ook de bewoonders niet wakker voor dat de bedſtêe daarze in laagen meede begon te branden, en zy om te vluchten door merkelyk vuur moeſten loopen. In welke verbaaſtheit de Bakker zelfs een van zyn kinderen, ſlegs op de ſtoep neer geleid hebbende; en te rug keerende, om waar 't moogelyk noch iets van zyne goederen te bergen, gaf hy, door verbaaſtheit bedwelmt, brood en bollen in plaats van goederen van belang uit: invoegen dat 'er by na niets geborgen wierd. De brand begon van onderen uit de Bakkery op; men meende door vuur dat achter een ſtyl tegens den Ooven ſtaande gevallen zou zyn geweeſt. 't Huis was neergeſtort eer de Slang-ſpuiten gehaalt en zo ver gebracht konden worden; en een tweede zwaar ontſteeken, doen twee der zelve met zeer weinig van 't aangeſtelde volk quaamen; die eevenwel 't laatſte wederom geheel bluſten, met het geene doen noch van 't eerſte was over gebleeven; daar in men ſedert veel kleederen en anderen inboel, van buiten verbrand, en van binnen noch gaaf vond, die in 't felſte van 't branden teffens met waater waren overſtort.

Door twee Spuiten haaſtig gebluſt.

Te deezer tyd liep 't altyd veel erger af met de branden die in de buitendeelen ontſtonden, als die middewaart voorvielen, om dat men doorgaans omtrent de binnendelen, gelyk het de nootzaakelykheit daar meeſt vereiſte, de eerſte en meeſte Spuiten plaatſte; van welke der nu vyftien waaren gelaſt aan te maaken, nevens ſes andre die in drie Schouwen of Schuiten geſtelt, tot beveiliging van de Scheepen in het Y en de Waalen leggende, zouden dienen. Van welke laatſte eene, by den eerſt volgenden brand, groot voordeel deed.

Brand-ſpuiten in ſchuiten gemaakt.

Brand over Kattenburg.

Deeze brand was meede in de buiten deelen van de Stad, den 31 January 1678, tegen over Kattenburg, in een houte Loots die met teerig touw, zeilagie en oud ſcheeps hout beleid was, waar in de brand heevig voort ging. Onder 't zelve dak van de loots ſtond noch een woonhuis, dat toen meede rykelyk van oud touw, en pluiszel daar af gemaakt, voorzien was, en ook haaſt in den brand raakte. 't Was vlak op den middag, en door dien al 't volk van 't werk na huis was gegaan om te eeten verſpreidde 't gerucht van den brand zo traag, dat 'er ook niet eene van de Slangſpuiten uit de Stad by quam. Maar de Brand-emmers, Ladders en Haken, die overal genoeg waaren, ontbraaken 'er niet; en d'Admiraliteit, welkers Magazyn hier dicht by was, zond 'er ook twee noch oude Spuiten, die geen nut altoos deeden; groeiende den brand daar teegen geduurig aan, tot dat een Stads Brandmeeſter, die de ſleutel van een der gemelde Schouwen, met twee Spuiten voorzien, had, daar omtrent koomende de zelve uit de Waal deed haalen en 'er meede aan de wal, daar gemelde Loots op ſtond, voer, de Slang en Spuit-pyp over de werf tot by den brand bracht, en ſchoon laat by koomende, evenwel doen 't vuur, dat te vooren om de felle branding der inleggende ſtoffen onleſſelyk ſcheen, zo ſpoedig bluſte datter noch veel half verbrand tou, zeildoek en hout uit de loots bleef leggen; en 't tou en pluisſel dat in 't woonhuis lag meeſt bewaart wierd. Het verſchil van d'uitwerking der oude en nieuwe Spuiten, daar af d'eerſte niets altoos hadden konnen uitrechten, bleek hier zo zichtelyk, dat het Ed Mog. Collegie ter Admiraliteit aanſtonds daar op reſolveerde haar oude Spuiten alle drie te verkoopen, gelyk wy dezelve voor de waarde van out koper

Vaardig gebluſt.

ontfin-

ontfingen en verbraaken, en een gelyk getal nieuwe wederom in de plaats te neemen. 1678.
't Welk meede kort daar na by d'Ooſt-indiſe Compagnie wierd gevolgt.

Brand in een Herpuis-ſmeltery en Pakhuis.

Den 23 September daar aan volgende zag men een zeer blykelyke proef van 't groot effect der nieuwe Slang-ſpuiten, in een Herpuis ſmeltery, dat een ſtof is die zo fel brant, datze by veele voor onuitbluſſelyk geacht word: 't welk ook omtrent twee Jaaren te vooren oorzaak was geweeſt dat men een gelyke Herpuis ſmeltery, die den Eigenaar van deeze meede toebehoorde, zonder bluſmiddelen te gebruiken had laten verbranden. Deeze laatſte Smeltery ſtond aan 't end van de Binnen-Amſtel, in een groote houte Loots, die voort vol herpuis en ſwavel lag, en door 't over koken van de ketel te gelyk in den brand raakte. Uit de Stad wierden 'er alleen twee Slang-ſpuiten gebracht, en wy zelve quamen met een derde die gereet aan ons huis ſtond. De brand was de geheele Loots deur, en de Herpuis ſtroomde wel twintig voeten ver al vlammende buiten de Loots uit; 't welk zo vervaarlyken brand en zwaare vlam maakte dat niemand gelooven kon dat men iets met waater daar tegen zoude konnen uitrechten, gelyk in der daad meermaal zonder vrucht in zodaanige gevallen met d'oude bluſmiddelen was ondernomen. Men kon derhalven ook nu by na niemand aan 't werk krygen, tot datter verſcheide jongens uit het Diacony Weeshuis toeſchoten, en hielpen. Doen wierd ſtraks in een oogenblik de vlam geſtut, en de Herpuis, tegens verwachting van al de waereld, vervolgens zo vaardig en volkoomen gebluſt, dat den Eigenaar naderhand, met groot genoegen verklaarde, dat hy van omtrent voor 3600 gulden aan Herpuis die 'er in geweeſt was, noch voor ruim 2800 gulden had verkoft: en de verdre Lootzen die rondom ſtonden, en reeds begonden te branden wierden meede wederom gebluſt en gered. Dus bleek klaar dat de Herpuis en diergelyke fel brandende ſtoffen voor deeze Spuiten zo wel als iets anders bluſſelyk waren: als ook dat de disordre en traagheit van 't Gilde-volk, die men niet aan 't werk had konnen krygen, zeer nadeelig was; men zocht hen daar op langs verſcheide wegen tot haar devoir te brengen, en op hooge pœne daar toe aan te vordren; doch het deed omtrent de meeſte van hen zo weinig vrucht, dat by den naaſtvolgenden brand noch veel meerder wierd verzuimt.

Die vervaarlyk brandde.

Doch zeer vaardig gebluſt wierd.

Brand op Kattenburg onder ſterke miſt.

Deeze was den 24 October daar aanvolgende, terwylwe beide van een zwaare krankheit aangetaſt het bed moeſten houden, in een gruttery op Kattenburg, zynde een buiten hoek van de Stad, des morgens omtrent vier uuren, de Ratelwacht maakte wel aanſtonds gerucht, maar by ongeluk had de Burgery van dat deel der Stad die nacht de wacht; invoegen datter weinig by huis waaren: 't miſte daar en boven zo ſterk dat men de vlam, ſchoon 't zeer fel brande, geen twee honderd treeden ver kon zien; 't welk maakte dat men lang in 't midden van de Stad van geen brand wiſt, en gevolglyk noch geen Spuiten quaamen. De Gruttery ſtond met zyn woonhuis in een winkelhaak, welke twee huizen, daar van 't eene een brandewyns kroeg was, op de hoek van een dwars ſtraat ſtaande, bevatten, en die gevolglyk den brand van weerzyden hebbende 't grootſte gevaar leeden. Evenwel de Gildebroeders, zo veel 'er dicht bywoonden, vaſt voor af komende, gingen, niet tegenſtaande zo grooten gevaar, in 't gemelde brandenwyn-huis gemaklyk zitten drinken, en de Spuiten af wachten, in plaats vanze te gaan haalen. Middelerwyl verzwaarde door dit moetwillig verzuim de brand zo ſterk dat de huizen aan de overzyde meede begonden te ontſteeken, daar men met geen Emmers, om de groote hette, kon omtrent koomen; en de gezeide kroeg raakte boven hun hooft mede volſlagen in den brand, zonder datz'er echter uit weeken; tot dat de Capitein van de burgerwyk, daar in de brand was, quam, en een deel ſcheeps Timmerlieden met Bylen en Brandhaaken aanvoerde, om 't zelve hoekhuis onder de voet te haalen. Doch middelerwyl door andere de Schouw met twee Spuiten uit de naaſte ſcheepswaal gehaalt en aangebracht zynde, daar af men eevenwel de beide Slangen, om de veerte van den brand van 't water, op een moeſt ſchroeven, en des maar een Spuit kon gebruiken, bracht men deszelfs Spuit-pyp eerſt in de zelve kroeg langs de binne kamers op na boven, en bluſten 'er den brand aanſtonts in uit; invoegen dat het zelve nog ſtaande bleef. Van daar ging men verder de ſtraat in, die wederzyds in brand ſtond, en leſte eerſt de grootſte hette van den brand zelve, en bluſte vervolgens al d'ontſteeken huizen aan de overzyde mede geheelyk uit: dog ondertuſſen het tweede huis, tuſſen 't brandewyns huis en de gruttery van onder tot boven volſlagen in brand geraakt zynde, keerdenze doen te rug, om dat meede noch ſtaande te houden; gelyk ook geſchiede. Middelerwyl was ter andre zyde van den brand meede een van de Slang-ſpuiten ter gang gebracht, welke daar de buurhuizen beſchermde;

Verzuim van die tot de Spuiten geſtelt waren.

De ſtraat wederzyds in brand en boe gebluſt.

ſchermde ; en een groote houte loots met hoy beleid, die tegens den brand aan ſtaande, al vroeg meede was ontſteeken , bluſte en grootdeels behield. Hier bleek niet tegenſtaande zo groote disordres en verzuimen die 'er in ons atzyn voorgevallen waaren, echter op een zeer klaare wyze het effect en vermoogen der Slang-brand-ſpuiten. Een eenige daar van had de geheele ſtraat, die wederzyds in zo fellen brand ſtond datze geen menſch meer paſſeeren konde, gered, en ſes ontſteeken huizen wederom gebluſt. Doch de volgenden brand gaf 'er noch grooter blyken van.

1679. *Zeer zwaare brand.* De naaſte brand hier op volgende was de grootſte , die wy ooit binnen deeze Stad gezien hebben , en in de overſtaande figuur na 't leeven afgebeeld , deeze ontſtond den 27. July 1679 , zynde 't in 't heetſte van de Zoomer , na een lange droogte , des nachts omtrent half een, onder felle blixem en in vier ryen huizen die achter malkander ſtonden; en daar af een groot gedeelte van hout getimmert , bepekt , en met *In vyftig gebouwen teffens.* zeer brandelyke ſtoffen , turf , traan , en diergelyke beleid waaren. Omtrent vyftig zo huizen als lojeryen raakten te gelyk in den brand, eer noch een Spuit by der hand of ter gang was gebracht ; de geheele locht ſcheen niet als vuur , vlam en vonken te zyn, en de ganſche Stad was 'er af verligt ; 't ſcheen hier geſchapen om alles wat aan een gehecht was weg te branden, en niet mogelyk dat men zo fellen en wyt verſpreiden vuur zou konnen ſtuiten. Men had daar en booven de traagheit en onwilligheit van 't Gilde volk , die voor eerſt zeer laat de Slang-brand-ſpuiten bybrachten , en doen noch expres na haar Overluiden wilden blyven wachten, om eerſt ordre van haar te bekoomen ; 't welk dikmaals haar voorgeeven was: zommige gingen eerſt den brand achter de huizen gemakkelyk bezien, andre maakten zich zoek, of deeden door onachtzaamheit het werk verkeert, en deurgaands, volgens haar gewoonte, alle zonder *Bluſſing.* eenige de minſte haaſt. In zodaanigen geſtalte vonden wy den brand als w'er byquaamen: maar doen eevenwel het volk aan 't werk en de Spuiten haaſt ter gang geholpen waren , bracht men de Spuit-pypen en Slangen wederzyds door de voorſte rang huizen heen naar achteren, en tot op de daaken, ſchoorſteenen en elders, van waar men (eeven als de overſtaande figuur levendig by A, B, C, D, E, &c afbeelt) aanſtonds den brand alle voortgang belette, de reets ontſteeken huizen wederom bluſte, de omleggende Buuren die haar huizen t'eenemaal voor verlooren reekenden, beveiligde, en van vyftig gebouwen die in brand ſtonden, de volle helft redde en ſtaande hield; en 't overige vuur van plaats tot plaats met de Spuit-pyp en Slang volgende , geheellyk en in zeer korten tyd bluſte.

Moeielijkheit der Oude hermaakte Spuiten. 't Was zeeker dat men deezen brand veel vroeger in zyn begin , en gevolglyk met minder ſchaade en minder moeite had konnen bluſſen, zo de Slang-brand-ſpuiten ſpoediger waaren bygebracht en te werk geſtelt geweeſt, en dat dit inzonderheit meede aan de zwaarte van de hermaakte Spuiten had gehaapert; welkers onhandzaamheit en moejelykheit om ze te bewerken, het Gilde volk noch te traager maakte, en inderdaad haar groote moejelykheit gaf. Invoegen dat zy goed vonden 't volgende Requeſt desweegen aan haar Ed. Groot Achtbaarh. de Heeren Burgermeeſteren en Regeerders deezer Steede te preſenteeren. 't Welk wy neevens de opgevolgde Reſolutie hier zullen invoegen, ten einde dat (zichtelyk blykende wat gebreklykheden de oude *Waaromſtandig aangewezen.* Spuiten noodzaakelyk blyven behouden .) ſchoonze hermaakt worden, dewylmenze niet van zwaar tot licht , van groot tot klein , en van een mismaakte tot een goede geſtalte kan brengen, die geene welke noch daar af voorzien zyn, te geruſter geheellyk dezelve zouden konnen verwerpen.

R E Q U E S T.

Aan de Ed. Groot Achtbaare Heeren, de Heeren Burgermeeſteren en Regeerders der Stad Amſterdam.

Geeven met ſchuldige Eerbiedigheid te kennen de reſpective Overluiden van 't groot binnelands vaarders, Turfdraagers, Bierdraagers, en Koornmeeters Gilden alhier; hoe dat zy ſuppliante by verſcheide voorvallen van brand, hebben bevonden dat de Brand-ſpuiten, die yder van de voorſz. Gilden een hebben te onderhouden, veel onbequamer zyn tot het bluſſen van brand, als de nieuwe kleine, die tegenwoordig in gebruik zyn ; voor eerſt om dat de gemelde groote Spuiten met paarden by den brand gebracht moetende worden , laater by den brand koomen, en die in 't werk ſtaan zeer verhinderen , of anders buiten gebruik moeten blyven ſtaan ; ten tweeden om datſe veel ſwaarder gaan, en derhalven meer menſchen daar aan moeten arbeiden. Ten derden

om

8.ste Figuur Pag. 24

Swaaren Brandt tot Amsterdam tusfen d'Elands graft en Straat op den 27 July 1679. 's nachts ten half een uur onder felle Blixem ontstaan in Vier aan een gehegte rangen van Gebouwen: Slaande teffens (door groote droogte en fel-brandende Stoffe) in omtrent Vyftig Huyzen en Lojeryen die meest van hout getimmerdt, van buyten bepekt en van binnen met Traan beleydt waren. Van welke Vyftig Gebouwen meer als de helft is geredt, en staande gehouden nog wynig beschadigt zynde: en 't verdre Vuur zeer vaardig uyt geblust door Seven of acht Slang Spuyten: in maniere als boven is uyt gebeeldt.

Grand Incendie arrivé a Amsterdam entre la rue et le Canal qu'on appelle ordinairement de L'Elan le 27 Juillet 1679 apres minuit par un coup de Foudre tombé sur quatre rangs de Maisons, qui se joignoient; le Feu s'etant pris a cinquante batiments, la pluspart batis de bois, goudronnez par de hors, et remplis au dedans d'huile de Baleine; desquels l'on Sauva plus de la moitié, que le Feu endommagea trespeu. Le reste de l'Incendie fut eteint en tres peu de tems, par le moien de Sept ou huit Pompes a Boyaux: Comme on Voit cy dessus.

om datse minder waater geeven en veel lichter komen te ontstellen; zulks datse minder effect doen, en veel meer van onderhoud kosten; zo keeren zy suppliänten hun gezamentlyk tot U E. Groot Achtb. ootmoedig biddende dat elk van hun Gild, in plaatse van de groote een kleine bequaame spuit (gelyk de laatst gemaakte zyn) mochten genieten. 't welk doende, &c.

En was geteekent van alle de Overluiden der voorsz Gildens.

Op dit Request, waar nevens wy verder aan haar Ed. Gr: Achtb. vertoonden, datmen noch daarenboven by alle branden met de zwaare Ladders, Haaken, en Zeilen en 't groot getal Brand-emmers, die te zamen dikwils groote verwarring maakten, belemmert was; en verscheide andere zaaken, de brand-blussing betreffende, redres vereisten, wierd provisioneel de volgende Resolutie genoomen.

EXTRACT uit het seste Resolutie boek, berustende ter Thesorie Ordinaris der Stad Amsterdam, Fol. 165. v. seq. *Resolutie daar opgenomen.*

Den 9 November A°. 1679. *present. de Heeren, alle de Burgermeesteren.*

Na voorgaande deliberatie, en na ingenomen advys van de Heeren Collonellen, is goed gevonden en verstaan.

Dat in de plaats van de groote Brand-spuiten met Slangen, die tegenwoordig by verscheide Gilden als anders werden onderhouden, gemaakt zullen werden nieuwe kleine, die zonder paarden by den brand gebracht kunnen werden. *Kleine in plaats van groote Spuiten geordonneert.*

Dat insgelyks in plaats van de kleine Spuiten zonder Slangen. die volgens de resolutie van den Jaare 1674. gemaakt zouden werden, om in de Burger Wyken onder opzicht van de respective Brandmeesters gebruikt te werden, gemaakt zullen werden zo veel kleine Spuiten met Slangen, als 'er uit de waarde van de noch overgebleevene Spuiten zonder Slangen, zonder kosten van de Stad, gemaakt en vervallen zullen konnen werden, om ge-emploieert te werden, in conformité van de intentie van de voorsz. resolutie,

Dat in conformité van de keure van den 24 December 1653. voor ieder huis daar Stads Brand emmers bewaart worden, tegens de puye ofte geevel een houte bortje met een Brand-emmer daar op geschildert, gespykert behoort te werden, om in tyd van nood te beeter te mogen weeten waar de voorsz. Brand-emmers te vinden zyn.

Dat aan ieder der respective Overlieden, die over de voorsz Brand-spuiten commanderen, gegeven zal werden een Brand-stok, om dezelve daar aan te kennen; des dat de voorsz. stok, boven zal hebben een witte knop, om de voorsz. Overlieden van de Brand-meesters te kunnen onderscheiden.

Dat aan ieder der gemelde Overlieden toegevoegt zullen werden twee secondens of assistenten, om zo by des zelfs absentie als onder zyn opzicht te Commanderen; d'eene over de pompers, en andere over de waater scheppers, en de zelve geduuriglyk en ordentelyk in actie te houden.

Dat in 't haalen van de Brand-spuiten, noch na de Overlieden. noch na eenige Gilde-Broeders zal werden gewacht, maar datmen zo haast als 'er volks genoeg zal zyn, 't zy Gilde broeders ofte anderen, om de Spuit te konnen weg haalen, zonder eenig vertoef, daar meede zal voortgaan; en by den brand gekomen zynde, de zelve te werk te stellen: ende dat dit in de Instructie van de Overlieden, dien 't opzicht over de respective Brand-spuiten is aan bevoolen, zal werden geinsereert.

Dat aan de voorsz. Overlieden sleutels van de respective Spuit-huisjens gegeven zullen werden, om niet opgehouden te werden, door het te laat by komen van die geenen die de voorsz. sleutels te bewaren hebben.

Dat in ieder Brand-spuit huisje, ten koste van de respective Gildens, ook Kerken, Godshuizen en andere, tot welkers lasten de voorsz. Brand-spuiten onderhouden zullen werden, gereet gehouden ende bewaart zullen werden twee Flambeaux, om by tyden van brand by donkere nachten gebruikt te werden, de eene by de brand-spuit, en d'andere by de waaterkant. mits dat nochtans deezen aangaande alvoorens by de Heeren van den Gerechte verzocht zal werden dispensatie van de keure tegens het dragen van de Flambeaux ofte Fakkels gemaakt.

G *Dat*

De brand-Emmers vermindert.

Dat het getal der Stads Brand-emmers (waar van het vierdepart over genoeg zoude zijn by het gebruik van de Slang-brand-ſpuiten, overmits daar toe geen lange rijen van volk vereiſcht werden, maar dat het zelve door de lengte van de Slang werd geſuppleërt) by proviſie zal werden verminderd tot op de helft, ende dat de overige gebracht zullen werden in de Stads Timmertuin om te kunnen gebruikt werden daar het noodig geoordeelt zal werden: mits dat van de zelve in ieder Slang-brand-ſpuit huisje gebracht en aldaar bewaart zullen werden twaalf Brand-emmers, op dat in tijd van nood de voorz. Spuiten by gebrek van Emmers nooit behoeven te wachten: ende dat 'er geen nieuwe Brand-emmers aangemaakt zullen werden voor en aleer het getal der oude Stads Emmers tot op een vierde part zal zijn gemindert.

Ook de Leeren, Haaken, enz.

Ende eindelyk overmits bevonden werd, dat de tegenwoordige Brand-ladders en Brand-haken by het gebruik der Slang-brand-ſpuiten van geen of zeer weinig nut konnen zijn, de eerſte, om dat ze ſwaar en onhandzaam zijn gemaakt, om ſuffiſant te zijn, om veel Volks te gelyk tot het overgeven van de Brand-emmers te kunnen dragen, 't welk nu niet noodig is; en d'andre als gemaakt zynde om geevels, muuren, enz. om ver te halen, om toegang tot den brand te krygen, daarmen nu met de Slang en Spuit-pyp over al genoegzaam by den brand komen kan, ende dat daar en boven veele van de voorſz. haaken en ladders, mitsgaders de hokken daar de zelve in zijn leggende, door lankheit van tyden zijn vergaan en onbruikbaar geworden, dat derhalven de voorſz. ladders en hokken die zodaanig vergaan zijn, zullen weg genomen worden, en dat in de plaats van dien allen op of omtrent de plaats op het kaartjen ten dien einde geformeert, aangeweezen, gemaakt zullen werden kookers, om twee van de ligtſte ſoort van de Brand-ladders op haar einde ſtaande in te bergen.

Coll.

En was geteekent,

G. Bors van Waveren Junior.

Volgens deeze Reſolutie wierd, nevens het veranderen der Oude Spuiten, ook het groot getal Brand-emmers vermindert; doch van de Leeren en Haaken alleen weg genoomen die vergaan waaren: en over zulks bleef het meerderdeel daar van noch door de Stad verdeelt, gelyk ook al de brand-zeilen. Maar men leed weinig tyds daar na een veel blykelyker nadeel van die gereedſchappen; namelyk by den brand den

1680. *Felle brand in drie Lynbaanen.*

24 Juny 1680. tuſſen de Haarlemmer Poort en Zoutkeeten, een zeer afgeleegen hoek zynde, voorgevallen, en in d'overſtaande figuur afgebeelt. 't Begon in de hoofden en huizing van drie aan een gehechte Lynbaanen, daar veel teer en geteert touw in was. Myn Broeder Nicolaas van der Heide Zalr. die doenmaals dicht daar by woonde, vernam den brand heel tydig, en bracht met hulp van voorbygaande Lieden, vermits hier geen Gildevolk omtrent woonde, een Slang-ſpuit zo vaardig by dat de brand, hoewel in zeer brandelyke ſtof zynde, echter noch klein, en geen volk daar omtrent was, als alleen drie man, die uit een naby geleegen hok, een Brand haak gehaalt en een ſtukweegs van den brand af (by B) in de Baanen, om een afſnyding te maken, gehecht hadden: hy riep deze tot hulp, om de Spuit te doen bewerken, maar zy weerom dat men geen brand in teer met waater bluſſen kon, en dat de andre in tegendeel haar moeſten koomen helpen; 't welk de geene die de Spuit aangebracht hadden en onbekende luiden waaren, geloovende, liepenze alle van de Spuit af, en

Vergeefſe afſnyding gemaakt.

begaven zich meede aan 't deurbreeken van de Baanen. Dus wierd de eerſte Spuit geheel verzuimt, en den brand volle vryheit gelaaten om zich verder door alle drie de Baanen, en een rang huizen daar aan ſtaande, te verſpreiden, en zo ver voort te gaan datmen in korten tyd niet meer by d'eerſte Spuit, omtrent (A) geplaatſt en gelaaten zynde, kon komen: de tweede quam omtrent een half uur daar na, met geaffecteert volk, dieze ſtraks te werk ſtelden, en met de Spuit-pyp op de Baanen klommen: maar de Baanen ſchudden zo geweldig door 't breeken en rukken met de Haaken, dats 'er aanſtonds weer van af moeſten; en doen niets konden uitrechten, als een zwavel rafinery (D) nat te maaken die in gevaar door de afſchynende hette begon te raaken, en door 't Volk met droge zeilen gedekt was, zonder dat zy ze doen wiſten nat te krygen. De deurbraak endling klaar geraakt zynde klommenze met de Slang wederom op de Baanen by (C,) en ſluiteden aanſtonds den brand volkomentlyk; niet tegenſtaande die nu veel

Bluſſing.

grooter en een ſterke wind vlak op haar aan, was. Vervolgens wierd het geheele

vuur

9e Figuur. Pag. 25.

Brand, ontstaan tot Amsterdam, den 24 Juni 1680, in de Hoofden en Huizing van drie Lynbanen: Vertonende A, d'eerst bygebragte Slang brand Spuit, die daar ter plaatse van 't Volk, uit vermoeden van dat brand in Pek en Teer met water niet zou konnen geblust worden, wierd neergezet en verlaten: zieh teffens begevende aan 't deurbreken der Banen by B, om den Brand af te Snyden, doq vergeefs dewyl de tweede Slang Spuit, die by C te werk gesteld wierd, den Brand omtrent Seventig voeten voor de Deurbraak Stuite en bluste.

Grand Feu, qui prit a Amsterdam le 24 Juin 1680, a l'entrée de trois Corderies, et aux Batiments qui les joignent: A represente la premiere Pompe a boyaux qui y fut conduite, mais que l'on laissa la parce que l'on crut qu'un feu pris a de la Poix et du Goudron ne se pourroit éteindre: de sorte que pour couper pied et chemin au Feu l'on fit une Breche aux Corderies en B; qui pourtant ne servit de rien, parce que la Seconde Pompe a boyaux, que l'on emploïa en C, arrêta et eteignit le Feu a Soixante et dix pieds de la Rupture.

10.de Figuur. Pag. 27.

Ruine der voorgaande Brand in Lynbaanen: vertoonende A. 't onverbrande deel, tussen den Brand B. en Deurbraak C. ter Lengte van omtrent Seventig voeten Staande gebleeven.

Ruine du Feu ci devant representé: A marquant la Partie: que l'on a Sauvée entre le Feu B. et la Brèche C: qui est restée en son entier, la Longeur de Soixante et dix piéds ou environ.

vuur met hulp van noch een of twee aankoomende Spuiten, in zeer korten tyd t'eenemaal gebluſt; invoegen dat de brand op geen ſeventig voeten na aan de deurbraak quam, en zodanigen lengte tuſſen de plaats daar den brand eindigde en de gemelde deurbraak ſtaan bleef: gelyk de overſtaande Figuur van de zelve Lynbaanen, eeven na 't bluſſen geteekent, afbeeld. zynde (A) 't gedeelte van de drie Baanen, 't welk onbeſchaadigt tuſſchen de plaats van den brand (B,) en de gemaakte affnyding (C,) wierd ſtaande gehouden, en waar van de gebrande enden en ſtompen wel blykelyk vertoonen, wat geweld van waater en bequaame leiding van 't zelve het vereiſte, om zodanige houte gebouwen, beneeden de wind ſtaande, teegen zo fellen brand te beſchermen en te bluſſen.

Dit voorval, en 't nadeel dat gemelde Leeren, Zeilen, en inzonderheit de Haaken hier hadden veroorzaakt, (want waaren z'er niet geweeſt, de eerſte Spuit had bequamelyk den brand vroeg konnen bluſſen en ver de meeſte ſchaade voorkomen, welke nu niet alleen zo veel grooter, maar ook met de ſchaade van 't vergeefs deurbreeken verzwaart was) vertoonden we zedert weederom by memorie aan de Heeren Burgermeeſteren: waar op haar Ed. Gr: Achtb. de geheele vernietiging en wegneeming der gemelde gereetſchappen vaſt ſtelden en te gelyk te deeden uitvoeren. Verder wierd ons ook gelaſt ten ſpoedigſten 't vereiſte getal der Spuiten vol te maken; de zelve door de ſeſtig Burgerwyken dezer Stad, ieder eene te verdeelen; geheel nieuwe Brand Ordres, na vereiſch van deeze Inventie geſchikt, op te ſtellen; ende meede geresolveert, dat tot ieder Spuit een genoegzaam getal perſonen, dicht by de zelve wonende, uit de Burgerwyken zouden werden uitgekoozen; die derhalven gereeder zouden zyn om de Spuiten ſpoedig by de branden te brengen en te bewerken. Ten welken einde ook by haar Ed. Gr: Achtb. prœmien wierden geſtelt voor de geaffecteerdens die haare Spuit de eerſte, tweede en derde by den brand ter gang zouden hebben gebracht: 't welk hen zeer aanmoedigde en ſedert van groote vrucht is geweeſt. Maar eer dit alles kon verricht en ingevoert worden vielen 'er noch twee branden voor, die we gevolglyk eer wy dit hoofdſtuk ſluiten noch hebben te verhaalen.

Al de Oude Blusgereetſchappen teffens vernietigt.

Præmie geſtelt.

Een daar van was den 25 December van 't zelve Jaar 1681 in de Warmoesſtraat in een groote Herberg de Smak genaamt; daar, vermits de winter, zeer veel turf en brandhout en daar onder veel hout dat tuſſen teer vaaten gepakt geweeſt zynde, (gelyk dikmaals van buiten word ingebracht) vry beſmeert was geworden, in was opgedaan; zy ontſtond des nachts omtrent 12. uuren naar men meende door een vergeeten kaars, by na in 't midden van de huizing, die hier doorgaands zeer lang betimmert zyn, gelyk dit meede was. De bewoonders wierden 't ongeluk zo laat gewaar, door dienze maar eeven te bed gegaan en in vaſte ſlaap geraakt waaren en de brand zeer ſchielyk voortging en van 't een vertrek in 't ander doordrong (zynde 't geheele huis van vooren tot achter vol houtwerk, kaſſen en bedſteeden) dat zy en haar Gaſten 't meeſt naakt, en zommige door 't waater heen, 't welk van achteren teegens de huizing aanloopt, moeſten ontvluchten. De Gilde-broeders quaamen wederom als vooren met de Spuiten zo traag, dat het geheele huis van vooren tot achteren volſlaagen in brand ſtond, en twee of drie buurhuizen, meede meeſt van hout zynde, geheellyk waren ontſteeken eer zy met haar Spuiten te werk raakten. De gemelde buurhuizen wierden echter aanſtonts wederom gebluſt. Maar de Herberg zelve, van binnen vol kleine kamertjes, die niet als dunne houte ſchotten tot ſcheiding hadden, en een zeer out gebouw zynde, quam kort daar na in te ſtorten, en was gevolglyk ten meeſten deele geruïneert; maar doen in zeer korten tyd gebluſt wordende, bleef het grofſte houtwerk, hier en daar alleen uitterlyk gebrand, noch overig.

Brand in de Warmoesſtraat.

Bluſſing.

Ondertuſſchen haaſteden we zo veel doenlyk was met de Brand-ordres te redreſſeeren, nieuw volk aan te ſtellen, haar te onderrichten en 't noodig getal Spuiten te volmaaken: en men was een weinig verder gevordert toen ſes daagen daar na weeder brand ontſtond in 't midden van de Nieuwe ſtraat, en over zulx ver van 't waater; in twee houte huizen malkandren op zy ſtaande; des avonts tuſſchen 7 en 8 uuren, terwyl de bewoonders van 't huis, waar in de brand eerſt ontſtond, uit en alleen een kind van drie Jaaren t'huis en te bed was; dat ook, dewyl 'er niemand omtrent was die van 't kind wiſt, verbrande. Dit huis was daarenboven doenmaals meer als na gewoonte opgepropt van goederen die uit kelders van buitendykze huizen, om het hooge waater dat ter zelver tyd zeer opgevloeid was, gevlucht en daar om ze te bergen gebracht waren.

Brand in twee houte huizen.

ren. De brand begon op d'achterkaamer, en men vernamze niet voor de vlam boven het dak uit floeg, zo dat doen w'er by quaamen, het eene huis van boven tot onder geheel in den brand ftond, en het tweede op verfcheide plaatzen in en uitwendig meede gevaarlyk was ontfteeken. Het nieuwe volk, fchoon noch onkundig, had eeven haar Spuit aangebracht, en waaren yverig beezig met ze in 't werk te brengen; daar men haar haaft in te recht hielp, en den brand zo vaardig blufte, dat het eerft ontfteken huis, nog maar ten deele verbrand, als in geraamte bleef ftaan: de voorgevel van dun hout fchot gemaakt zynde was meeft wech, maar al de balken bleven leggen, en ook zelfs een groot gedeelte van de zolderingen, die alleen tuffchen beiden op fommige plaatzen deur gebrand waaren: en het tweede huis, hoewel meede van hout, geheel wierd gered en bewaart; gelyk zulx alles de overftaande figuur eeven na 't bluffen geteekent levendig vertoont. Dit beginzel gaf zo goet genoegen dat haar Ed: Gr: Achtb: de premien, fchoon de refolutie daar af noch niet gepubliceert was, eevenwel aan de gemelde geafte&eerdens die hier zo wel hun beft hadden gedaan, voor d'eerfte maal deeden betaalen: en men verwachte, onder goede ordres en een compleet getal bequaame Spuiten, groote verbeeteringen en meerder zeekerheit; 't welk hoe ver men 't zelve naar wenfch heeft bereikt het volgende hooftftuk zal aan-wyzen.

Spoedig gebluft.

VIERDE HOOFDSTUK.

Van de Branden, federt dat de Slang-brand-fpuiten alleen tot de bluffing gebruikt zyn, voorgevallen.

Sedert wanneer de Slang-fpuiten alleen zyn gebruikt.

'T WAs dan met het begin van 't Jaar 1682. alles nieuw geworden, nieuwe gereedfchappen, nieuwe ordres en nieuw volk; zonder dat 'er van 't oude iets was over gelaaten dan alleen zo veel Brand-emmers als noodig zyn om waater te fcheppen, en in de waaterzak te gieten; alle de overige waaren nu neevens de Oude Spuiten en haar bygereetfchappen, Leeren, Haken, Zeilen, en wat des meer is, niets uitgezondert, gezamentlyk wech genomen. De Slang-brand-fpuiten daar en tegen, die reeds noch weinig en met het oude belemmert zynde, zo veel proeven van haar bequaamheit en uitwerking hadden gegeeven waaren nu ook, tot het vereifchte getal aangemaakt, ordentelyk door de Stad, namelyk in ieder der feftig Burgerwyken een, verdeeld; volk uit de zelve Wyken daar toe aangefteld, en de geheele Brand-keure en Ordres (die 't volgende deel zal behelzen,) daar na gefchikt. Op zo geheele verandering, met naauwe omzichtigheid, rype beraading en na meenigvuldige proeven by allerhande gevallen genoomen, in 't werk geftelt, verwachtte men met recht van de zelve noch veel grooter vrucht en uitwerking. En dewyl van deeze tyd af de brandbluffing geheel heeft geruft op de Slang-brand-fpuiten alleen, heeft men derhalven voornamelyk nu te zien wat verbeetering en veiligheit men daar meede heeft verkreegen. Wy zullen ten deezen einde in dit Hoofdftuk alle de voorgevalle branden, kleine en groote, zonder over te flaan befchryven, en de geleede gefchaade, zo aan de huizing als aan de goederen, volgens opgeeving van de Eigenaars en geintereffeerden zelve, 't zeekerfte dat men kan hebben, telkens daar neevens voegen; en ze ook met de vooren geleede fchaade onder het compleet getal der Oude Spuiten en blusgereetfchappen, in 't derde Hoofd deel aangeteekent, vergelyken.

1682. De drie eerft gevolgde branden van 't Jaar 1682, waaren van geen groot belang, kort na malkandren, en omtrent van gelyke beginzelen aan ftookplaatzen en fchoorfteenen; werdende zo vroeg in 't begin vernomen en te gelyk geftuit, dat 'er maar eene Spuit by ieder quam, en gevolglyk maar alleen de eerfte premien zonder meer af betaald wierden.

Eerfte brand. De eerfte van deeze branden ontftond den vyfden Maart, in de Zeepery van de witte Lelie, op de nieuwe Prince graft des nachts omtrent elf uuren.

Tweede brand. De tweede op den Negenden Maart in de Kalverftraat, in de fchoorfteen van 't fournais van een Balyn fnyder.

Derde brand. En de derde den zeventienden Maart in 't Magazyn van 't Oude zyds Huiszittenhuis, meede in een fchoorfteen.

Schade van de drie eerfte branden. Deeze branden hadden geen van drien iets byzonders in, ze wierden ter zelver plaats daarze eerft ontftonden gebluft: en de fchaade daar van bedroeg te zamen omtrent ——— ——— ——— ——— 500 guld.

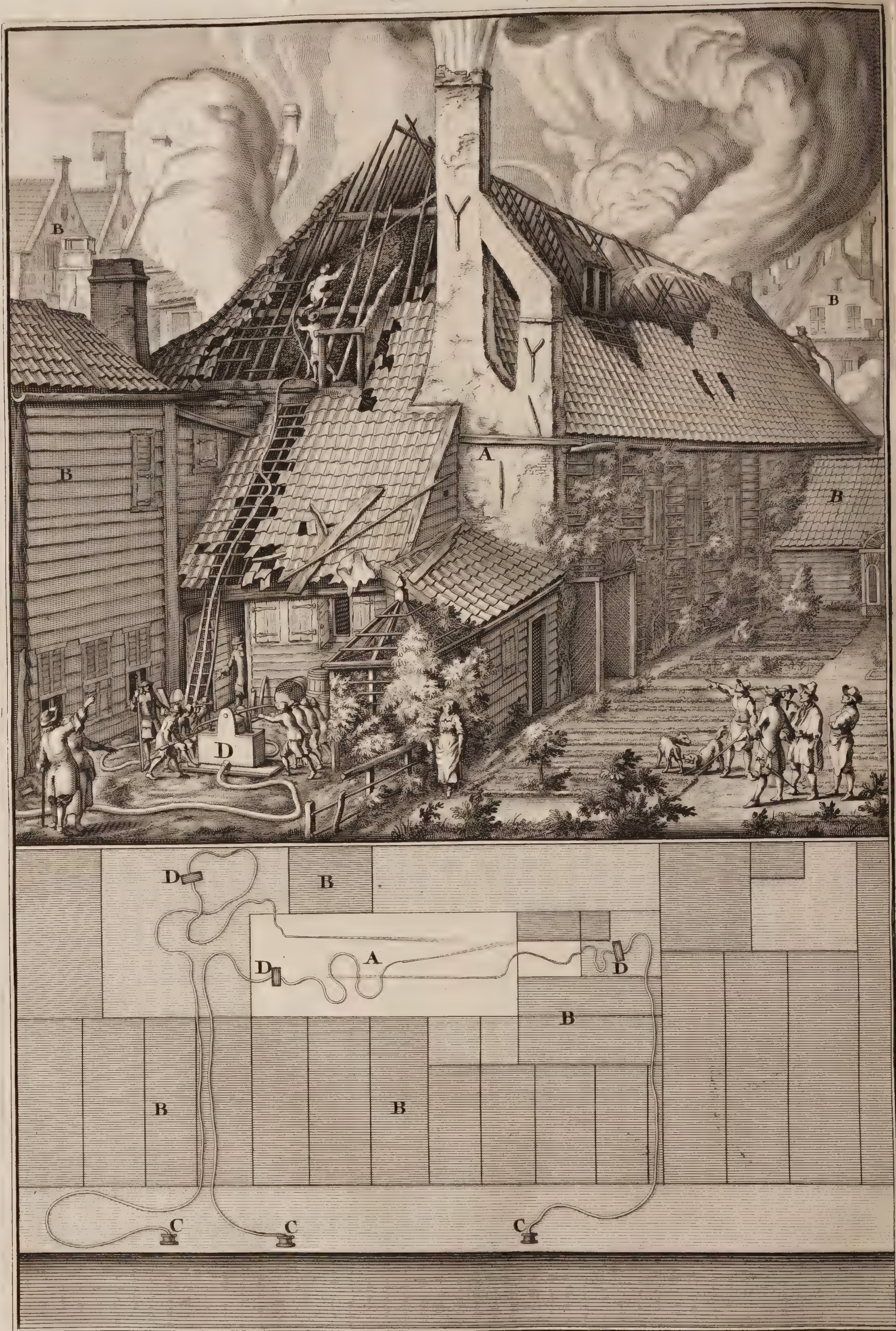
Den

II.de *Figuur* Pag:28.

Afbeelding van twee houte Huyzen in de Nieustraat, in brand geraakt en geblust, blyvende in de bovenstaande gestalte staan, den 2 January 1682.

Figure de deux Maisons de bois, dans le Nieustraat, ou le Feu se prit, et fut éteint le 2 Janvier 1682, et de leur état apres l'extinction du Feu.

Figuur, vertonende de verbrande deelen, en opgaande wasem van de Zeperij de Bruinvis: en hoe de zelve is uijt geblust: voorgevalle den 18. April 1682.

Figure, qui represente les parties brulées de la Savonnerie nommée le Marsouin, avec les vapeurs causées par l'eau qu'on jetta sur le feu; et comment il fut eteint.

De vierde brand, van meerder belang en veel erger omſtandigheden, ontſtond den 13. April van 't zelve Jaar 1682. in een Bakkery op Vloonburg. De Bakker had dien dag ſterker als na gewoonte geſtookt om Paasbroot voor de Jooden, die 't in haar Paasweek was en daar omtrent veel woonen, te bakken; en tegens de nacht op voorraat veel Rysboſſen, Turf, en andere brandſtoffen in de bakkery en by den oven, om ze te doen drogen, gebracht. Hier in ontſtak de brand omtrent de middernacht, na dat de Bakker en zyn knechts eeven te bed gegaan waren, zo hevig en ſchielyk dat de knechts naaulyks de tyd hadden om het in haar onderkleeren, meerder kondenze niet aan trekken en deeze verſchroeiden haar noch groot deels aan 't lyf, te ontvluchten. De Bakkery was een achterhuis en rondom zo dicht met hooge huizen, daar ze te midden in beſlooten lag, betimmert, dat de nachtwachten op de ſtraat geen brand konden zien voor de geheele Bakkery, met Rysboſſen en al wat 'er in lag tot boven toe ontſteeken zynde de vlam dapper tegens de omſtaande huizen, daar een Hout kopery vol hout geſtapeld onder was, aan ſloeg en boven uitbrande De Slang-ſpuiten quamen nu echter op het eerſte gerucht ſpoedig by de hand, en wierden vaardig te werk geſteld; de Slangen beneeden door 't voorhuis van den Bakker heen, wederzyds en van achter door de buurhuizen na boven geleid, en de Spuit-pypen tot in en by 't vuur zo na men wilde gebracht. De brand dus van alle zyden omcingelt zynde wierden niet alleen de Buurhuizen aanſtonds buiten gevaar geſteld, maar ook het eige woonhuis dat daar voor ſtond beveiligt; en voorts zo gemakkelyk van boven en beneden, met volle kracht vlak daar in geſpuit, dat de geheele brand meede in een ôôgenblik gebluſt wierd, en kort daar aan noch rook noch waaſem overbleef: 't was datelyk alles deurnat en koud; het waater ſtroomde door de half verbrande Rysboſſen, Turf en Hout heen, en de Bakkery bleef grootdeels, met de Rysboſſen en gereedſchappen daar door verſtrooid, ſtaan. Zo men hier tegens nadenkt op wat wyze men zonder Slang-ſpuiten dezen brand zoude hebben moeten bluſſen, zietmen lichtelyk dat de Oude Spuiten zonder Slangen geen waater altoos daar in konden brengen voor dat het geheele voorſtaande huis wech gebrand waare geweeſt; maar behalven dat dan de ſtraalen van de ſtraat af eevenwel geenſints tot in de Bakkery zouden hebben konnen reiken, zou dit niet gebeurt zyn zonder ook te gelyk de Buurhuizen, daar een Hout-tuin onder was, meede rondom te ontſteeken, en de brand zou zich zo zel wederzyds en naar achteren als voorwaard uitgeſpreid hebben: en dewyl de Bakkery te midden in een groot blok van oude huizen dicht op een getimmerd ſtond, is nauwlyx uit te denken waar deze brand aan geeindigt of geſtuit zou hebben, voor dat alles wat aan een gehecht ſtont weg gebrand, en 't geheele blok vernielt waare geweeſt. En dus heeft het zich met zeer veel van de volgende branden toegedragen, die dikmaalen van veel erger conditie als de geene die onder 't gebruik der Oude Spuiten voorvielen zyn geweeſt; gelyk vervolgens zal blyken.

1682.
Vierde brand.
In een Bakkery en Rysboſſen ter middernacht.
Bluſſing.

De hermaaking van de Bakkery en al het beſchadigde, ſchoonze in veel beter ſtaat dan ze geweeſt was gebracht wierd, beliep niet boven - - 1300 guld.
De beſchadigde brandſtoffen, gereedſchappen en andre goederen, reekende de Bakker op - - - - - - 780 guld.

te zamen - 2080 guld.

Schade van den vierden brand.

De vyfde brand was maar vyf dagen daar na, vroeg in den morgenſtond, als de ſtraten op 't allerledigſt en zonder wachten zyn; daarenboven geheel aan een zyde der Stad, op 't end van de Loyers graft, in de Zeepziedery de Bruinvis. Dit was meede een achterhuis, dat dwars achter vyf andere huizen geſtrekt lag, gelyk de overſtaande Figuur en de grondtekening daar onder afbeeldt, zynde in beide (A) de Zeepery, en (B) de voor en omſtaande huizen. De brand begon van onderen op, in een Turfkoker, langs welke de vlam opklom na de Zolders, daar van 'er twee boven malkandren vol Turf laagen: deeze raakten daatlyk beide van 't een end tot het ander in brand; zonder dat het de bewoonders, in 't voorhuis ſlapende, gewaar wierden. Maar endling drie Turfdragens, die ook aan een Spuit geſteld waren, heel vroeg op ſtraat komende, zagen den rook over de huizen heen: waar op twee van hun aanſtonds liepen om haar Spuit te haalen terwyl de derde de Buuren en den Eigenaar ging opkloppen. De laatſte daadlyk uit zyn bed naar achteren loopende vond zyn geheele Zeepery in zo vervaarlyken vlam ſtaan, dat hy, niet geloovende datze te bluſſen was, zich aanſtonds aan 't pakken en bergen van zyn goederen begaf: maar eer noch iets uitgebracht wierd

Vyfden brand in een Zeepziedery.
en groote menigte Turf.

 waaren

1682. waaren de Spuiten by gekomen en ter gang gebracht. de waaterzakken wierden op de kant van de Burgwal by (C) geplaatst, de Waater-slangen door de voorhuizen heen geleid, de Spuiten achter by (D) gezet, en de Spuit-slangen, na dat de uitslaande vlam van beneeden was wech genomen, boven op de Zeepery gebracht; en daar aanstonds de brandende Turf-zolders en het Dak weederom geblust. Dit geschiede in zo korten tyd dat de Zeepzieder, eer hy het eerste goet by een kon krygen, zag dat 'er geen gevaar meer was, en derhalven daatlyk zyn volk belaste datze 't goet in huis zouden laaten blyven. Doen wy daar by quamen, 't welk naauwlyx een quartier uurs na dat men 't eerste vuur gezien had was, dewyl ons de tyding altyd zeer spoedig gebracht word, vonden we van zo heevigen brand noch vuur noch vonk meer overig, en kort daar aan ook rook noch waassem meer. De omstaande huizen schoonze reeds by de Buuren verlóren waaren geschat, wierden niet altoos geraakt; en de Zeepery zelf zo weinig beschadigt dat binnen drie dagen alles zo ver hersteld was, datz 'er doen wederom haar gewoonlyk werk in konden doen. De schade van 't gebouw en de onkosten van de hermaaking beliepen omtrent - - - - - - - 315 guld.

Spoedigheit der blussing.

Schade van den vyfden brand.

de schade aan de Goederen daar in zynde, beide volgens opgeeving van den Eigenaar, omtrent - - - - - - - 200 guld.

te zamen - 515 guld.

Sesden brand.

De sesde brand ontstond door onvoorzichtig Teer kooken binnenshuis, op den 6 July van 't zelve Jaar, en in een kaamer die aan de straat zyn licht had; waar doorze aanstonds wierd gezien, van de naaste Spuit benaadert, en middelerwyl geblust.

Schade. De schade beliep in 't geheel niet boven de - - - - - - - - 80 guld.

Zevende brand.

De sevende brand was den eersten October, in de Boomstraat op een Turfzolder, en liep meede zeer gelukkig af, zonder dat 'er meer als eene Spuit, die ook maar alleen premie genoot, byquam. De brand geblust zynde vondmen de zolder wel over al geblaakert maar niets daar van geheel verbrand: en de schaade was in 't geheel nauwlyx - - - - - - - - - 100 guld.

Schade daar van.

Achste brand.

De volgende brand was wel niet zwaarder, maar deed eevenwel meerder schaade, ontstond den 22 November in de Munneke straat, in de Kelder van een Uitdraagster; die Kleeren, Bedden, en andren Inboel te koop hield. De brand begon terwyl 'er niemand t'huis was, waar door veel van 't gemelde goed wierd beschaadigt en geschonden, maar anders de brand aanstonds geblust. De schaade beliep, volgens des Eigenaars opgeeven - aan de goederen - - - - - 500 guld.

Schade daar van.

en de reparatie van 't huis koste omtrent - - - - - 100 guld.

te zamen - 600 guld.

Negende brand in twee houte huizen ontstaan.

Maar de negende brand was veel bezwaarlyker in alle zyne omstandigheeden; ontstond in 't naarste van de nacht, veer van de hand, en ook veer van het waater: omtrent in 't midden van de Goudsbloemstraat, in twee huizen meest van hout getimmert, en die voor en achter houte geevels hadden, gelykze d'overstaande figuur, na het blussen geteekent, afbeelt: welke beide te gelyk, den 25 November van 't zelve Jaar door een Alchymist wierden in brand gestookt. De twee huizen hadden tussen beide eene dunne gemeene muur, en hier en daar houte stylen 'er in gewerkt, gelyk men de muuren veeltyds van ouds plag te maaken: teegens een van deeze stylen had de Alchimist zyn Fournais aangezet, welke door de geduurige hette verkoolt endling deurgebrand was, en des nachts omtrent twee uuren verder ontsteekende den brand bracht in de gang van zyn Buurmans huis (by A afgebeeld) die na een achter woning liep: deeze van weerzyden gesloten zynde verspreide zich de vlam langs de geheele gang, en de Zoldring deurgebrand zynde, raakte 't vuur in de Turf en 't Brandhout dat 'er boven lag: invoegen dat de vlam by (B) met gewelt het dak uitbarste, zonder dat de bewoonders, die in de binne kamers sliepen, zulx noch vernamen; maar een der Bedienden van Stads Lantaarens (welke de geheele Stad door woonen, en speciale last hebben ons van 't ontstaan der branden op 't spoedigste te verwittigen, waar voor d'eerst komende zeekere premie geniet) daar omtrent gaande, was d'eerste die den brand

13.de Figuur Pag:30.

Twee Houte Huizen in de Gout-blom-Straat; te gelyk in Brand geraakt, geblust, en beyde staande gehouden den 25 December 1682.

Figure de deux Maisons de bois, situées dans le Goudsblom-Straat; ou le Feu se prit le 25 Decembre 1682, et comment elles furent Sauvées.

brand zach; door welke wy ten spoedigste daar af verwittigt zynde, zagenwe dat de vlam de geheele Stad overlichte. Evenwel doenw' er by quamen, 't welk niet meer als een groot quartier uurs was, na datze eerst uitbrak vondenwe niet alleen twee of drie Slang-spuiten by der hand en in 't werk, maar ook reeds de geheele vlam wech genomen, en genoegzaam niet als rook en damp meer overig. De Spuiten waren op de straat bezyden de brandende huizen geplaatst; de Slangen door en over de Buurhuizen heen, en de Spuit-pypen uit de dakvensters (C,) (D,) en daar omtrent op de Daaken gebracht: van waarze vlak van boven neer een groote menichte waater in den brand brachten; terwyl een ander van beneeden de Gang (A) in spuite, en den brand als in een enkel oogenblik blusten: blyvende zelfs de Turf en 't Brand-hout ver ten meestendeel overig, en de beide houte Huizen, daar af geen achtste deel verbrandde, tot den top staan. Gelyk de gezeide figuur aanwyst. 1682.

De hermaking aan 't eene huis, welks verbrande hout noch met steen en derhalven zo veel kostelyker als 't geweest was wierd hermaakt, beliep volgens opgeeving van

Schade van den Negenden brand.

den Eigenaar omtrent - - - - - -	400 guld.
van het tweede huis omtrent - - - -	250 guld.
de schade aan de Goederen van 't eerste - - - -	125 guld.
en van de Goederen in d'andre wooning - - - -	50 guld.
te zamen -	825 guld.

Op deezen brand volgden kort na malkander ses andre, die zommige van klein belang waren, en alle zo vroeg in 't begin geblust wierden dat 'er niets van belang omtrent is aan te merken, en wy derhalven alleen de tyd en plaats zullen aantenkenen, en de schade van die gezamentlyk daar neevens voegen.

Tiende brand. De eerste daar af was den 24 December des zelven Jaars, in de Zyverwery de Witte Roos, op de Raam graft; veroorzaakt door het te sterk stoken van een Kaggel op de zolder staande, om welke eenige Zyde te dicht aan te droogen hing, en door het te sterk stooken in brand raakte, met het houtwerk en zoldring daar rondom: doch wierdt in zyn begin zo gelukkig geblust, dat 'er noch een merkelyk deel van de Zyde onbeschadigt uitquam, en de verbranding van 't hout werk, met het zelve af te schaven kon herstelt worden.

Elfde brand. De tweede was daags daar aan, 's avonts omtrent tien uuren, by een Drukker op de Verwers graft, in 't achterste van 't huis ontstaan door een party Turf die onvoorzichtelyk omtrent den haart was neer gesmeeten, en van 't vuur, half onder d'as bedooven op den haart leggende, wierdt aangesteeken; 't welk een kas met papieren, en gevolglyk het gantsche Vertrek, meest van hout zynde, meede in vollen brand stelde, en ook buitenwaard begon deur te dringen. Doch de zelve daar by tydig gestuit en geeindigt zynde wierd na de blussing niets heel verbrand gevonden: de papieren waren meest maar rondom aan de buiten kanten beschaadigt; en 't houtwerk, uitgezeid de vensters en glas-raamen, waar langs de vlam zyn uittocht had genoomen, zo weinig ingebrand dat het zelve met kleine moeite kon geholpen worden.

Twaalfde brand. De derde was den 28. der zelve maand op d'Angeliers graft in een Kelder, door doove koolen, die de bewoonster onder een bedsteê gezet had, en uitgegaan was: in welke bedstee ook de brand, zonder verder schaade te doen, wierd geblust.

Dertiende brand. De vierde brand was den 13. January van 't volgende Jaar 1683. in de Petanie dwars straat, meede door doove koolen, in een ope bak op een achter kaamer onder een kleer kas gezet; welke weederom ontvonkten terwyl 'er niemand t'huis was: invoegen dat de brand van buiten gezien zynde men zich genoodzaakt vond de deur op te breeken, en zo de Slang daar in te leiden. na 't blussen, 't welk aanstonds gedaan was, bevond men de kas grootdeels; maar de Kleeren niet half verbrand, doch alles geschonden en aan lappen: gelyk meede verscheide kleinigheden die aan de wand hingen, zommige half, andre heel, vernield waaren. Verder was 'er geen schade geschied. 1683.

Veertiende brand. De vyfde was den 6. Maart daar aan volgende in een nauw steegje in de Vyzel straat, voor de derde maal door doove koolen, die de bewoonders onder een bedsteê gezet hadden, en daar op uit gegaan waaren; zulx dat de brand ontstond, geblust, en geheel gereddert wierdt, voor dat de geene die 't aanging 'er iets af vernaamen.

Vyftiende brand. De laatste der gezeide ses branden was den tweeden April des zelven Jaars, in een zeer

1683. zeer wanstallige en kromme schoorsteen by de Beurs, waarom men 'er niet veer genoeg van ondren in kon spuiten. Doch een andre Slang en Spuit-pyp van een der bygebrachte Spuiten, meede langs een zeer kromme en moejelyke weg tot op den top van de schoorsteen gebracht, en van boven in de zelve ingesteeken zynde, wierdze lichtelyk geblust.

Schade van de 10, 11, 12, 13, 14, en 15^e branden te zamen

De schade aan de Goederen van alle deeze ses branden, te zamen met de hermakingen aan de Huizen, beliepen in eene som, volgens d'opgeeving van d'Eigenaars, omtrent - - - - - - - 800 guld.

Sestiende brand op d'oude Heeregraft.

Maar by den volgenden brand, welke veel erger toevallen hadde, en den 25. derzelve maand April 1683. ter middernacht ontstond, beliep de schaade alleen veel meerder: 't was op d'Oude Heere graft by de Hartestraat, in 't middelste van drie huizen hier over afgebeeld, die uit ééner hand en met gemeene muuren getimmert waaren. De bewoonders die hier maar even met hare goederen waaren ingetrokken, hadden ver het meerder gedeelte daar van op de boven kamers gebracht, om beneden ruimte tot het schoonmaken van haar winkel te hebben; waar meede zy laat beezich geweest zynde was 'er by ongeluk een kaars op een achter-kamer vergeten, die den brand veroorzaakte. Daar en boven sliepense alle in het achterhuis, 't welk met een tussen plaats van 't voorhuis was afgescheiden, zulx dat niemant van hun eenige rook of damp van den brand, die in 't eerst lang smeulde en daar na schriklyk uitbarste, gewaar wierd: maar de zolder balken door de gezeide gemeene muuren heen stekende, raakte 't naaste huis daar langs zo vol rook en hette, dat de buuren 'er af ontwaakten en rondom gingen zien, meenende dat het ongeval in hun huis was: maar niets verneemende riepen zy d'andre toe dat 'er brand in haar huis moest weezen; doch deeze wederom, dat zy geen rook of vuur altoos vernamen: 't welk d'andre voor de tweede maal deed omzoeken, en op haar achter plaats komende zaagenze de vlam door de glaazen heen: waar op zy ander maal de bewoonders waarschouwden en te gelyk na vooren liepen om den brand op de straat uit te roepen: maar de wachten op de zelve tyd, tussen twaalf en een uur namelyk, verwisseld wordende haddenze doen malkandren, gelyk wel meermaal gebeurt, niet ingewacht, waar door het gerucht te traager verspreidde. De bewoonders ondertussen na boven lopende en de kamerdeur openende, sloeg de vlam, doenze lucht kreeg, met zulk een geweld tegen hen aan, dat zy vluggelinks te rug en de trappen af moesten; zonder dat zy doen iets meer doen konden als haar lyf bergen. Met een sloeg ook de vlam in de voorkamer, die vol matten, houtwerk en ander huisraad, bequaame stof om te branden, lag: dit ontstak datelyk zo heevig dat de vensters en glazen by (A) teffens open sprongen, en de vlam vervaarlyk buiten waart uitsloeg. De Spuiten daar op by en daadlyk ter gang gebracht zynde, liepenze met de Slang en Spuit-pyp in 't naaste huis om de zelve langs de trap naar boven en ter zyden het dakvenster uit te brengen, en zo van boven in den brand te spuiten; maar 't was 'er zo heet en inzonderheit vol rook, dat het geen mensch daar harden kon, en zy zeer verbaast de Spuit-pypen neer smeeten en te rug quamen; blyvende doen, de Slangen na haar gehaald hebbende, op de straat staan, om van beneden door de vensters in te spuiten. gelyk wy, daar op by den brand komende, haar vonden.

Die lang van binnen brandt.

En sel uitbarst.

Blussing.

Maar dewyl zulx nooid van vrucht kan zyn, belaste men haar daadlyk een huis verder van den brand te gaan, daar de Slangen, langs de trappen tot op het dak te leiden, en zo over het naaste huis heen in den brand te spuiten (gelyk aldaar op het dak by (B) is afgeschetst) 't welk aanstonds gedaan zynde, wierd doen zo vervaarlyken brand als in een enkel oogenblik gestuit en geblust, de voorgeevel, diens val men lang vreesde, tot den top staande gehouden; de Buurhuizen, die in 't uiterste gevaar waren geweest, gered en zelfs het achterhuis met het geen 'er in was bewaart; het beneeden huis, daar de winkel stond, en al wat onder de gezeide kaamers, daar eerst de brand begon, was, bleef ongeraakt, de balken altemaal en de zoldring grootdeels leggen; zelfs ook de meeste sparren van 't dak, naulyx half verkoolt zynde: gelyk d'overstaande figuur vertoont. Dus hielden de bewoonders huizing genoeg om terwyl het boven gerepareert wierd te bewoonen en hun winkelneering te continueeren. De geheele Reparatie wierd gedaan aan de Huizing met - - - 1200 guld.

Schade van den sestienden brand.

De schaade aan de Goederen en Inboel, die meest geheel op deeze kaamers was geweest, beliep volgens hun opgeeven - - - 2500 guld.

te zamen - - 3700 guld.

De

Afbeelding van een rang huizen, op de Heere graft: in welks middelste, tusfen een 25 en 26sten. April 1683, smiddernachts, een zwaaren brandt ontstondt, dook wederom spoedig door de Slang brand Spuiten, zelfs met behouding van't eerst ontsteeken huis, wierdt geblust.

Representation d'une rangée de maisons, au milieu de la quelle le feu se prit, avec beaucoup de violence, a minuit le 25me. Avril 1683, et qui fut d'abord éteint par le moyen des Pompes a Boyaux: Si bien même que la maison, qui fût la premiere attaquée, fût Sauvée, comme on le voit cy dessus.

15.de Figuur. Pag: 33.

Afbeelding van een Terpentyn-olie-Brandery, en zyn Pak Guijs met terpentyn beleidt, op de Passeerders graft, welke brandery ontstak, en geblust wierdt den 17 December 1683.

Figure d'une Maison ou l'on fait de l'Huile de Terebentine, avec son Magazin, située sur le Passeerders graft, a la quelle le Feu se prit, et fut éteint le 17 Decembre 1683.

De zeventiende brand, welke den 16. July daar aanvolgende in d'eerſte Laurier dwarsſtraat omtrent den avond voorviel, was byna van gelyke geleegentheit, boven in 't huis van een Lyſtemaaker, en op zyn werkzolder, die vol krullen lag, en voorts, gelyk ook de vliering daar boven, met dunne houte blaaden en ander ligt hout bezet ſtont; 't welk hy kort te vooren in voorraad had opgedaan. De Lyſtemaaker was eeven uitgegaan, wanneer de brand, waarſchynlykſt door 't vuur dat zy gewoonlyk op haar Zolder om te lymen gebruyken, in de krullen en 't hout vattende, zo vervaarlyk en ſchielyk uitbarſte, dat in 't zelve oogenblik doen menze vernam het geheele bovenhuis reeds in lichte vlam ſtond, en dapper tegens de wederzydze Buurhuizen aan blaakerde. Van binnen drong de brand ook langs de trappen ſterk neederwaart. De Spuiten middelerwyl op 't eerſte gerucht ſpoedig by gebracht, en niet minder vaardig te werk geſteld zynde, wierden de Spuit pypen op de naaſt en overſtaande Buurhuizen gebracht, en de brand, dus omcingelt, eeven zo ſchielyk gebluſt als ze ontſtaan was. Zulx dat wederom niet alleen de Buurhuizen wierden beveiligt, en 't eerſt ontſteeken huis zelve tot den top ſtaande gehouden, zonder dat het beneedenwaart of onder de gezeide Zolder daar de brand eerſt ontſtond, wierd beſchadigt; maar ook dat zelf het dunſte houtwerk, en 't geen in de meeſte vlam had geſtaan, noch niet ten halven was ingebrand; en van 't meeſte alleen de buitenſchors, omtrent ter dikte van een quartier duims, verbrand: 't welk, afgeſchaaft zynde, noch weder konde worden verwerkt. De Reparatie koſte volgens opgeving van de Geintreſſeerde - - - 400 guld.
En de ſchade aan de goederen van de Lyſtemaaker, die doen (gelyk gezegt is) ongemeen voorzien was, beliep - - - - - - 800 guld.

te zamen - 1200 guld

1683. Seventiende brand.
Die ſchielyk uitbarſt.
En ook zo gebluſt word.
Schade van den Seventienden brand.

Hier op volgde den 17. December des zelven Jaars 1683. een brand in de fel brandenſte ſtoffe die 'er onzes weetens bekent is, in Terpentyn en Olie daar van gemaakt. En zulx omtrent drie uuren na middernacht, op de Paſſeerder graft, zynde niet ver van de Stads wallen, en derhalven aan de buiten kant van de Stad. 't Was een Terpentyn olie Brandery, in d'overſtaande Figuur afgebeeld; welke in 't voorſte deel van een Pakhuis met Terpentyn beleid ſtond, en naaſt zich by (A) een tweede Pakhuis met gelyke ſtof beleid hadde; zynde beide de Pakhuizen houte Lootzen. De brand ontſtond in de Brandery en vattede zo ſchielyk en fel in de vaten en ope tobbens met Terpentyn, die daar by ſtonden, gelyk ook in 't geen noch in de keetels was, dat de vlam de voormuur om ver drong, en de knecht, daar in werkende, het niet zo dra kon ontvluchten of hy wierd merkelyk beſchadigt. De brand derhalven zeer fel en gevaarlyk zynde maakte groot gerucht, waar op de Spuiten aanſtonds bygebracht wierden, en doen zo gevaarlyken brand wederom zo ſpoedig gebluſt, dat de Keetels en Stook plaatzen noch meeſt in ordre bleven ſtaan, als by (B) is aangeweezen. De opene Tobbens by (C) waaren half leedig gebrand en zo gebluſt, en verder de gemelde Lootzen met al den Terpentyn behouden: invoegen dat de geheele ſchade, van een brand in ſtoffen die men tot noch toe voor onuitbluſſelyk had gehouden, en die ook zeekerlyk, buiten het middel der Slang-brand-ſpuiten, niet waar te ſtuiten geweeſt, voor dat de gemelde Lootzen met d'inleggende Terpentyn geconſumeert waaren, 't welk niet zonder groote Ruine van d'omſtaande huizen kon geſchied zyn, nu niet meer beliep, zo aan de Huizing als Terpentyn volgens op geeving van den Eigenaar dan - - - - - - - - 300 guld.

Achtiende brand, in houte Lootzen met Terpentyn beleyd.
Schade van den agtienden brand.

De negentiende brand, in de volgende Figuur afgebeeld, was zeer aanmerkelyk; niet alleen om zyn gevaarlykheit, maar ook om datze ontſtond in zeer harde vorſt: 't welk het eenige geval was waar in men noch proef van de Slang-ſpuiten kon eiſſen, en daar dikmaal zwaarigheyt by veele in gemaakt wierd. 't Was den 12 January 1684. op de Leidze graft, en ontſtond op de Kleer-zolder, zo men meende door heete ſtooven die de Vrouw van 't huis en haar Suſter daar in 't midden van vuyl linnen, waar meede zy bezich geweeſt en onderwyl van afgeroepen waren, hadden vergeeten. Op de zelve zolder en daar boven lag meede veel turf en Sweeds teerig brandhoud, waar in de brand wel haaſt dapper vattede: maar dewyl de venſters rondom dicht geſlooten waaren, 't welk altyd de branden lang verhoolen houd, wierd menze hier ook niet gewaar voor dat al 't gemelde linnen, turf, teerig houd en 't geen 'er meer op de zolder was met het dak geheel ontſteeken zynde, de vlam teſſens met groot geweld, voor, achter en

1684. Negentiende brand in harde vorſt.
In turf en teerig brandhout.

1684. boovenwaart uitbarſte: waar op zo zwaaren rook, die het teerig hout veroorzaakte en daar de vlammen door heen ſpeelden, volgde, dat de buurhuizen daar van bedekt wierden en meede in vollen brand ſcheenen te ſtaan: gelyk 't gerucht zich ook zodanig door de geheele Stad verſpreide, en zelfs ter kamer der Heeren Burgermeeſteren wierd gerapporteert dat reeds drie of vier huizen genoegzaam onder de voet laagen, en het geſchaapen ſtond om 't geheele blok (beſtaande uit meer dan tachentig huizen) af te branden. 't welk dus by d'omſtaanders en Buuren verwacht en gevreeſt wierd, zo wel om de grootte en ſchielykheit van den brand, als om 't zwaare Ys daar de burgwallen meede beſlooten laagen; en dat veele zich inbeeldden dat men in zo fellen vorſt het waater niet zouw konnen gebruiken, maar alles daar 't zelve aanquam vaſt zou vriezen. Dog d'uitkomſt deed haaſt het tegendeel zien; en dat zulx aan d'uitwerking der Slang-brand-ſpuiten niets altoos kon hinderen. De Spuiten wierden zeer ſpoedig op 't eerſte gerucht bygebracht, dicht by den brand, ook zelfs op 't Ys, geplaatſt, en onderwyl opening daar in gemaakt. De Spuit-ſlangen, gelyk (by A en B) is afgebeeld, alle van vooren by de geevels opgehaalt, boven door de Buurhuizen naar binnen en achter, daar de brand felſt was; gebracht, en door uitgeſtoote pannen van de daaken geſpuit, zonder dat men eenige verhindering door de vorſt leed: de Spuiten en Slangen wierden wel daadelyk van buiten ſtyf bevrooren en uitwendig niet als enkel Ys, maar van binnen in de Slangen, of omtrent de binne-deelen van de Spuiten, was geen bevriezing altoos; dat ook waarlyk om de ſnelle beweeging en geduurige loop van 't waater onmooglyk is: en daar word in diergelyke gevallen niet anders vereiſcht (gelyk men klaar ondervond) als dat de Spuiten geduurig vol waater en in geſtadige beweging, zo lang als noodig is dat 'er geſpuit word, werden gehouden; 't welk men door 't middel van de Slangen gemakkelyk doen kan. De Spuiten overzulx by deezen brand meede zonder hapering, zo ſpoedig als men wenſchen kan, ter gang gebracht zynde, wierd in een oogenblik tyds, zulk een meenigte waater in den brand gebracht, dat het zelve met groot gedruis de trappen afſtroomde; ook zo dat men geen trappen kon zien, en noch lang na 't ſpuiten nauwlyks kon beklimmen. Al het vuur wierd in zo korten tyd en vaardig gebluſt dat ook het eerſte huis zelve, waar in de brand ontſtond, niet teegenſtaande zo contrarie geruchten en die niet ongefondeerd ſcheenen alom verſpreid waaren, geheelyk ſtaande bleef. De Buurhuizen waaren in 't minſt niet beſchadigt, als alleen door 't afſtoten van de pannen om door te ſpuiten; gelyk de volgende Figuur, afbeeldende de zelve huizen na 't bluſſen van den brand, die kort daar aan na 't leeven is geteekend, vertoont: 't Lywaad; met meerder huisraad van manden, kleerſtokken, en diergelyke, dat op de zolder lag, vond men half verbrand in 't waater dryven: van het teerig brandhout en de Turf; was alleen de buiten kant verbrand: de balken en zoldringen vond men meede alleen geblakert, of zo weinig ingebrand, datze meeſt alle konden blyven leggen; zonder dat 'er laager in 't huis eenige ſchade geſchied was. En 't geheele huis dat kort te vooren in zo fellen brand had geſtaan, was even daar na van buiten en binnen zo dik bevroozen, dat men 'er nauwlyx iets anders als Ys aan kon zien. De Reparatie aan 't huis beliep in 't geheel - 1073 guld.

en de ſchade aan de goederen bedroeg omtrent - - - 900 guld.

te zamen - - 1973 guld.

Zeer gevaarlyk.

Dog zonder hinder van de Vorſt ſpoedig gebluſt.

Schade van den negentienden brand.

Twintigſte brand.

De twintigſte brand viel voor den 23. April des zelven Jaars, in een groote party Riet van een Scheepmaker, leggende in een houte geteerde Loots op zyn werf. Onder de buurhuizen, daar af de gemelde Loots digt omſingeld lag, was een Smit, wiens vonken men geloofde dat door den wind, dewyl het doen zeer hart waaide, in de gemelde Loots ingejaagd zynde, den brand veroorzaakten: immers ze wierd 'er geweldig door voort gedreeven: 't was daar en boven op een uythoek van de Stad, 't Realen eyland namelyk, en in den tyd van d'eerſte ſlaap, des avonds omtrent 11. uuren. Evenwel niet tegenſtaande zo veel nadeelige toevallen, en dat het Riet een der ligt brandenſte ſtoffen is, vaardig vuur vat, en een zeer groote vlam maakt, inzonderheyt wanneer het door een ſterkenwind word opgeblazen, die altyd de branden geweldig voort dryft en door alles wat 'er omtrent is verſpreyd (gelyk hier ook de buurhuizen in het uyterſte gevaar ſtonden) wierd echter het geheele ongeval gered, de brand geſtut en gebluſt door een eenige Slang brand-ſpuyt, daar digt by ſtaande: en zulx zo vaardig dat niet meer als omtrent de helft van het Riet verbrande, de reſt wierd behouden: de Loots vond men alleen geblaakert, en de buurhuizen leeden geen ſchaade altoos. Invoegen dat de ſchaade

16.de Figuur. Pag:34.

Afbeelding van Brand, op de Leidze Graft ontstaan den 12.de January 1684, in zeer harde Vorst: en op wat wyze de zelve wierdt geblust.

Representation du Feu, qui se vrit le 12 Janvier 1684, a une Maison du Leidse Graft, dans le tems d'une tres grande Gelée: et de la maniere dont on l'éteingnit.

17.de Figuur. Pag. 34.

Gestalte van de voorgaande Huizing, na het blussen van den Brandt.

Etat de la Maison representée cy devant, apres que le Feu y fut éteint.

18.de Figuur. Pag: 35.

Afbeelding van een Huis in de Bloet Straat, 't welk van de tweede verdieping af tot den top toe teffens in brand geraakte, en wederom geblust wierdt den 20 July 1684. blyvende na de blussing, in de bovenstaande gestalte geheel staan.

Figure d'une Maison dans le Bloet Straat, ou le Feu se prit en un moment depuis le deuxieme étage jusques au toit, le 20 Juil: 1684. et en quel état elle se trouva apres que le Feu fut éteint.

ſchaade van deezen geheelen brand niet meer bedroeg als - - 240 guld. 1684.

Schade daar van.

Eenentwintigſte brand.

De eenentwigſte brand, ontſtaan den 19. July daar aan volgende op de Prinſe graft, was weeder in alle manieren van moijelyke omſtandigheden; zeer ontydig en op een ongerede verhoole plaats, in een Pakhuis dat zylings teegens een Stroopmakery aanſtond en alleen met een gemeene muur, met houte ſtylen deur werkt, daar van afgeſcheiden was. Tegens een van de gemelde ſtylen ſtond een van de Stroopmakers fournaiſen, waar door het ongeluk veroorzaakt en tot in 't pakhuis, daar niemant in was, gebragt wierd. De vlam verſpreyde zig daatlyk van onder langs de zolder heen, en dreef een dikke rook door de voor en achter venſters en logt gaaten uit. Doen wierd men den brand wel daatlyk gewaar, maar 't geen de bluſſing inzonderheit moejelyk maakte, was dat de laagſte verdieping van 't pakhuys, daar de brand hevigſt in ontſtak, tot aan de zoldering toe vol Campetie-hout geſtaapelt lag: invoegen datmen 'er niet in kon ſpuiten voor zo veel houts af gewerkt was, dat 'er een man boven op langs heen kon kruipen, die, de Spuit-pyp meenemende, de Slang langs en over 't Campetie-hout deed na ſleepen, tot daar hy opening vond om in 't vuur te ſpuiten: 't welk doen zo vaardig en prompt gebluſt wierd, dat niet tegenſtaande alle die verhindering en ophouding, echter de zolder nog nergens was deurgebrand, en dat aan 't Campetie hout ook maar zeer weinig ſchade was geleeden; bedragende in 't geheel niet meer dan - - 200. guld.

Schade daar van.

Twee en twintigſte brand zeer aanmerklijk.

De tweeentwintigſte brand was daags daar na, in de Bloed-ſtraat, in een hoekhuis, 't welk door vier byzondere huisgezinnen wierd bewoond; daar van 'er een in de Kelder, een in 't beneeden Huis, en twee andere op de Kamers boven elkandren woonden. De brand ontſtond kort na den middag, op de laagſte Kamer, terwyl de Bewoonders, zo wel van deeze als van de Kamer daar boven, uytgegaan en beyde de wooningen wel digtgeſlooten waaren, na men meende door koolen, die nog niet volkoomen gedooft, in een bak, onder een bedſtee gezet zouden zyn geweeſt. Immers 't is zeeker dat de brand al het binnen houtwerk; huisraad, bedſteeden en zolderingen tot onder 't dak had ingenomen, eer 'er iemant iets van gewaar wierd: want eeven te vooren langs dit huis voorby gaande was nog alles in ſtilte, maar nauwlykx een ſtraat weegs verder komende wierd 'er zeer ſchielyk brand geroepen, en daar op omziende zaagen wy een vervaarlyken rook op gaan, die lang geſlooten geweeſt zynde teffens wierd uyt gedreven.

Barſt na lang ſmeulen ſchielijk uit.

Ondertuſſen zat de Kleermaaker, die 't beneeden huis bewoonde, nog bezig te werken, tot dat, een van zyn buuren hem toeroepende dat het huis boven zyn hooft brandde, hy de vlugt nam: en in der daad ſloeg de vlam zo ſchielyk en te gelyk aan alle kanten door de venſters by A, B, C, D, in d'overſtaande Figuur (afbeeldende 't gemelde huis na de bluſſing) en by t'dak uyt, dat eer wy te rug konden komen geen menſch meer langs 't huis heen dorſt gaan, en men alle oogenblik verwagtte dat de geevel zou neerſtorten. Doen was nog niet een Spuit ter gang, dat ook om de kortheit van den tyt niet mogelyk was; echter ze raakten kort daar na klaar en zeer prompt en vaardig te werk; de Slangen bragt men, dewyl dit een hoek huis was, in d' overſtaande huizen; van waar een korten tyt door de venſters A. B en het dak ingeſpuit en de meeſte vlam weg genoomen zynde, liepen de geaffecteerdens met de Slang al ſpuitende in 't brandende huis en naar booven, en 't vuur voor haar heen geſtadig uit bluſſende, beklommenze zo ſpoedig weer de boven zolders, dat lang binnen den tyt van een quartier uurs na dat men den brand voor 't eerſte hadde gezien, zy met de Spuit-pyp door al de kamers tot in den top van 't huis geavanceert waaren, en alles uitgebluſt hadden: in voegen dat dit huis, waar omtrent eeven te vooren niemand had derven komen uyt vrees van bevallen te worden, zonder een ſteen van af te vallen, tot den top ſtaan bleef, en geen buurhuizen, niet teegenſtaande 't naaſte geheel van hout was, beſchadigt wierden.

Bluſſing.

Men bevond na de bluſſing, dat de brand, doenze zo lang beſlooten geweeſt zynde locht en opening kreeg, niet alleen bovenwaarts maar ook tot beneeden in de kelder was doorgedrongen; en dat gevolglyk het geheele huis van daar tot in 't opperſte van 't dak toe, door zo veel wooningen heen, die alle hun winterbrand van turf en hout op de bovenſte zoldringen hadden leggen, te gelyk in vollen brant had geſtaan. De turf en 't brandhout bleef genoegzaam altemaal overig, het huisraad van kaſſen, tafels, ſtoelen, wiegen, kleeren, bedden, kleer ſtokken en diergelyke vond men, dat vreemt te zien was, alle nog in de zelve ordre en geſtalte alſſe te vooren geweeſt waaren, maar zwart verbrand en in gekoolt, en over zulks weynig waardig.

En 't huis geſalveerd.

De ſchade aan de gemelde goedren der vier Huisgezinnen, by de Geintreſſeerden zelve ge-

1684. gefchat, beliep omtrent - - - - - - 600 guld.
Schade van den twee en twintigften brand. en de reparatie van 't huis kofte - - - - - 700 guld.

te zamen - - 1300 guld.

Drie-en-twintigfte brand. De drieentwintigfte brand was maar vier daagen daarna, den 24. July, op den binnen Amftel, in een Rofemaryn-olie brandery; op 't midden van den dag: en ontftond, door dien iemand van onder 't fournais eenig vuur daar vlam aan was uithaalde, welke vlam de waafem van de Olie rakende, die inzonderheyt heet zynde zo vlug is datze zig door de locht verfpreid en vervliegt, floegze eeven als een blixem tot in 't fournais: de knecht, fchoon hy daatlyk de vlugt nam, wierd merklijk aan 't hooft en handen gebrand; en de gansche brandery zoo geheel van vlam vervult, datze met eene flag aan alle kanten, en bovenwaart tot in een andre wooning, door brak; en de bewoonders, zonder datze iets konden mede nemen, daar uit dreef. De brand derhalven ook ten eerften gezien zynde, wierden de Spuiten zoo vaardig by gebragt, de Slangen langs de trappen op geleyd, en de Spuit-pypen tot in de brandende vertrekken gefteeken en gefpuit, dat de brand by na zo haaft weer gebluft wierd alffe ontfteeken was: 't welk inzonderheyt ook na de blufling bleek, dewyl de Brandery overal niet anders dan geblaakerd wierd gevonden; de wooning daar boven was meede aan alle zyden, zo ver opening geweeft was, alleen met ftralen berookt en gebrand; en de gevlugte Bewoonders vonden op haare weerkeering, al haar huisraad nog geheel en ongefchonden, en de fchade van zo gevaarlyken
Schade des zelven. brand beliep niet meer, volgens op geeven van den Eigenaar, als - 165 guld.

Vier-en-twintigfte brand. De vierentwintigfte brand was op de Gelderfe kay, den 26. September, 's avonds omtrent 5. uuren, in de Kermis daagen; en wierd zo men meende veroorzaakt door Jongens welke omtrent die tyt gewoon zyn veel met klyne vuur-werkjens, voetzoekers en diergelyke te werpen, waar van 'er een door een openftaand venfter by ongeluk vloog
In Hey. in een Bezemmakers kelder, die met heyde beleyd was, en tot diep inde heyboffen indrong. Men wierd geen vuur gewaar voor dat, de heyde fterk in brand geraakt zynde, de vlam voor en achter door de venfters uytfloeg. De Spuiten daar op ten fpoedigfte by gehaald werdende, kon men gemaklyk terftond, met door de venfters in te Spuiten, de meefte vlam wegneemen en alle voortgang beletten; maar dewyl de hey tuffen de balken in tot aan de zoldring toe op geftapelt lag, bleef het vuur daar nog lang tuffen verhoolen; en de fmeulende hey dreef zoo fterken waafem en rook uit, dat men niet ver genoeg in de Kelder kon ingaan, om van onderen tegen de zoldering aan te fpuiten. Men was derhalven genoodzaakt geduurig die geene die de Spuit-pyp beftierde, te verwiffelen, en op die wyze langzaam t' avanceeren, tot dat de rook en hette onder 't geduurig Spuiten hand overhand verminderende, endling toelieten de geheele kelder deur te gaan: als wanneer, 't overige vuur haaft gebluft zynde, men nog 't meerder
Schade der Vier en twintigfte brand gedeelte van de hey onverbrand overig vond, en aan 't huys zelve had buiten de gemelde kelder nog geen brand geraakt, invoegen dat de fchade maar beliep - 200. guld.

Vyf-en-twintigfte brand. Omtrent een maant daar na, den 21. October, viel de vyfentwintigfte brand voor, aan 't end van de Tuinftraat, op een achter kamer, door doove koolen die de bewoonders, eerze noch genoeg gedooft waren, onder een bedftee hadden gezet, en alle venfters en deuren rondom digt geflooten hebbende, ter Markt gegaan waren. Invoegen dat de brand de geheele kamer deurkroopen had en buiten uytfloeg. eer menze vernam; en te gelyk wasze meede naar boven in de turf en 't hout gedrongen. Doch, dat eevenwel dit zo ver verfpreidde vuur wederom gemaklyk en vaardig wierd geftuit, waar toe men de Slangen door 't beneeden huis langs de trappen na boven bracht, bleek, dewyl
Schade van den Vyf-en-twintigften brand. de heele reparatie aan de huizing niet meerder koftede als - - 300 guld.
en aan de goederen omtrent - - - - - 315 guld.

te zamen - 615 guld.

Sesentwintigfte brand. De fesentwintigfte brand, die den 29. November daar aan volgende voor viel, was niet minder aanmerklyk, en zeer gevaarlyk; op de kleveniers burgwal in een der Gafthuis huizen, des nachts omtrent 12. uuren, na dat de Bewoonders eerft te bed gegaan waaren. De Vrouw alleen wat na op gebleeven zynde, hoorde 't in haar achter-keuken geweldig knappen, en daar na willende gaan zien, zagze, zo dra de deur

geo-

geopend was, den brand. Zy die noch niet groot vindende, geloofde datze met hulp van haar huisgezin dezelve wel meeſter zoude konnen worden; en de deur daar op weer toe ſtootende, gingze bedaard genoeg haar Man op roepen: maar die had nauwlykx gehoord dat 'er brand in zyn huis was; of ontſtelde zich zodaanig, dat hy t'eenemaal onbequaam wierd om iets te helpen. De Vrouw liep doen na booven, om de meit te roepen; die niet minder verbaaſt uit de ſlaap ſchoot, haar onderrok alleen aantrok, en met de reſt van haar kleeren in den arm, in plaats van te helpen, ten huiſe uit liep. Doen ze zich dus van alle hulp ontblood vond, en weer in d'achterkeuken komende zag, dat de brand ondertuſſchen geweldig was verzwaard, riepze endeling op de ſtraat om hulp, en dat 'er brand was. Doch eer te middernacht het volk ter been, en met de Spuiten by den brand komen konde, was niet alleen de gemelde achterkeuken, welke raakend tegen 't voorhuis, en met de keuken van 't Buurmans huis onder een dak, ſtond, geheel ontſteeken, maar ook de brand door de turf koker, die uit de gemelde achterkeuken na de turfzolder van 't voor huis liep, tot in den turf en 't dak gedrongen. 't Welk te gevaarlyker was; om dat al de turfzolders van tien of twaalf der wederzyds naaſte buurhuizen onder 't zelve dak, alleen met eenig dun muurwerk geſcheyden ſtonden; en zich op deed, als of alle de gemelde turfzolders; en by gevolg zo veel buurhuizen meede, daatelyk in brand zouden hebben geraakt. Zo quaden toeſtand maakte groote verleegentheyt onder de buuren, tot dat de Spuiten by gebracht waaren: en beyde, voor op de ſtraat en achter op de plaats van 't Gaſthuis, 't welk tegens de achterkeuken aan ſtrekt, gezet zynde, wierden de Slangen te gelyk van achteren op d'achterkeuken, en van vooren door de gang heen gebracht; een derde op de zolder geleid, en de Spuitpyp door een reet van de deur, terwyl de geene die ze voerde zich achter de zelve verbergde, geſteeken. In dezer voegen wierden niet alleen de buurhuizen beveyligt, die geen ſchaade altoos leden, maar zelfs d'achterkeuken noch ſtaande gehouden; en 't meeſte keuken gereetſchap van potten en keetels wel zwart geblaakert doch ongeſchonden bewaard: een deel vlees dat gezouten ſtond, dewyl het doen in de ſlachtyd was; vondmen half gaar gebraaden en van buiten geſchroeit, maar echter noch bequaam om te gebruyken: de turf en 't hout was ook noch maar zo kleynen gedeelte van verbrand, dat de Bewoonders hunne geheele ſchaade niet hoger reekenden dan op - - - - - - - - - - 50 guld.
En de reparatie aan 't huis wierd gedaan met - - - - - - 500 guld.

te zamen - 550 guld.

1684. *Door lang zukkelen verzwaard.* *Quade toeſtand.* *Remarquable bluſſing.* *Schade van den Sesentwintigſten brand.*

De zevenentwintigſte brand en de drie volgende, wierden alle by na ter zelve tyd dat menze vernam, met zeer weynig ſchaade, wederom gebluſt; zonder dat 'er iet byzonder aanmerkelyk, of dat niet meede omtrent de voorige branden plaats gehad heeft, in voorviel. En dewyl wy in 't verhael der zelve, tot nu toe, meeſt omſtandig hebben aan geweezen, op wat wyze de bluſſing wierd gedirigeert en zich toedroeg, zullenwe om niet dikmaal gelyke dingen te herhaalen, de volgende beſchryvingen bekorten.

Zevenentwintigſte brand.

Deeze brand ontſtond den 26ten December, des avonds omtrent 9. uuren by de Leidze poort, in de kelderkeuken van een gediſtilleerde-waater-verkoper door doove koolen die in een kas wederzyds tuſſen ander kaswerk in ſtaande, gezet waaren; welke weer aan glimmende, raakten 't gemelde kaswerk heevens 't geheele vertrek in brand zonder dat men 't gewaar wierd, voor dat de rook en vlam door de deur en zy venſters, die beide dewijl 't een hoekhuis was aan de ſtraat quaamen, uitſloeg. Eevenwel wierden de Spuiten zo tydig bygebracht en de brand gebluſt, dat zelfs het dunne houtwerk der gemelde kaſſen en bedſtêe, noch in zyn geſtalte bleef ſtaan; en de geheele zoldering van de keuken, met een dun bekleedſel, alleen om de zwartheit van den brand te dekken, kon herſteld worden; en zonder dat 'er verder aan 't bovenhuis eenige ſchaade geſchiede. Dus vondmen meede de goederen daar in zynde (uit gezeid een kleerkiſt die alleen buiten gebrand, en van binnen met al de kleeren ongeraakt was gebleven) wel meeſt bedurven, doch niets geheel verteerd; en de ſchaade wierd by den Eygenaar niet hooger geſchat als op - - - - 70 guld.

Schade van den zevenentwintigſten brand

1685.

De achtentwintigſte brand was den 10^den Maart van 't volgende Jaar 1685 in 't huis van een Witwerker, op d'oudezyds voorburgwal: en de negentwintigſte vier daagen daar na, in een Zeepziedery op 't water; Beyde in ſchoorſteens en 't houtwerk daar op ſtaande; waar in ze ook tydig, zonder verder te komen, wierden gebluſt. Invoegen dat 'er

Acht en Negen entwintigſte brand.

1685. *Schade daar van.* 'er geen schaade van belang door wierd geleeden. Kostende de reparatien, volgens op-geving van beyde de Eygenaars, niet booven de - - - - - 50 guld.

Dertigste brand. Geen meerder schaade deed de dertigste brand; welke in de Stads Schermschool den 30sten Juny begon omtrent of aan de geweer-kassen, door een brandend lond, zo men meende, dat daar aan was opgehangen en vergeeten. Maar dewyl 't Schermschool *Schade daar van.* een zeer laag dak had, sloeg de vlam daatlyk buiten uit, en 't wierd daar door zo tydig gezien en geblust, dat de geheele reparatie niet meer wiert getaxeert als op 25 guld.

Een en-dertigste brand. Den 20sten der zelve Maand geraakte 't ongeluk in de Bakkery van een Koeke bakker, by d'oude haarlemmer sluys; in een deel Rysbossen, die des avonds by en voor den Ooven, om te droogen, waren geleyd, en 's nachts omtrent half twaalf uuren, na dat de Bakker en zyn Knechts een uur of anderhalf te bed waren geweest, door eenig vuur dat op den haart voor den ooven was blyven leggen, ontsteeken wierden; en niet alleen de geheele bakkery meede ontstaken, maar de brand drong ook dadelyk deur tot in 't vertrek boven de bakkery. De Bakker, misschien door 't gedruis wakker wordende, hoorde dat de glaazen van zyn bakkery in stukken borsten, en daar op ten bedde uyt loopende, vond hy den brand zo zwaar en groot, dat hy geheel verbaast na de straat liep om hulp te roepen: waar op de Spuiten in zeer korten tyt by gebracht en te werk gesteld zynde, wierden de Slangen door de buurhuizen en 't voorhuis zelve, zynde de bakkery een *Vaardig geblust.* achterhuis en rondom digt betimmerd, heen geleid en de brand zo vaardig gestuit en geblust, dat niet tegenstaande de bakkeryen, en alles wat 'er in is, gemeenelyk zeer droog zyn, en derhalven het vuur veel snelder als anders indringt, echter dit geheele achterhuis, zonder beschadiging van de om- en aanstaande buurhuizen, wierd behouden. De zolder en 't ander houtwerk van de bakkery was maar weinig ingebrand, en verder alles zo volkomen in zyn stand gebleeven, dat de Bakker zich aanstonds daar van wederom kon-

Schade van den een-en-dertigsten brand.

de dienen. De geheele reparatie kostede niet meerder als omtrent - -	70 guld.
En de schade van den Bakker, die meest aan zijn gereetschappen en een deel geprepareerd deeg was, beliep omtrent - - - -	100 guld.
te zamen - -	170 guld.

Twee-en-dertigste brand. Den 31sten Augustus daar aan volgende, meede omtrent middernacht, ontstont op 't end van de Singel by d'oude vysel-straat, brand in 't huis van een Distilleerder, door 't afbarsten van den helm: waar op de brand daatlyk in de ketel vloog, en te gelyk de schoorsteenmantel met de schoorsteen en 't geen 'er om en by stont zo heevig ontstak, dat de koolen en vonken tot in andere wooningen over vielen. 't Welk derhalven ten eersten van buyten op de straat gezien zynde, wierdze zo vaardig wederom geblust, dat 'er geen noemens waardige schaade door wierd geleeden; immers beliepze in 't *Schade daar van.* geheel niet boven de - - - - - - - - 60 guld.

Drie-en-dertigste brand. Den 20sten October ontstond, voor de drieendertigste maal, brand in d'Oude zyds Armsteeg, op d'achterkamer van een Katoendrukker; door groote vuursteen die hy onder de katoenen op de gemelde kamer over stokken tot op de vloer neerhangende, om ze te doen droogen, had gezet. Maar dewyl 't over dag was, en men 't ongeval tydig ver- *Schade daar van.* nam, wierd de brand ook aanstonts weder gestuit en geblust, zonder meerder schade te doen als omtrent - - - - - - - - - - 80 guld.

1686. *Vier en-dertigste brand.* De vierendertigste brand was van veel grooter belang, ten uytersten gevaarlyk en fel, ontstaan op den 23sten January des volgenden Jaars 1686. aan 't achter end van de Tuinstraat, niet ver van Stads Wallen, in 't huis van een Quakzalver; die bezig zynde met zyn genees middelen te bereyden, een groote pot op 't vuur had gezet om balsem *Zeer gevaarlijk.* sulferis te maaken: welke pot, by ongeluk barstende, vloeyden 't mengsel in 't vuur en brandende langs de vloer van de keuken heen. Hy meende 't echter met hulp van zyn Vrouw, niet tegenstaande de vlam reets tegens hen aanvloog en haar 't vel van 't aanzicht en handen schroeyde, door 't opwerpen van deekens te dempen; maar 't mislukte, *De bewoonder gebrand.* en de Quakzalver wierd onderwyl zo jammerlyk gebrand, dat hy van pyn uytzinnig, zonder te denken wat hy deed, uit zyn huis in 't waater liep; 't welk daar na zyn ongemak niet weynig verzwaarde. Doen raakte terstont, door de felheit der gemelde stoffen de kelder vol vlam die niet alleen te gelyk meede in de boven vertrekken van 't huis indrong, maar ook voor en inzonderheit achterwaart tegen de buurhuizen, daar veel houte

houte getimmertens onder waaren, en die byna raakend tegens het brandende huis aanstonden, uytsloeg en meede ontstak: 't welk de Buuren haare goederen met groote verbaastheit deed by een pakken om te vluchten. Doch onderwyl een of twee Spuiten bygehaald zynde, wierd de Spuitpyp van een der zelve, onder geduurig spuiten, van vooren door de kelder ingebracht, en onderwyl andere van achter door de buurhuizen heen geleyd: en de zelve noch zo tydig geblust, datze alleen van buiten aan de vensters gebrand en zwart geworden waaren. 't Quakzalvers huis wierd meede behouden, zelfs zonder andere beschadiging als aan de kelder daar hy ingestookt hadde, en 't eerste vertrek daar boven; daar in beyde eevenwel de balken en zoldering konden blyven leggen: gelyk ze de Eigenaar ook maar met dun hout deed bekleeden. Dus was waarlyk het branden van deze menschen de grootste ramp; inzonderheit van de man, de vrouw was het wat tydiger ontvlucht, maar hy bleef na zyn genezing jammerlyk geschonden: behalven dat zyn meeste vingers styf waaren, had hy by na de geheele gestalte van zyn aanzicht verlooren. Zyn verdere schade aan medicamenten huisraat en kleeren, die wel niet heel verbrand maar echter meest bedurven waren, schatte hy op - - 400 guld.
En de schaade aan 't huis bedroeg - - - - - - - 300 guld.

te zamen - - 700 guld.

1686. *Blussing.* *Schade van de vier-en-dertigste brand.*

De vyfendertigste brand liep op verre na zo qualyk niet af, inzonderheit voor 't lyf van de Bewoonders, welke doenze ontstond, uit waaren. 't Was op den 6de February des avonts in de lange straat, op een achterkamer: na men meende veroorzaakt door doove koolen, die te na aan een kleerkas gezet waaren. De brand wierd zo spoedig door by gebrachte Spuiten gestuit, waar van men de Slangen langs de trappen op door de kamerdeur, na ze met geweld opgebrooken was, leydde, dat 'er geen vuur buiten de gemelde kamer quam. De kas was meest weg, doch de kleeren en 't lywaat alleen van buiten afgebrand, maar overzulks, schoon 't van binnen gaaf was, meest geheel aan lappen en bedurven. Dus bedroeg de schade noch omtrent - - - 200 guld.

Vyf-en-dertigste brand. *Schade daar van.*

Drie dagen daar na, den 9de February namelyk, was weeder brand in 't huis van een Smit, in 't end van de Kathuiserstraat, by Stads wallen. Deeze brand deed zich in alle deelen bekommerlyk op: 't was doenze uit brak omtrent middernacht, veer van de hand, en quam in 't Smids huis, uit een pakhuis van zijn Buurman, daar niemand in woonde, maar dat tot een Smeersmeltery gebruikt wierd en zyn fournais had staan tegens de muur, welke deze huizen scheidde, en aan beide gemeen en door ouderdom zeer gescheurd was. Hier langs raakte, door vuur dat na 't stooken onder 't fournais was blyven leggen, 's nachts een deur-kosyn in 't Smids huis in brand, en 't zelve zo vol rook dat 'er de Smit en zijn huisgezin van wakker wierden. Hy zich om te blussen alleen niet sterk genoeg vindende, maakte gerucht op straat om hulp: 't welk zy zo vaardig, door by komende Spuiten, kreegen, dat de schaade van dezen geheelen brand, die geen kostelyke stoffen had ontmoet, niet meer beliep als omtrent - - - - - 25 guld.

Zes-en-dertigste brand. *Schade daar van.*

Niet minder gevaarlyk was de volgende zevenendertigste brand, den 29ste July van 't zelve Jaar, in een nauw steegje, in de Loyerstraat, op een achterkamer, bewoond by een Weduw en haar kind, ontstaan. Het ongeval wierd veroorzaakt, zo zy meende, door haar hondje; 't welk alleen in huis bleef, na dat zy uit gegaan was en een stryk yzer met vuur had laten staan op de taafel; waar op zy geloofde dat haar hondje, na brokjes brood die haar kind eeven te vooren gegeeten hebbende had laten leggen, zou gesprongen en 't Yzer om gestooten hebben: altans de brand wierd niet vernoomen, gelyk gemeenlyk wanneer de bewoonders uit zyn gebeurd, voor datze, het geheel vertrek van vuur vlam en rook vervult zynde, met geweld door de vensters en glazen uit barstte. Echter wierdze zo spoedig geblust (niet teegenstaande daar en boven de steeg nauwlyx drie voeten wyt was, in voegen dat 'er geen Spuit maar wel de Slangen, die over al deur konnen, ingebracht konden worden) dat wederom de brand niet buiten gemelde kamer quam en dat de zelve, ook noch met dun bekleedzel tegen de beschadigde deelen te voegen, weer in stand kon werden gebracht. De schade van de weduw reekende zy op - - - - - - - - - - - - - 125 guld.
En die van den Eygenaar van 't huis bedroeg - - - - 200 guld.

te zamen - - 325 guld.

Zeven-en-dertigste brand. *Schade van den zeven-en-dertigsten brand.*

1686. *Achtentdertigste brand.* Den 1sten November van 't zelve Jaar was 'er brand by de Raampoort, omtrent middernacht; in Hoy, dat qualyk en zeer gevaarlyk geplaatst lag, in een houte loos tegens een tweede hout gebouw of Pakhuis aanstaande, daar de brand met een teffens in sloeg; maar inzonderheit brakze door het dak uit. 't Welk groot gerucht op straat maakende, wierden 'er eenige Geaffecteerdens van verscheide Spuiten meede door op gewekt; daar van de naaste zo vaardig hunne Spuit by brachten, en den brand bluften, dat de tweede komende niet nodig was, noch ook te werk gesteld wierd. De Loots vond men na de blussing alleen geblakerd, en zo weynig van 't hoy verbrand, dat de geheele *Schade daar van.* schade niet meer bedroeg als - - - - - - - - 40 guld.

Negen-en-dertigste brand. Den 28sten van de zelve Maand des morgens vroeg, raakte in de Linde straat ten huize van zekere Juffrouw, die zich voor Prophetes uit gaf en geheel alleen woonde, de kelder-keuken, met de goederen daar in zynde, in zo hevigen brand (by wat toeval wist men niet) dat de vlam van alle kanten uyt barstende, meede verscheyde andere vertrekken van 't huis ontstak; en inzonderheit de schoorsteen van onder tot boven, met het houtwerk dat 'er opstond. 't Welk boven het dak uit steekende, wierd 'er de brand daatlyk door gezien, en veel volk ter been gebracht. De Spuiten hier mede aanstonds door de geaffecteerdens by gebracht zynde, wierden van de twee eerst gekome de Slangen geleyd, een de trappen af in de kelder, en de tweede de trappen op na booven, over de zolders en het dak tot in de schoorsteen: welke den brand volkoomen bemachticht hadden eer 'er meerder Spuiten, die eevenwel ten spoedigste volgden, by quaamen; en des zo tydig dat men na de blussing niets (uitgezeit alleen de bedstee en schoor- *Spoedig gebluft.* steenmantel) verder verbrand vond, als dat men 't noch met afschaven en bekleeden kon helpen. Zelfs twee vaten met gaaren, die in 't midden van den brand hadden gestaan, waren de vaaten alleen van buiten geblakerd, maar 't gaaren ongeschonde behouden. Waarlyk een klaar blyk van de vaardigheit der blussing. De grootste beschadiging was aan de witte muursteentjes van de kelder-keuken, en de Marmere vloersteenen van de vertrekken daar boven, die van de geweldige hette meest afgeschilfert en stukken gesprongen waaren. Dit maakte dat de reparatie in 't geheel noch koste, volgens opgeven *Schade van den negen-en-dertigsten brand.* van den Eygenaar - - - - - - - - 300 guld.
En de schade aan de goederen beliep volgens opgeving van de Bewoonster, - - - - - - 150 guld.

te zamen - 450 guld.

1687. *Veertigste brand. In harde vorst.* De Veertigste en laatste brand was wederom in hard vriezend weer, op den 21sten January des volgenden Jaars 1687. op de Teslelse kay: en wierd veroorzaakt door de schoorsteenpyp van een kaggel, die door twee bedsteeden, nevens en rakend aan malkander staande, op liep tegens de zymuur van 't huis tot buiten het dak. Deze pyp, dun en zwak zynde, had een borst en opening gekregen omtrent ter plaats daar de bedden teegen aan laagen, waar door ze niet gezien wierd; maar de kaggel over dag vry sterk gestookt, en 't roet na alle apparentie aan 't vonken geraakt zynde, had den brand des avonds omtrent 9. uuren in gemelde bedsteeden, in de zoldring daar booven, in het dak en al 't geen 'er onder en omtrent was, zo heevig gebracht, dat de vlam helder boven de daken uitbrandde en over de straaten heen lichtte. Dus quamen 'er drie Slang-brand-Spuiten vaardig en zo te gelyk op een tyt by, dat ieder van hun meende d'eerste ter gang geweest te zyn. 't Welk weder alles, zonder de minste hapering door de vorst te lyden, geschiedde; en de brand wierd by na in een ogenblick tyds geheel gebluft, met zo weynig beschadiging aan 't huis, dat in de zoldring en het dak alleen een *Effect van de blussing.* matig gat gebrand, en in 't vertrek laager, daar de brand begonnen was, buiten de bedsteeden en 't geen 'er inlag, niets geraakt was. Kort daar aan stond de geheele zymuur, van booven tot beneeden, en by na al 't geen omtrent den brand geweest en bespuit was, styf bevroozen, en 't water een merklyke hoogte op de zolder: 't welk, langs de trappen afstortende, de zelve zo glad deed bevriezen, dat menze nauwlykx konde beklimmen, en over al door de reeten van de zolder heen op de geen die 'er onder waaren droop: invoegen dat de kleederen van by na ieder die uit het brandende huis quam, in plaats van verschroeit te zyn, styf bevroozen stonden. Zonder dat eevenwel aan de Spuiten of Slangen zo lang de blussing duurde eenige bevriezing, anders als uitwen- *Kleyne schade.* dig daar 't geen hinder deed, gebeurde. De bedden, kussens, deekens, en diergelyke, daar van 'er op de bedsteeden die niet gebruikt wierden, meerder laagen als 'er behoorden,

was

was het vierdedeel niet verbrand, maar echter geen ſtuk ongeſchonden, dewyl het alles te midden in de vlam had geſtaan. De ſchaade aan de huiſing beliep volgens des Eigenaars opgeeven. 1686.

Schaade van de veertigſte brand.

Eigenaars opgeeven	90 guld.
en aan de goederen	125 guld.
te zamen	215 guld.

Hier by gevoegd zynde de ſchaadens van alle de voorgemelde branden van dit hoofdſtuk, om 't geheele beloop daar af te zaamen te hebben (gelijkwe meede aan 't einde van het 2de hoofdſtuk van dit deel, ten opzichte der ſchaadens, onder 't gebruik der Oude Spuiten en blus-gereet-ſchappen voorgevallen, gedaan hebben) volgens het geene t'elkens is aangeweezen, naamelijk.

de ſchaade van de eerſte, tweede, en derde branden, te zamen	500 guld.
de ſchaade van den vierden brand,	2080 guld.
de ſchaade van den vijfden brand,	515 guld.
de ſchaade van den zeſden brand,	80 guld.
de ſchaade van den zevenden brand,	100 guld.
de ſchaade van den achtſten brand,	600 guld.
de ſchaade van den negenden brand,	825 guld.
de ſchaade van de tiende, elfde, twaalfde, dertiende, veertiende, en vyftiende branden, te zamen	800 guld.
de ſchaade van den zeſtienden brand,	3700 guld.
de ſchaade van den zeventienden brand,	1200 guld.
de ſchaade van den achtienden brand,	300 guld.
de ſchaade van den negentienden brand,	1973 guld.
de ſchaade van den twintigſten brand,	240 guld.
de ſchaade van den eenentwintigſten brand,	200 guld.
de ſchaade van den tweeentwintigſten brand,	1300 guld.
de ſchaade van den drieentwintigſten brand,	165 guld.
de ſchaade van den vierentwintigſten brand,	200 guld.
de ſchaade van den vijfentwintigſten brand,	615 guld.
de ſchaade van den ſeſentwintigſten brand,	550 guld.
de ſchaade van den zevenentwintigſten brand,	70 guld.
de ſchaade van den achtentwintigſten brand, de ſchaade van den negenentwintigſten brand,	} 50 guld.
de ſchaade van den dertigſten brand;	25 guld.
de ſchaade van den eenendertigſten brand,	170 guld.
de ſchaade van den tweeendertigſten brand,	60 guld.
de ſchaade van den drieendertigſten brand,	80 guld.
de ſchaade van den vierendertigſten brand,	700 guld.
de ſchaade van den vijfendertigſten brand,	200 guld.
de ſchaade van den zeſendertigſten brand,	25 guld.
de ſchaade van den zevenendertigſten brand,	325 guld.
de ſchaade van den achtendertigſten brand,	40 guld.
de ſchaade van den negenendertigſten brand,	450 guld.

Zo beloopt de geheele ſchaade van veertig branden die in vijf Jaaren onder 't gebruik der Slangbrandſpuiten voorgevallen zyn - 18355 guld.

Beloop der ſchaade in vyf Jaren.

En over zulx yder Jaar door een omtrent 3670 guld.

't Welk teegens de voorgaande ſchaade, onder 't compleet gebruik der oude Spuiten en blus-gereetſchappen geleeden, vergeleeken zynde, beloopende volgens 't geen in het tweede Hoofd-ſtuk deezes deels is aangeweezen, een ſomme van 34376. guld. Jaarlyx, zo blykt dat dezelve nu niet meer als omtrent een ten honderd, van 't geen ze te vooren was, bedraagt.

Tegens de ſchaade te vooren geleden vergeleeken.

't Is ook zeer blykelyk en aanmerkelyk (ten einde niemand denke dat de voorige branden van erger hoedanigheden als de laatſte zyn geweeſt, en daarom meerder ſchaade deeden, hoewel dit ook een onbegrypelyk toeval zou zyn om de ruimte van tyd

1686. tyd en meenigte van branden diewe genoomen hebben) dat veele van deze laatste veertig branden, boven het meerder getal, van zwaarder beginselen waren, moejelyker omstandigheden, en erger toevallen hadden als die, tegens welke ze vergeleeken zyn. Zo was de vierde brand, in een Bakkery achter de huizen in dichte betimmering; en nog meer de vyfde brand, in een Zeepziedery, die achter vyf andre huizen gestrekt lag, en eer men 't vernam, van onder tot boven, door twee volle turfzolders heen verspreid was; zulks dat de buurhuizen en 't woonhuis 't uiterste gevaar liepen; gelykze ook van de bewoonders zelve voor verlooren wierden geschat, zynde voor al van geen beeter toestand als de eerste en tweede brand van 't 2de Hoofd-deel, in Zuikerbakkeryen die voor aan de straat en aan 't water stonden: en immers veel erger als de derde brand, in een Moutery en Graan-pakhuizen, die rondom vry stonden en weinige brandlijke stof in of aan hadden, en evenwel in tegendeel tot de grond vernielt wierden. De neegende brand was meede niet weinig bekommerlyk, in houte huizen, dichte betimmering, veer van 't water, in 't naarste van de nacht, en derhalven in alle deelen geschikt om groote ruinen te maaken. Gelyk ook de sestiende brand op de Oude Heere-graft, te midden van de nacht, en in 't voornaamste van de Stad, gesteld was om zeer groote schaade te doen, waare ze niet spoedig geblust geweest. De zeventiende was in veel deelen van gelyke omstandigheeden, maar onder alle de voorige elf branden is 'er geene die te gelyken is by den achtienden brand in een Terpentynolyebrandery; een der felste stoffen die bekend zyn, en ten opzicht van zyn om en aanstaande pakhuizen, met dezelve stof beleid, van de ergste verwachting die men zoude kunnen uitdenken. De negentiende brand op de Leydze Graft was weer in veel felder vorst als een der voorige, in 't voornaamste van de Stad; en zoude derhalven geen kleine schaade by voortgang gedaan hebben. Dus hebben meede de meeste van de overige branden, zelfs wel die de minste schaade veroorzaakten, gelyke of andere toevallen die ze zeer bekommerlyk maakten gehad, welke men lichtelyk in de beschryvingen kan na zien. En dewyl de blussing in zo veel branden als we nu verhaald hebben, en noch die sedert tot heeden toe zyn voorgevallen, en derhalven te zaamen in den tyd van acht Jaaren uitmaken een getal van meer als festich achter een gevolgde branden, zonder ooit te missen, altyd eeven spoedig en gelukkig is uitgevoerd, ziet men blykelyk dat van deze inventie geen beeter uitval, noch omtrent de geheele brand-blussing geen meerder zeekerheit te wenschen was. En gevolglyk dat deeze Stad, ten dien opzichte, onder Gods genadigen zeegen, in volkomen veiligheit gesteld is,

Brand in een Oostindis Schip.

Tot hier toe geschreeven hebbende valt 'er een Brand voor in een Schip, welke wy, om dat het d'eenige van belang is die sedert het gebruik der Slang-brand Spuiten in Scheepen is ontstaan, om datze zeer aanmerklyk is, hier zullen aan voegen. 't Was in een Schip van omtrent 130 voet lang, by de overstaande figuur, na de blussing geteekend, afgebeeld, toebehoorende aan de Oostindise Compagnie, en dat voor de Timmerwerf op Oostenburg lag, de veerste uithoek van de Stad. Zy geschiede den 14den Mey 1690. op Pinxterdag, s'namiddags onder Kerktyd, waar door by na al 't Volk, zo wel dat op de Werf hoorde als die 'er by woonden, uit de Stad of in de Kerk zynde, van de hand was, en de gezeide werf genoegzaam ledig stond. Door wat oorzaak de brand ontstond heeft men niet konnen vernemen, maar wel, uit eenige weinige die 't van verre zagen, dat ze begon omtrent het voorste deel van 't Schip, en zoo schielyk, dat by na op 't zelve oogenblik doen d'eerste rook opging, het geheele Schip tot achter toe, en zelfs tot boven in de masten, in volle vlam raakte. 't Was doen een weinig na half drie uuren, en 't bleef dus geruimen tyd leggen branden, zonder dat 'er by na eenig devoir om te blussen wierd aangewend, zo wel by gebrek van Volk als van ordre: en ten deele uit inbeelding van dat het Schip niets te behouden was. Derhalven stelden zich de meeste van de weinige menschen die 'er noch omtrent waaren te werk om een tweede Schip, dat 'er dicht by lag, eerst met zeilen te dekken, en daar na uit de weeg te winden. En hier wierd door d'oude blus-gereetschappen, die de Compagnie neevens de Slang-Spuiten noch behouden had, by na gelyk nadeel geleeden als in 't Jaar 1680. by den brand in de Lynbaanen, hier voor verhaalt, gebeurde. Het uit de weeg winden was meede t'eenemaal vruchteloos, want men had zo lang werk om 't vaartuig daar toe by te haalen, te plaatzen, vast te leggen en 't windtuig aan het Schip te brengen, dat, eermen ten vollen klaar raakte, 't geheele booven-deel van 't brandende Schip met de kajuit neergestort, en de meeste vlam die boven

Op Pinxterdag.

By gebrek van volk lang verzuimt.

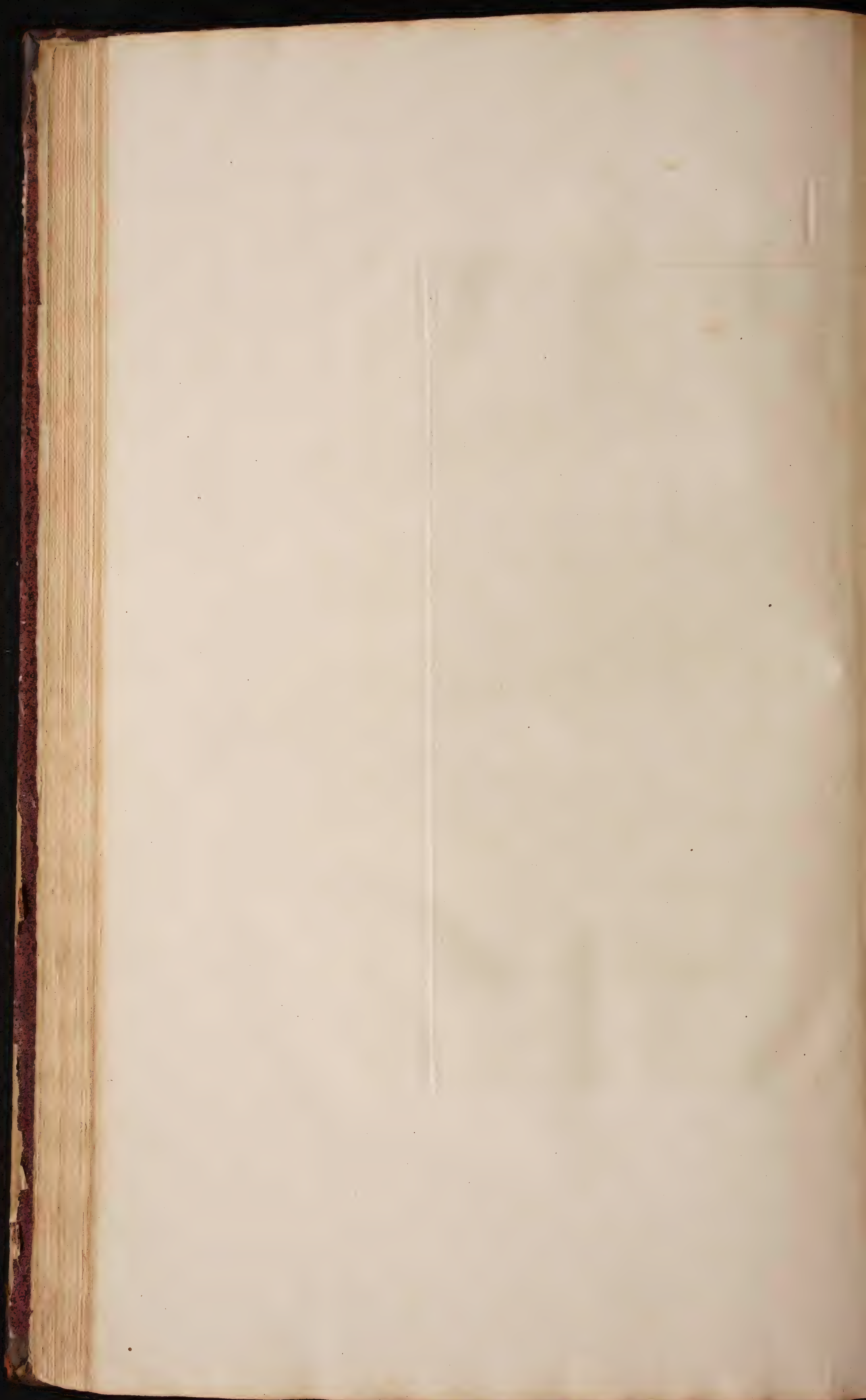
En verkeerd gewerkt.

19de. Figuur. Pag:42.

Afbeelding van een Schip, leggende voor de Scheeps timmer werf van d'Oostindise Compagnie op Oostenburg; 't welk den 14. Mey 1690. 's namiddags omtrent ½3 uuren Schielyk in vollen brandt raakte; en by gebrek van volk en ordre, door dien elk met de Pinxterdag van de handt was, ruim anderhalf uur bleef leggen branden, doo doen endling de Spuiten daar aan te werk gestelt werdende, wierdt het zelve dadelyk geblust, en bleef in de boven uit gebeelde gestalte leggen.

Figure d'un Navire, placé devant l'Arcenal de marine de la Compagnie des indes Orientales: auquel le feu se prit fort violemment le 14. May 1690. environ deux heures et demie apres midi; et qui brula plus d'une heure et demie avant qu'on se mit a l'éteindre, parce que presque tout le monde étoit dispersé a cause de la Feste de Pentecoste. mais en suite les Pompes a Boyaux ayant été mises en action, le feu fut éteint en un moment, et le navire resta au mesme état ou il étoit quand on commenca a le Secourir, et comme on le voit cy dessus.

boven en buitenwaart uit gebrand, en derhalven 't byleggende Schip 't grootste gevaar toegebracht had, nu laag en binnen de boorden beslooten was. In deeze gestalte vonden wy het, doenwe omtrent een quartier uurs na vieren, (eerder waaren w'er niet af verwittigt geworden, door dien 't gerucht van den brand zich zo traag in de Stad verspreidde, en de geene die 'er ons de tyding van moesten gebracht hebben, zo wel als alle andre Aangestelden tot de Spuiten met de Pinxtertyd van de hand waaren) op de werf quamen. Het tweede Schip lag noch omtrent zyn eerste plaats, maar wierd kort daar aan verder weggehaald, zonder dat het doen eenig gevaar meer liep, en men had zo geheel van de blussing afgezien, dat een der twee Spuiten, die aan de werf staan, en de Compagnie toebehooren, wel by gebracht, maar zo neergezet en buiten 't werk gelaten was. Met ons quam te gelyk een der Stads Schouwen, die tot bewaring der Scheepen leggen, en ieder met twee Spuiten voorzien zyn, by. Deeze dedenwe daadelyk aan de boovenzyde van 't Schip plaatzen, en de Spuiten door eenige weinige geaffecteerdens, die 'er meede gekomen waaren, ter gang brengen. Doen wierd daadelyk de brand, zonder datze zeedert iets verder quam, gestuit: en onderwyl lieten wy ook al d'andere, die met het Schip weg te winden bezich waaren, te rug haalen om te helpen. En de blussing vorderde zo vaardig en prompt, dat men, in veel minder dan een quartieruurs, met de Spuit-pypen en Slangen tot in 't brandende Schip, en op het tweede verdek klom, om de overige vlam en vonken over al in 't ruim en tussen de inhouten uit te blussen. Dus wierd het overige van 't Schip behouden, gelyk de gemelde figuur afbeeld. En 't is zonneklaar dat, zo men zich niet met vergeefs en t'eenemaal vruchteloos werk had bezich gehouden, maar daadlyk de spuiten te werk gesteld en de blussing bevorderd had, niet het vierde deel van de schaade waar geleeden. Ondertussen zag men dat een Schip, door en weer door in brand staande, schoon 't bepikt en beteerd is, eeven zo licht blusselyk is als de landgebouwen; of wel gemaklyker om dat men 't water dicht by de hand heeft. En wy vonden groote reeden om vaster als ooit te besluiten ('t welkwe alleen in 't voor by gaan zullen aanmerken) dat men zeekerlyk door dit middel, 't zelve ordentelyk in de Scheepen van Oorloge geplaatst zynde, het effect der Branders van 's Lands Vloot zou konnen afweeren. Dewyl het onweerspreeklyk lichter is, een brand die van buiten aankomt af te keeren en uit te houden, wanneermen werktuigen gereed heeft, die de zeylen, 't wand, en 't geheele boord van 't Schip in een oogenblik dryvend nat konnen maken, als een Schip dat in en uitwendig door zyn geheele lichaam heen in brand staat, uit te blussen.

1690.

Daar na spoedig geblust.

Aanmerking.

BE-

BESCHRYVING
DER NIEUWELYX UITGEVONDE
SLANG-BRAND-SPUITEN.
EN MANIER VAN BRAND-BLUSSEN DAAR OP GEPAST, EN TEGENSWOORDIG BINNEN AMSTERDAM IN GEBRUIK.

DERDE DEEL

Behelzende beschryving der Keuren en Ordres deezer Stad, welke op de Brand-blussing, zo wel der branden die binnen de Stad, als in de Scheepen voor de Stad leggende, voorvallen, gesteld en in gebruik zyn.

Is zeeker dat om de Brand-blussing wel te doen gelukken, men zo wel goede Ordres als Werk-tuigen van nooden heeft; En dat schoon de Slang-Brand-Spuiten wel de middelen zyn waar door de Blussing word gedaan, echter de welgeschiktheit en prompte uitvoering der Brand-ordres de zelve tydig moet doen by de branden komen, en te gelyk vaardig en zonder verwarring te werk brengen. 't Is ook blyklyk dat deeze na de Blus-middelen moeten geschikt wezen; en te gelyk dat die, welke daar op binnen deeze Stad van tyd tot tyd, na men by ervarendheit dienstigst vond, zyn gepast, en by de Regeering vast gesteld en ingevoert, zo gelukkigen uitval hebben, gelyk niet duister in de voorverhaalde branden aangeweezen is, datze waarlyk met geen gedachten anders te wenschen zyn. Daar is derhalven alleen overig dat wy de zelve beschryven.

Getal en plaatzen der Spuiten. Door de Stad zyn, behalven de Spuiten tot bewaring der Scheepen in 't Y leggende met gelyke afstande tussen beide, immers zo na mooglyk is, verdeeld sestig Slang-brand-spuiten, na 't getal der sestig Burgerwyken, in welke ieder eene is geplaatst; ten einde men de zelve over al dicht by de hand en gereet zoude hebben; dewyl omtrent de blussing inzonderheit veel aan de spoedigheit geleegen is, en in een oogenblik tyds de schaade dikmaal grootelyks vermeerderd. Behalven dat de branden, noch klein zynde, veel gereeder zyn om geblust te werden.

Over ieder Spuit zyn twee Brand-meesters gesteld. Tot ieder Wyk en Spuit zyn gestelt twee Brand-meesters, om omtrent de Blussing haare Spuit en 't verder aangestelde Volk tot de zelve ordentlyk te bestieren, ende daar over toezicht te neemen. Welke Brand meesteren by Heeren Colonellen der Burgerye werden geauthorizeerd, en gekooren uit nominatie van een drievoudig getal bequaame persoonen, die ten dien einde by de Heeren Capiteins werden opgesteld en overgegeeven.

Wat teeken dezelve by Brand hebben. Aan ieder der gemelde Brandmeesteren word een Stok van zeeven of acht voeten lang, met Stads wapen en couleuren beschilderd, om by Brand gekend, behoorlyk gerespecteert en gehoorzaamd te worden; nevens een sleutel van de plaats van haar Spuit gegeeven.

Tot ieder Spuit zyn gesteld 36. Perzoonen. Onder 't gezag der gemelde Brandmeesteren worden uit het volk, in de wyk woonende, door den Heer Capitein tot de Spuit van zyn Wyk aangesteld sesendertig perzoonen, die men gemeenelyk Geaffecteerdens of Aangestelde tot de Spuiten noemt. Waar toe eerst en voor alle andere genoomen werden alle bequaame Gildebroeders der gebeneficeerde Gildens, naamelyk der Waagdragers, Bierdragers, Turfdragers, en Koornmeeters Gilden, zo veel 'er in de Wyk woonen, en de overige uit gemeene, doch niet waakende Burgeren en Inwoonders; of anders werdenze van de wacht ontslagen: En ieder is verplicht, het zelve op bevel van den Capitein aan te neemen, zonder te moogen weigeren, op een boete van ses Guldens.

Ook twee Assistenten. Uit dezelve sesendertig persoonen steld men twee van de bequaamste, en dicht by de

de Spuit woonende, tot Aſſiſtenten der Brandmeeſters. Van welke de een by Brand zich beſtiptelijk houd aan de Waaterkant, en de ander aan de Brandſpuit: om op beide de plaatſen te gelijk het volk aan te preſſen, en in ordre te houden. Aan haar word mede elk een Sleutel van de plaats van haare Brandſpuit gegeeven.

Sleutel van de Spuithuizen waar geplaatſt.

Behalven de Sleutels van de Spuithuisjes, die den Brandmeeſters en Aſſiſtenten word gegeeven, plaatſt men 'er mede een in 't naaſte huis by de Spuit; die dan elk van de Aangeſteldens by 't ontſtaan van brand, zonder na de Brandmeeſters of Aſſiſtenten te wachten, daar aanſtonts kan bekomen, en de Spuit by den brand brengen.

De Geaffecteerdens werden jaarlyks geexerceert.

En ten einde de gemelde Brandmeeſters, Aſſiſtenten, en d'andere Aangeſteldens, behoorlijk met de Spuiten zouden weeten om te gaan, werden zy gezamentlijk, eens of tweemaal des Jaars, voor al in Mey, even na de verhuistijd, wanneer 'er voor de verhuyſde wederom andere zijn verkozen, en 't getal op nieuw vervult is, door de Generaale Brandmeeſters, (welker plicht het is over de geheele Stad te bezorgen, dat al het geene den Brand betreft behoorlijk geobſerveert werde, en neevens de Blusgereetſchappen in goeden ſtaat blijve) op een beſtemde plaats ontboden; en in 't gebruyk en hanteeren der Spuiten, en haar toebehoren onderrecht, in geſchikte ordre verdeelt, en ieder zijn werk aangeweezen.

In ordre verdeelt.

Ten dien einde verkiezen zy voor eerſt, uit de gezeyde Aangeſteldens, drie of vier van de bequaamſte en radſte luiden, die gewoon zijn te klimmen, als Timmerluyden, Metſelaars, Leydekkers, of diergelijke, welke zy 't voeren van de Spuit-pijp en 't ſtieren van 't water in den brand aanbeveelen. De overige verdeelt men in twee deelen, ieder van vijftien a ſeſtien man: d'eene helft beveelende 't uitleggen van de Waterſlang, en vervolgens het water ſcheppen, om de Spuit geduuriglijk daar af te voorzien: en d'andre helft nevens het uitleggen van de Spuit-ſlang, het pompen en bewerken van de Spuit.

En elk zijn werk aangeweezen.

Dit gedaan zijnde, wijſt men ieder deel byzonderlijk aan, hoe zy zich by 't ontſtaan van brand, omtrent haar werk, hebben te gedragen; 't welk men haar, door kundige luiden, eerſt geſchiktelijk laat voordoen, en daar na door hen zelver een Spuit, met de zelve vaardigheit die by brand word vereyſt, verſcheide maalen te werk ſtellen: haar middelerwyl onderrechtende, hoe zy zich by alle toevallen moeten redden, en na alle gelegentheden van tijd en plaats ſchikken; 't zy de brand by nacht of dag voor valt, datze binnens huis beſlooten is, of buitenwaards uitſlaat; datze dicht by, of ver van 't water af is, en diergelijke. Welke omſtandigheeden wy hier niet verder zullen aanhaalen, om dat veel der zelve, inzonderheit ten opſichte van 't aanbrengen van water, in andre Steeden na haare geſteltheit, anders moeten gehandelt werden; gelijk men ook de bygereedſchappen der Spuiten zelve daar na ſchikt, (daar af we in 't begin van 't 3de. Hooftſtuk van 't 1ste. Deel meer geſprooken hebben) en men derhalven zulks gemaklijker kan zien uit d'Inſtructien, die we by 't afleeveren der Spuiten altyd gewoon zyn 'er nevens te zenden, en die na de hoedanigheit der zelve, en der Steeden daar ze gebruikt werden, geſchikt zyn.

Aan ken word een Brand-penning gegeeven.

Aan ieder der Aangeſteldens werd vervolgens een kopere Penning gegeeven, met Stads Wapen en Nomber van de Wijk aan d'eene, en een Brandſpuit aan de andere zyde daar op uitgebeelt: om die tot een teeken van haar ampt, daar 't noodig is, te gebruiken: en zo dra zy by den brand zyn gekomen, aan de Brandmeeſters, tot teeken dats 'er zyn, over te geeven. Ten welken einde aan de tweede zyde van deze Penning meede een nomber wert geſlagen, van 1 af tot 36. toe: houdende de Brandmeeſters regiſter van wat nomber aan ieder perſoon wort gegeeven. Waar uit zy dan na 't bluſſen lichtelijk konnen na zien, wie van den Brand is afgebleeven, en by gevolg meede, wie van hun volk recht tot de premien hebben; of wie in tegendeel, om zyn traagheit, boete ſchuldig is: zonder dat zy haar Volk geduurende den Brand behoeven te leezen of aan te teekenen; 't welk meeſten tyd om de verwarring niet wel mooglijk is. Verbeurende wyders ieder Brandmeeſter, welke door de generaale Brandmeeſters tot het doen der gemelde exercitie ontboden zynde, afterblyft, ſes gulden, en ieder der andre Aangeſteldens drie gulden.

Hoe veel Spuiten by den Brand koomen.

Hier vooren hebben we gezegt, dat door de geheele Stad geplaatſt zyn ſeſtig Spuiten; doch deze worden niet alle te gelijk of zonder onderſcheit by den brand gebracht, maar altyd beſtiptelijk de ſes naaſte, 't zy waar ook de brand ontſtaat. En ten einde zulks zonder miſſen zoude uitgevoert werden, hebbenwe voor af, op de Kaart van Amſterdam, de plaatſen van al de Spuiten afgeteekent, en dan na gezien, welke ſes Spuiten by ieder blokhuiſen, dat tuſſchen ſtraaten of burgwallen beſlooten leid, de naaſte zyn; en 't zelve aangeteekent hebbende, vervolgens voor ieder Spuit een byzonderen omtrek daar uit beſchreeven: welke men neevens de plaatſing der Spuit en Emmers van die Wijk by een voegt, op de volgende wijze.

In

In Wijk N°. 1.

Staat de Brandſpuit by de Kamper-ſteiger.

En moet worden uitgebracht na den brand, wanneer die komt te ontſtaan in het deel van de Stad, begreepen in den volgenden omtrek, te weeten:

Het Y van de Y-brug tot de Monte-Albaas-burgwal, dito Burgwal, oude Waal, Nieuwe Bantemer-ſtraat, Gelderſe Kay, Nieuwe Markt, Zeedijk, Meule-ſteeg, Oude Kennis-ſteeg, St. Anna-ſtraat, Papenbrug ſteeg, Damrak, Oude Brug-ſteeg, Kolk, en Voor-burgwal, tot d'Y-brug voornoemt.

Ook moet de zelve Spuit na den Brand werden gebracht, als die ontſtaat in eenig Schip, leggende binnen of buiten de palen in 't Y, voor 't voorſz. deel van de Stad, of daar omtrent.

De Brand-Emmers zyn op de navolgende plaatſen.

A 12 Warmoes-ſtraat, Weſt zy.
B 12 Fluele-burgwal, Weſt-zy.
C 12 Zeedyk, Weſt-zy.
D 12 Gelderſe-Kay, Weſt-zy.
E 36 Wagthuys.
F 36 Schreyers-hoek.

In Wyk N°. 60.

Staat de Brand-ſpuit by d'Amſtel-Kerk.

En moet werden uitgebracht na den Brand, als die komt te ontſtaan in het deel van de Stad, begreepen in den volgenden omtrek, te weten:

Den Binnen-Amſtel, Stads-Wallen, Spiegel-graft, Spiegel-ſtraat, Heeregraft, en Oude Vyzel-ſtraat, tot den Binnen-Amſtel voornoemt.

De Brand-Emmers zyn op de navolgende plaatſen.

A 12 Heere-graft, Zuid-zy.
B 12 Keyzers-graft, Zuidzy.
C 12 Uytrechtſe-ſtraat, Weſtzy.
D 12 Uytrechtſe-ſtraat, Weſtzy.
E 12 Uytrechtſe-ſtraat, Weſtzy.
F 12 Uytrechtſe dwars ſtraat, Noordzy.
G 12 Achter-graft, Noordzy.
H 50 Amſtel Kerk.

Hier van werd aan de Brandmeeſters, Aſſiſtenten, en ieder der Aangeſtelden, een gedrukte Copye gegeeven; met uitdrukkelyk verbod van haar Spuit elders buiten den gemelden omtrek te brengen of in 't werk te ſtellen, ten zy op ſpeciale ordre van de generaale Brandmeeſters; buiten welke zy ook, in dit geval, geen recht tot de premien hebben. Door dit middel werd niet alleen te weeg gebracht, dat waar brand voorvalt altijd ſtiptelyk de ſes naaſte Spuiten, zonder meer, by koomen, maar ook dat ſchoon kort daar aan weer brand ontſtaat, (gelyk ons zulks verſcheide reizen, zelf tot drie maalen toe op een dag, en wel in hard vriezend weer, gebeurt is,) altyd weder andere en verſſe Spuiten gereed zyn en bygebracht worden. Hier om heeft men ook geen brand-ſtichteryen, ſchoonze op veel plaatſen te gelyk werden aangerecht, in 't minſt te vreezen; dewyl over al van zelve, (zonder dat men 't op die tyt heeft te gaan bezorgen, 't welk dikmaals om de verwarring niet doenlyk zou zyn) een genoegzaam getal van Spuiten en volk ordentlyk zouden bykomen, en de bluſſing overal te gelyk bequamelyk verricht worden.

De

De plaatzing der Brand Emmers, voegt men 'er meede by, ten einde een iegelyk die, zo zy ze van nooden hadden, gemaklyk zouden konnen vinden. En deeze die tegenwoordig niet anders dienen als om 't water voor de Brandſpuiten uit de burgwallen te ſcheppen en in de Waterzakken over te gieten, zijn meede over al door de Stad, zo in de Kerken en Godshuizen, als tuſſen beyde in voorname Burgerhuizen geplaatſt, en maken te zamen een getal uit van omtrent 7000. Emmers, zijnde ruim het vierdedeel van die 'er te vooren waaren. *Plaatzing der Brand-Emmers.*

En ten eynde met te meerder yver en wakkerheit, by 't ontſtaan van brand, de Brandſpuiten ten ſpoedigſte by den brand gebracht en te werk geſtelt zouden worden, zijn'er premien geſtelt voor de Aangeſteldens, die haare Spuiten d'eerſte, tweede en derde by den brand ter gang brengen. Te weeten, voor de eerſte vijfentwintig guldens, voor de tweede ſeſtien, en voor de derde tien gulden. Maar van alle zwaare branden, of die uitterlijk komen uit te ſlaan, werden de zelve premien dubbelt betaalt, zo wel om datze dan meerder werk hebben aan 't bluſſen, als wel voornamelijk dat de kleyne branden, welk men zo dra ze ontſtaan gewaar word, meeſten tijd door een kleyn getal der Aangeſteldens, die zich dan gereedſt by de hand vinden, gebluſt worden, en de geheele premie onder zich deelen; daar in tegendeel by zwaarder branden, waar van 't gerucht zich haaſtiger en verder verſpreyd, meeſt alle d'Aangeſteldens by komen, en gevolglijk de deeling voor hen te kleyn zou vallen. De gemelde premien werden ook enkelt betaalt als de Spuit by den brand geweeſt is terwijlze noch duurt, ſchoon de zelve zo klein was datze middelerwijl door andere middelen wierd geſtuit en bemachtigt, en men daarom, de Spuit daar zijnde, goet gevonden had de zelve niet te werk te ſtellen. 't Welk gedaan wordt, niet alleen om dat het billijk is als d'Aangeſteldens, op openbaar gerucht, haar Spuit aanbrengen en tot zo ver haaren iever toonen, dat zy het geſtelde loon voor haare moeite genieten, maar ook om dat zy niet buiten nootzakelijkheit haare Spuiten zouden te werk ſtellen, en de huizen en goederen nat maken; 't welk niets uitrechten kan als de Eigenaars onnoodige ſchaade te veroorzaaken die men liefſt voorkomt. En worden de premien in 't eerſte geval genooten by die Bevelhebbers en haar onderhoorige, die den brand hebben helpen bluſſen, zonder dat d'andere, die komen als den brand gebluſt is, iets daar van genieten; en in 't tweede geval by die gene die de Spuit by den brand hebben gebracht en gereet gemaakt. *Premien.* *Wanneer dubbelt betaalt wierd.* *Hoeze verdeelt werden.*

De gemelde premien werden, kort na 't bluſſen van den brand, door de Heeren Theſaurieren Ordinaris aan de reſpective Brandmeeſters betaalt, dieze dan onder haar volck uitdeelen: maar dewijl d'ongelukken van brand doorgaans meeſt alleen ontſtaan uit onachtzaamheid van de Bewoonders; en niets reedelijker noch billijker is, als dat die geene door wiens ſchuld het ongeluk werd veroorzaakt, de onkoſten die om hem te redden en tot weering van meerder ſchade werden aangewend, drage, vermogen gemelde Heeren gelijke ſomme by prompte en parate Executie, zonder eenige formaliteiten van Proces, weder te eyſſen en te repeteeren van den Bewoonder van 't Huys daar in de brand is ontſtaan. *Door wie de premien betaalt worden.* *Die de bewoonder moet weer geeven.*

Zo dra 'er brand in iemands huis ontſtaat, is de Bewoonder van 't zelve huis verplicht, op een boete van vyfentwintig gulden, opentlijk en eer als alle andere den brand op ſtraat uyt te roepen; ten einde niemand zou trachten de zelve te heelen, om middelerwijle te zekerder zijn goederen te bergen, en daar door zyne Buuren in meerder gevaar te ſtellen; waar door voormaals zwaare rampen zijn geleeden. *Wat by brand de bewoonder moet doen.*

De brand by nacht voorvallende, zijn de Trompetters (welke op alle Toorens zijn, en op 't ontſtaan van brand letten) niet alleen gehouden brand te blaazen, maar ook moeten de Trompetters, van de naaſt aan den brand geleegen Toorn (op een boete van twaalf gulden) licht uit ſteeken; waar toe altijd drie Lantaarens met kaarſen daar in op ieder Toorn gereet werden gehouden: daar af zy twee zetten op de zijde na den brand toe, en een 'er regt after, om dus met eenen de plaats van den brand aan te wijzen. *Wat de Trompetters.*

De naaſt by den brand wakende Ratel of Klapperwachts zijn gelaſt, nevens het uitroepen van brand, mede uit te roepen de plaats daar de zelve is ontſtaan; 't welk de naaſtvolgende Ratelwagts, van den een tot den ander, telkens moeten volgen en continueren. Welk roepen zy overal, en inzonderheid op de plaatzen daar luiden tot de Spuiten aangeſteld woonen, moeten doen: op pœne van by nalatigheid de boete, die de Aangeſteldens, door 't verzuim van roepen, komen te verbeuren, zelfs te moeten betalen. Op gelijke pœne moeten zy ook aanſtonds de Brandmeeſters en haar Aſſiſtenten opkloppen; waar toe haar een notitie van derzelver namen en woonplaatzen word gegeven, *De Ratelwachts.*

ven, en in haar Wachtplaatzen opgehangen; zonder dat zy echter daar voor eenig loon mogen eyfchen.

De Emmers werden uitgezet. De Stads Brand-emmers die naaft by den Brand zyn geplaatft, worden aanftonds, by die geene in welkers bewaring zy zyn, uytgegeeven, of op de ftoep gezet, en van de voorby gaande meede na den brand genomen.

Wat als dan de Brandmeefters en haar volk moeten doen. De Brandmeefters, voorzien met haar Stok, nevens hare Affiftenten, en alle d'andere Aangefteldens tot de Brandfpuiten, hebben zich op 't eerfte gerucht van brand, 't zy waarze ontftaat, te begeeven by haar Spuit, en met dezelve aanftonds na den brand. Doch zo haar bekent word dat de brand is buiten haar diftrict, moeten de Brandmeefters aanftonds de Aangefteldens, die geen Gilde-broeders zyn, met de Spuit te rug zenden, of noch niet uit zynde, by de Spuit op haar plaats laaten blyven: en een van hen zich aanftonds, met al haar onderhebbende Gilde-broeders, begeeven na den brand, om aldaar te helpen die in 't werk zyn; inzonderheit met water te fcheppen om de Spuiten te vullen, waar aan men doorgaans 't meefte gebrek vind, dewyl de toeloop van 't volk altyd dicht by den brand is, en de waterkanten leedig blyven. Ten welken einde zy haar altyt aanftonts by 't naafte water hebben te vervoegen; waar na toe haar ook de naakomende moeten volgen.

De Affiftenten moeten in 't werk van brandbluffen, de Brandmeefters; en alle andere Aangefteldens, de Brandmeefters en Affiftenten gehoorzamen, en volbrengen 't geene haar van de zelve word gelaft; op een boete van drie guldens, of meerder naar vereifch van zaaken.

Verder hebben zy gezamentlijk omtrent het te werk ftellen van de Spuiten, en de geheele bluffing zich te gedraagen na het geene haar desweege, ter tyd alfie in 't gebruik der Spuiten werden onderrecht, door de generaale Brandmeefters werd aangewezen; en by fchriftelijke Inftructien, paffende op die foort van Spuiten en bygereedfchappen welke wy gebruyken, opgegeeven.

Wat de generale Brandmeefters. De generale Brandmeefters zyn mede gehouden, by 't ontftaan van brand, met de uiterfte fpoet zich derwaarts te begeeven. Ten welken eynde de aanfteekers van Stads Lantaarens, die een getal van hondert en twintig menfchen uitmaaken en door de geheele Stad verfpreid woonen, gelaft zyn, hen op 't eerfte gerucht daadelijk daar af te verwittigen: genietende de eerftkomende voor zyn yver tot premie een halve Ducaton. En zyn dezelve alsdan verpligt op alles, geduurende de bluffing goede toezicht te neemen, dezelve met de meefte vaardigheyt, en minfte verwarring die 't hen doenlijk is, te doen gefchieden, en overal te helpen en doen helpen daar 't van nooden is, en na dat het de geleegentheit vereift.

Zo 't gebeurd dat 'er niet volk genoeg van de Aangefteldens tot de Spuiten by de hand is, vermogen de Brandmeefters en andere Officiers een iegelijk, van de geene die zy aldaar leedig vinden ftaan, tot hulp te preffen, die zulks niet vermoogen te weigeren op verbeurte van den hoedt of 't opperkleet datelyk af te neemen.

Boete voor de nalatige. En gelijk 'er premien geftelt zyn voor de geene die haar plicht wel waar neemen, en haaren iever toonen, zo zyn 'er ter andre zyde ook boetens voor de traage en nalaatige geftelt. Om welke uit te vinden, de Brandmeefters, in welker diftrict de brand voor valt, of by haar afweezen d'Affiftenten, gehouden zyn acht te geven op het bykomen van het aangeftelde volk, lettende wie van haar aldaar tydig komt, en wie niet: waar toe het zelve volk haar penningen aan gemelde Brandmeefters en Affiftenten môeten over geven, zo ras zy by de Spuit komen; die dezelve, om te konnen weeten wie vroeg of laat komt, byzonderlijk moeten bergen en bewaren, tot dat zy na het bluffen van den brand daar uit opgenomen en aangeteekent hebben, wie tydig of te laat by de Brandfpuit gekomen is. De geene, die by komen als den brand reeds uitgebluft is, verbeuren

De brand by nacht zynde, - - - - - - - - 20 ftuyv.
By daag zynde, - - - - - - - 12 ftuyv.
En die geheel niet komen, verbeuren
De brand by nacht zynde, - - - - - - - - 30 ftuyv.
By daag zynde, - - - - - - - - - - - 18 ftuyv.

Een der Brandmeefters bewaart deze en alle andere boetens, die by de Aangefteldens verbeurt worden, onder zich: en eenmaal des Jaars, in 't laatfte van April, wordenze onder de Aangefteldens gelykelijk uitgedeelt.

Niemand van de geene die tot het bluffen van brand zyn aangeftelt, vermag uit het werk te fcheiden als by verpoozing, of van den brand weg te loopen zonder wette-

wettelijk reeden; voor en al eer de zelve volkomen is uitgebluſt; en dat hem zulks door den Capitein, of des zelfs plaats repreſenterende van die Wyk waar in de brand is voorgevallen, of door de Generale Brandmeeſters, is toegelaaten en gelaſt: op de boete van 25 ſtuyvers. Doch moeten de Aangeſteldens van die Wyk waar in de brand is voorgevallen, of een der naaſt aanleggende, met haar ſpuit blyven tot nader ordre der Heeren Burgermeeſteren; op pene van drie gulden

Gequetſte, hoe gerecompenſeert.

Niemand vermag ook voor zyn dienſt in 't bluſſen van brand, buiten de geſtelde premien, eenig loon te eiſſchen of te ontfangen. Maar indien iemand, devoir doende tot het bluſſen van brand, word gequetſt, werd de zelve alsdan, by de geene uit wiens huis de brand is gekomen, of by den eigenaar en inwoonders van de gebuurhuizen daar de brand is geweeſt, bevryd van 't meeſterloon, gerecompenſeert van zyn ſmerten, en voorts, tot onderhouding van vrou en kinderen, betaald van al zulke winſt en daggelden als hy door de voorſchreven quetſing en ſmert heeft verzuimt. Welke zaake, en 't verſchil dat daar over zou mogen ontſtaan, geſtelt is aan de arbitrage en goeddunken van de Heeren Colonellen.

Afdoening der boetens.

De brand gebluſt zynde, of anderzins boete by de Aangeſteldens verbeurt wezende, moeten de Brandmeeſters aanſtonds, of ten langſten twee of drie dagen daar na, de boet-ſchuldigen doen ontbieden, en de boetens afvorderen, die zy verbeurt hebben. Welke ontbiedinge de aſſiſtenten moeten waarneemen.

Wanneer 't gebeurdt dat iemand de boete, by de Brandmeeſters hem op geleid, quaatwillig weigerd te betaalen, hebben zy zulks by de Generale Brandmeeſters aan te geeven, die de zaak dan moeten onderzoeken en by ſchuldig vinding, en datze evenwel quaatwillig blyven weigeren, haar de knechts van de Krygsraad, of een uit de zelve, op geeven. Welke de zelve boete by parate executie hebben in te vorderen, en vermogen de waarde van de verbeurde boete aan goed of huisraad te haalen uit de woonhuizen der boet-ſchuldigen; met aſſiſtentie, zo 't noodig is, van d'andren die tot de zelve ſpuiten zyn aangeſteld: moetende zy ook d'onkoſten, die tot de executering worden gedaan, ten vollen betaalen.

Wanneer verſchoont worden.

Tot verſchoning der voorſchreven boetens, word geen andre onſchuld aangenomen, ('t welk meede by keure is vaſt geſtelt) als van ziekte, uit de Stad wezen, en dat, de brand by nacht geweeſt zynde, de nachtwachten, volgens eenparige getuignis van de buuren daar omtrent, geen brand geroepen hebben. In welken gevalle zodanige nachtwachts dezelve boetens, in plaats van de Aangeſteldens, moeten voldoen.

Premien &c.

De generaale Brandmeeſters zyn als dan meede gehouden te onderzoeken, met welke ſpuiten de eerſte, tweede, en derde premie is verdient. Ten welke einde de pretendenten, binnen veertien dagen na den brand, verklaring aan de zelve moeten overleeveren, op pene van daar na van haare pretenſie verſteeken te zyn. Ook of eenige Spuiten te laat gekomen zyn, en of daar eenige Emmers, die daar hadden behooren te weezen, gemanqueert hebben, en in de huizen zyn blyven hangen, en van wat zich wel of qualyk heeft toegedragen, rapport te doen aan de Heeren Burgermeeſteren dezer Stede.

Zo haaſt ook als de brand gebluſt is, werden de Spuiten met haare ſlangen en toebehooren, aanſtonds wederom op haare plaatzen gebragt, en onder opſicht van de Generale Brandmeeſters, door haar volk zo ſpoedig als mogelyk is gereinigt, gedroogt, 't manquerende gecompleteert, en geheel gereet gezet om by alle voorvallen wederom bequamelyk gebruikt te konnen worden. Waar omtrent men ook inzonderheid bezorgt, datze des avonds, 't zy nat of droog, weder geheel in ordre in de huisjes worden gezet: om, zo 'er tuſſchen beiden by nacht ongeval voor viel, nooit verlegen te ſtaan: waar na menze wederom 's morgens, om verder gered te worden, afhaalt.

Ordres op brand in ſcheepen.

Tot de bluſſing van brand in ſcheepen voor de Stad leggende, waar omtrent alle de vooren gemelde ordres meede plaats hebben, en daar af we derhalven weinig afzonderlyk zullen behoeven te ſpreeken, zyn meede de naaſte ſpuiten aan 't Y, of al de geene welker diſtrict de Ykant raakt, geordonneert; en zulks voor ieder ſpuit zo ver als zyn diſtrict zich langs de Ykant ſtrekt; gelyk blykt uit het voorgaande eerſte exemplaar der diſtricten, van de Wyk N°. 1 welke langs de Ykant legt. Invoegen dat aldaar meede altyd de ſes naaſte ſpuiten uit de Stad by den brand gebragt worden.

En zyn tot het voeren van deeze ſpuiten de Overluiden van de Schuitevoerders ge-

gehouden aanstonds ses bequame schuiten aan de naaste steiger, tegen over den brand, te doen komen. Welke schuitevoeders daar voor behoorlyk loon, en vryhouding van schade genieten; en daar en boven, die geene die de eerste spuit by den brand brengt, tot een premie, drie ducatons, de tweede twee, en de derde een ducaton.

Spuiten in de waalen geplaatst. Behalven de gezeide Spuiten die uit de Stad daar werden gebragt, zyn 'er noch gemaakt, en in de waateren omtrent de Scheepen geplaast, vyf schouwen of schuiten, ieder voorzien met twee Spuiten, in bakken staande: in welke 't water (met het uittrekken van een prop) van onder in vloeid; en die gevolglyk bequaam zyn om spoedig over al omtrent de Scheepen gebragt, en vaardig te werk gestelt te worden.

Schuitevoerders daar toe aangestelt. Tot ieder van deeze Spuiten is gestelt een Overman met sestien Gildebroeders, uit het Schuitevoerders Gild: om de zelve, onder 't gezach der Brandmeesters, by den brand waar te nemen, te dirigeeren en te bewerken. Welke meede gelyk de Aangesteldens tot de Stads Spuiten, in 't hanteeren der zelve werden onderregt, en ook gelyke premien genieten.

Nevens de voorbeschreevene ordres, waar in het geene teegenwoordig omtrent de brand-blussing binnen deze Stad geobserveert word bestaat, is meede by Brandkeure geordonneert, dat de Schuttery van de vier naast aan geleegene wyken in 't geweer zouden komen, om den brand te bezetten en den toeloop van leedige kykers af te weeren.

Besluit. Op deeze wyze dan, volgens de gemelde ordres, word de geheele brandblussing binnen deeze Stad, met zo gelukkigen succes en volkome zekerheid in alle deelen verricht en bestiert. Van de overige ordres die tot voorkoming en weering van 't ontstaan van brand gesteld zyn, en die voornamelyk bestaan in keuren op 't maken van Schoorsteenen, Oovens, Fournaisen en Vuurplaatsen, (inzonderheid die tot handwerk of neering gebruikt worden,) 't plaatsen van hooy, heyde, vlas, hennep, en diergelyke, 't bewaaren van buskruyd, doovekoolen, en heete as, 't verbieden van meer als gemeen gevaarlyke neeringen omtrent de dicht betimmerde deelen van de Stad, en 't doen van brand-schouw, om de gebreklykheden daar omtrent uit te vinden en te doen verbeeteren, hebben we niet af gesprooken; om dat dit, voor eerst buiten ons oogmerk is, en datze ten anderen meest over al ingevoert zyn: behalven datze zich ook geheelyk na de constitutien der Steeden moeten schikken. Wel is waar dat dit laatste ook eenigsints plaats heeft omtrent de ordres op de blussing, maar alleen in zommige omstandigheeden die men ligtelyk kan herschikken, zonder de hooftzaaken, en daar 't voornamelyk op aan komt, te veranderen. Dat men een genoegzaam getal spuiten egaal verdeelt, een behoorlyk getal luiden na by de Spuit woonende onder bequame hoofden tot de zelve aanstelt, Premien voor die zig vlytigst toonen; en boeten voor de traage en quaatwillige stelt, en diergelyke, konnen en moeten over al op gelyke wyze werden gepractiseert. En gevolglyk zal het voorbeschreevene bequamelyk tot een voorbeeld, door een lange ondervinding goet gekeurt, konnen dienen.

NABERIGT.

Doen Wy de voorgaande beschryving ondernaamen, was Onze intentie voor een vierde Deel hier aan te voegen, een naaukeurige beschryving van de in- en uitwendige gestalte der Spuiten en haare deelen, mitsgaders de maaking en zamenvoeging der zelve, der materiaalen, en haare bereiding; om zo veel wy konden ver-af-geleege plaatzen, daar het merklyke moejelikheyt in kan hebben die van ons t'ontbieden, en die geheel buiten de Landen van ons Octroy zyn, te hulpe te komen: maar dewyl wy onderwyl by ervarentheit vernamen, dat waar of hoe ook het namaken van onze inventie der Slang-brand-spuiten wierd ondernomen, zelfs schoon zy van ons een voorbeeld hadden bekomen, egter altyd qualyk uitviel, en datter wel byzonderlyk deeze zwarigheit in stak, dat schoon het zo ver gebracht was, datze nog nieuw zynde goede proeven scheenen te konnen doen, die elders na gemaakte Instrumenten egter altyd door de force, en inzonderheit de tyd, weder vervielen; en het telkens gebeurde datze na eenige tyd gestaan te hebben, wanneer menze dan schielyk by de branden wilde gebruiken, (gelyk men weet dat de branden te vooren niet waarschouwen) menze altyd ontzet en ontreddert, en zig zelfs, wanneer m'er zig op verlaten had, niet weynig meede verlegen vond; 't welk wel meest plaats omtrent de Slangen heeft; en dat wy daar neevens consideerden dat wy zelve, in de eerste jaaren na 't uitvinden van deze inventie, langen tydt niet minder moeijelykheden daar mede waaren onderworpen geweest, en dat wy die niet hadden konnen te boven geraken nogze tot volmaaktheit brengen, als door een lange ervarentheit, waarin wy alles onderzogt en beproeft hadden. en daar toe, (dewijl ons d'opzigt en bezorging van 't onderhoud der blusgereetschappen van deze Stad, die alleen omtrent seventig Slang-brand-spuiten heeft, was aanbevolen) wy gelegentheit hadden die men elders niet hebben kan, nog ook andere buiten ons; en dat wy ten dien einde niet alleen de materialen op geheel andere wyze dan men gewoon was moesten doen bereiden, maar ook geheel nieuwe middelen en gereedschappen daar toe uitvinden, en de wyze van maken byna in alle deelen veranderen, ook daar en boven al ons Werkvolk, die niet anders dan uit veele en van verscheide handwerken konnen bestaan, van langerhand daar toe ervaren en bequaam maaken; en dat maar eenig deel daar aan manqueerende, ligtelyk 't geheel effect verlooren word, zagen wy wel dat zodanigen beschryving zonder vrugt zou zyn, en dat het ook voor afgeleege plaatsen veel minder moeijelykheit en meer gereetheit en zeekerheit in had, de Spuiten van ons te ontbieden, dan met dubbelde moeite en kosten een weg in te slaan, die nog niemant gelukt was te vinden, en die, om dat ook de vereiste materialen en gereetschappen niet over al gevonden worden, ook niet over al werkstellig te maken zyn. Wy zagen ons derhalven genootzaakt het hier by te laten, te meer, om dat behalven dat het voor ons van een groote moeite en omslag en te vergeefs zoude geweest zyn, wy meermalen vernamen dat de quaade uitval van zodanige nagemaakte Instrumenten, en de rampen en ongevallen die men by brand daar mede leedt, door de Makers en onkundige niet de gebreklykheit der zelve wierd geweten, maar om ze te verschoonen dikmaal de Inventie verdagt gemaakt, en schyn gegeeven als of 't daar aan, en niet aan haar werk haperde, en dat men 't niet volmaakter hebben konde. En dewyl wy ondervonden dat zulks op verscheide plaatzen, daar het niet bekent was met hoe volkomen goet en wenschelyk succes onze Slang-spuiten hier en elders in gebruik zyn, zo veel indruk had gemaakt, dat wy dikmaal veel moeite hadden om een ieder weder van het tegendeel te berigten en te overtuigen, en dat zulks tot merkelyk nadeel, niet alleen van onze Inventie, maar ook van 't algemeen, die dan ligtlyk van 't nut daar af versteeken bleef, strekte, vonden wy ons verpligt om in tegendeel al de werelt daar af te berigten en te waarschouwen, ende onzen dienst in deezen aan te bieden; ten einde dat wy aan d'eene zyde een inventie van zo veel nut niet verkeerdelyk en met ons nadeel in kleinagting zouden gebragt zien, en ter andre zyde dat een iegelyk gerust en met alle zeekerheit het effect der zelve zoude konnen genieten.

Afbeelding van een Brood-bakkery op Vloonburg. met Rysbossen beleidt. en geheel agter en tussen andre Huisen inleggende. in brandt geraakt en geblust den 13 April 1682. omtrent middernacht.

Figure d'une Boulangerie a Vloonburg. toute entourée de Maisons. et Pleine a lors de Fagots. ou le Feu se prit. et fut éteint le minuit du 13 Avril 1682.

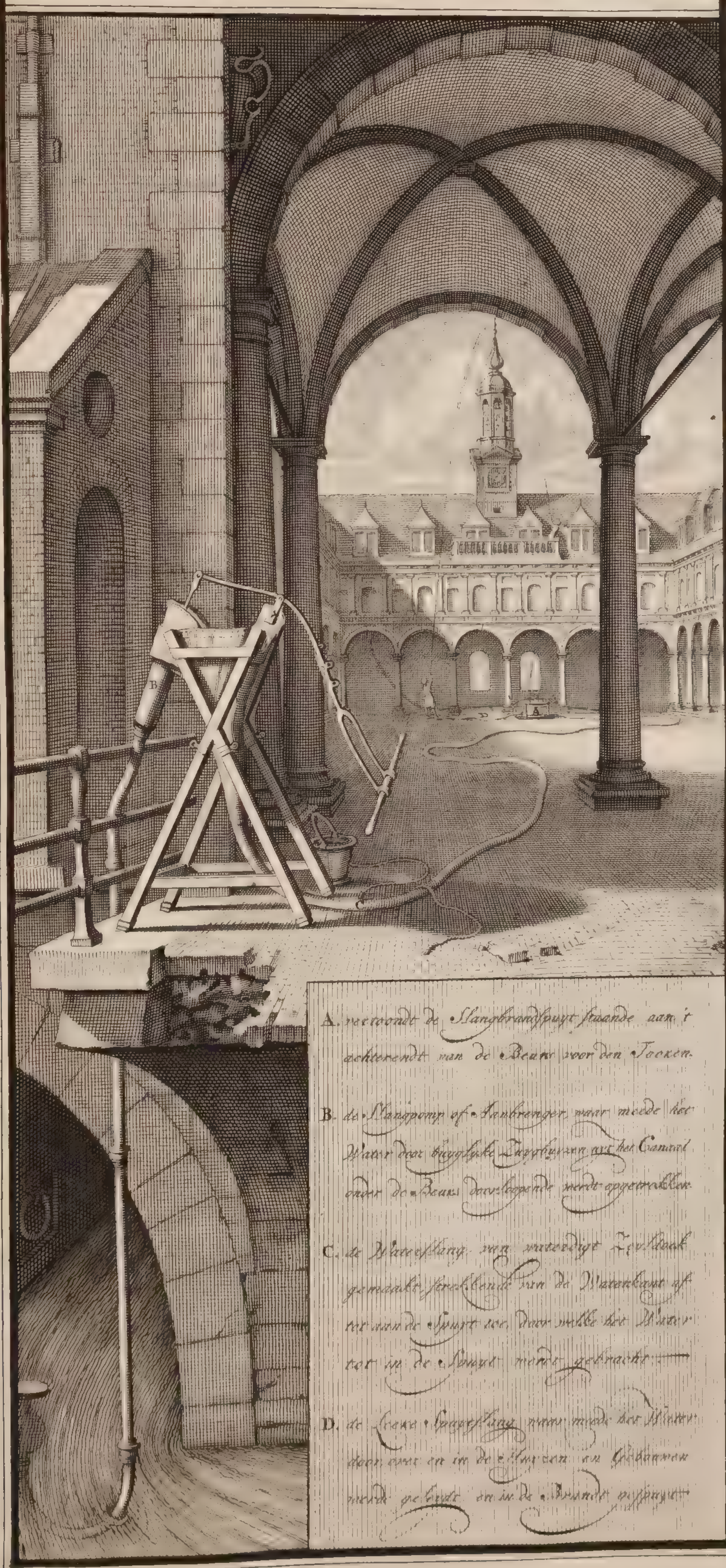

Afbeelding van een Oliemoolen, staande in Waterlandt,
by het dorp Wormer; welke op den 5.de May 1699. door felle Blixem
in vollen Brandt geraakte; en boven alle vermoeden door
twee kleyne Slangbrandspuyten (die nog te traager en laater
wierden bygebragt uyt inbeelding van dat de Moolen niet
te redden zou zyn) aldus wierdt uytgeblust en behouden: zynde
alleen verbrandt een gedeelte van 't Dak riet en een weynig van
't dunne buytenhout of Latwerk, waaraan 't Riet gehegt wordt

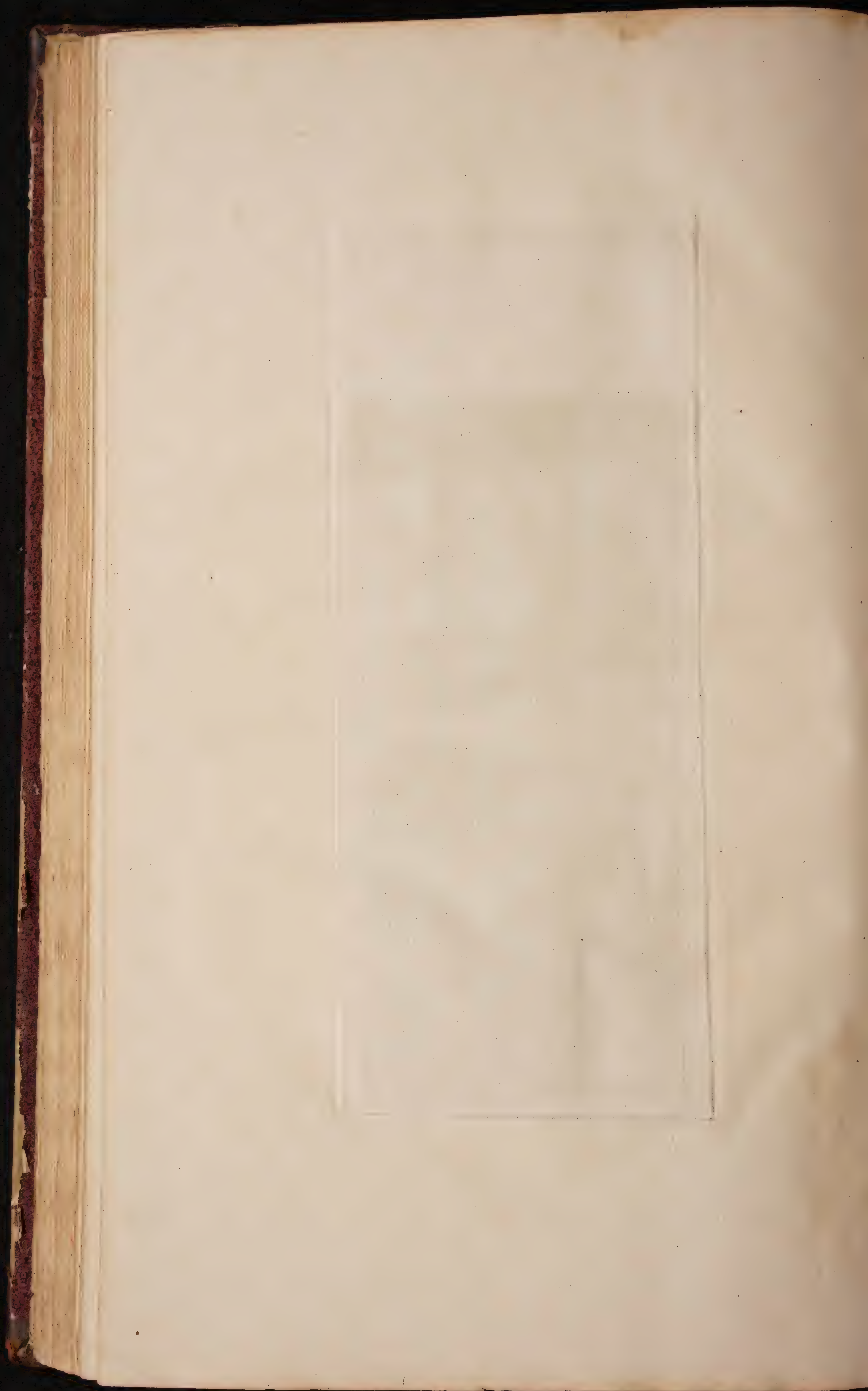
Afbeelding van verscheyde Brandspuyten met buygsame Zuygbuyzen aan d'eene en lange Leere Spuytslangen aan d'andre zyde: welke het Water te gelyk uyt de Watergraften optrekken, langs de Straaten voortdreeven en in den Brandt uytspuyten. Nevens aanwyzing hoedaanig de Zelve in de Jaaren 1672 en 1673. door de **vander Heydens**, *publicq achter 't Stadhuys, aan* **D'Ed'le Groot Achtbaare REGERING van AMSTERDAM,** *zyn vertoondt: werdende 't Water daar meede teffens uyt de Voorburgwal opgetrokken, en door en over 't Stadhuys heen gedreeven en gespuyt.*

A. *vertoondt d' 1.ste Brandspuyt van die Soort.*
B. *was toegestelt om hangende aan de Waterkant te gebruyken.*
C. *was in 't kleyn alleen ten voorbeeldt.*
D. *was van een Stads oude Brandspuyt tot een Slang-brandspuyt met een Zuygbuys hermaakt.*
E. *was van gestalte even als sedert alle de Slangbrandspuyten voor de Stadt zyn gemaakt en meede met een Zuygbuys.*

Afbeelding van de Plaats geschikt tot de Jaarlykfche Exercitie der Slangbrandspuyten binnen Amsterdam, aldaar geschiedende voor en op de Beurs met eene van des Stads Slangbrandspuyten: in maniere als hier onder in de Prent werdt aangeweezen

Vertooning van een zeer aanmerkelyke Proeve der Slangbrandspuyten, gedaan tot Amsterdam aan de Wester Tooren, zynde de hoogste der zelve Stadt: in welke Proeve het Water van beneeden uyt de Princegraft tot boven in den Top des Toorns gevoerdt en van daar nog ver uytgespuyt wierdt: Alsmeede van een tweede soort van Slangpompen of Aanbrengers, door welke het Water te gelyk ver en opwaardts zelfs meer dan duyzendt Voeten veer over ongelyke Straaten heen tot in de Spuyten kan gebragt werden: zynde derhalven geschikt en bequaam voor Steeden en Plaatzen die weynig Water en opgaande of ongelyke Straaten hebben.

Afbeelding van de Lieve-Vrouwe Tooren van Andwerpen, aan welke hier vertoondt wordt, op wat wyze alle hooge Toorens voor het afbranden konnen beveyligt werden, door het stellen van een kleyne Spuyt ter halver hoogte op den Toorn; welke (in 't gebruyk) het Water van beneeden door een andre Spuyt werdt toegebragt.

Na het afdrukken van dit Werk heeft men goedgevonden, tot genoegen der Liefhebberen, de volgende ſes Figuren, die mede zeer fraai zyn, agter aan te voegen; En daardoor, aangezien dezelve meede tot de Slang-brand-ſpuiten en derzelver Effect behoren, deeze nieuwe druk te vermeerderen. Behelzende

De I^ste^. de Afbeelding van een brand in eene Broodbakkery op Vloonburg, waar van men in dit werk de beſchryving vindt op pag. 29.

De II^de^. de Bluſſing van een ſwaaren brand in eene Olymolen in Waterland, na de uitgaave van den voorgaanden druk geſchetſt.

De III^de^ N°. B. De Proefneming van de Brandſpuiten met Zuigbuizen; vertoonende 't water uit de Voorburgwal opgetrokken en over het Stadhuis heen gedreven.

De IV^de^. N°. C. De Exercitie-plaats der Slang-brand-ſpuiten.

De V^de^. N°. 2. Een zeer aanmerkelyke Proefneming van de kracht der Brandſpuiten, waar door het Water hooger werd gedreven dan de Weſter-Toren te Amſterdam, en door aanbrengers, meer dan duiſend voeten ver, tot in de Spuit.

De VI^de^. N°. 3. Nog eene zeer aanmerkelyke Vertooning aan de Lieve Vrouwe Toren te Antwerpen, om aan te wyzen, hoe de hoogſte Torens voor het afbranden beveiligt konnen werden.

